

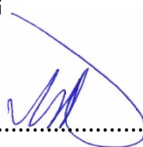
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการจับกุมของราษฎร

สืบตำรวจโทวิเชียร สิมอาจารย์

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
กรกฎาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

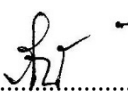
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ วิเชียร สิมอาจารย์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

..... พ.ต.ท. ดร. ..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริกุล)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... พ.ต.ท. ดร. ..... ประธาน
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริกุล)

.... กรรมการ
(ดร.รัชณี แต่งอ่อน)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอัดตานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่... 31 ... เดือน... กรกฎาคม... พ.ศ. 2561....

ประกาศคุณูปการ

งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาจาก พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริภูท อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาได้ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือและแนะนำแนวทางในการทำงาน นิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนการแก้ไขในจุดที่บกพร่องและเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์ ประธาน กรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.รัชณี แดงอ่อน กรรมการสอบปากเปล่า งานนิพนธ์ ที่กรุณาได้ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำและแนวคิดในการจัดทำสารนิพนธ์ให้ น่าสนใจยิ่งขึ้น ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจ ใส่ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณแม่สวน สิริมาจารย์ มารดาของผู้วิจัย นางสาวสิรินยา สิริมาจารย์ พี่สาวของผู้วิจัย นางสาวจุฑามาส สิริมาจารย์ ภรรยาของผู้วิจัย คุณพ่อสมปอง คุณแม่สมจิตร เขตชัยภูมิ พ่อตาและแม่ยายของผู้วิจัย ที่ได้สนับสนุนทุนทรัพย์ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้และ คอยให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มี พระคุณทุก ๆ ท่านและคุณพ่อสวรรค์ สิริมาจารย์ บิดาของผู้วิจัยที่ได้มรณะไปก่อนหน้านี้แล้ว ที่ทำ ให้ผู้วิจัยเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จจนตราบเท่าทุกวันนี้

วิเชียร สิริมาจารย์

55920875: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา)

คำสำคัญ: อำนาจการจับกุมของราษฎร/ มาตรการคุ้มครองราษฎรผู้จับกุม

วิเชียร สีมหาราช: ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการจับกุมของราษฎร (LEGAL PROBLEMS OF PEOPLE'S POWER TO ARREST) คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: ประลอง ศิริภูท, น.ค., 120 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการศึกษาถึงอำนาจในการจับกุมของราษฎรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมุ่งศึกษาถึงกรณีการจับในความผิดซึ่งหน้าและความผิดที่ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและทำการศึกษาลักษณะของการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส โดยเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศไทยว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ยังได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับกุมของราษฎรและผลกระทบของการจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และศึกษาถึงมาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้จับกุมในกรณีใช้อำนาจจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ถูกปฏิเสธต่อสู้ขัดขืนการจับกุมจากผู้กระทำผิด

จากการศึกษาพบว่า โดยหลักแล้วอำนาจการจับกุมผู้กระทำผิดนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ แต่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วยนั้นว่ากฎหมายได้ขยายอำนาจให้แก่ราษฎรสามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ต้องเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าราษฎรผู้จับ โดยในประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหรัฐอเมริกาอำนาจในการจับกุมของราษฎรนั้นจะกว้างกว่าของประเทศไทยมากและอำนาจการจับกุมเทียบเท่ากับเจ้าพนักงานของรัฐโดยถือว่า การจับกุมผู้กระทำผิดซึ่งหน้านั้นเป็นหน้าที่ของราษฎรที่จะพึงกระทำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งทั้งสองประเทศนั้นจะอาศัยหลักเกณฑ์ความคิดโดยพิจารณาถึงอัตราโทษเป็นสำคัญ คือ ความผิดอุกฉุกโทษและความผิดมรชโทษ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา หากความผิดที่กระทำเป็นความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ราษฎรมีอำนาจจับกุมได้ สำหรับประเทศไทยนั้นอำนาจการจับกุมของราษฎรถูกจำกัดไว้เพียงบางฐานความผิดเท่านั้นตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และฐานความผิดที่ระบุไว้เป็นฐานความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้เปลี่ยนมาใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จึงก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคและความสับสนในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับกุมของราษฎร

จากการศึกษาถึงมาตรการคุ้มครองราษฎรผู้จับกมนั้นพบว่า ยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษที่ชัดเจนที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดที่กระทำต่อราษฎรผู้จับกุมโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากเจ้าพนักงานที่มีบัญญัติถึงความผิดที่กระทำต่อเจ้าพนักงานไว้อย่างชัดเจนและมีโทษที่หนักกว่าการกระทำต่อบุคคลทั่วไป จึงก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน

ดังนั้นเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและชัดเจน สารนิพนธ์ฉบับนี้จึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ยกเลิกฐานความผิดตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา แล้วบัญญัติเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นปัจจุบัน โดยเพิ่มฐานความผิดที่สำคัญ ๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในบัญญัติ เช่น ความผิดฐานกระทำอนาจาร ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ฐานรับของโจร ฐานบุกรุก เป็นต้น
2. เพิ่มบทบัญญัติความผิดและอัตราโทษที่สูงที่เกี่ยวกับการกระทำต่อราษฎรที่ใช้อำนาจตามกฎหมายโดยชอบในการจับกุมผู้กระทำผิดซึ่งหน้าให้เหมือนกับบทบัญญัติความผิดที่กระทำต่อเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเป็นมาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้จับต่อไป

55920875: MAJOR: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: PEOPLE'S POWER TO ARREST/ MEASURES TO PROTECT CAPTORS

WICHIAN SIMACHARN: LEGAL PROBLEMS ABOUT PEOPLE'S POWER TO ARREST. ADVISORY COMMITTEE: PRALONG SIRIPOOL, Docteur en droit, 120 P. 2017.

This thesis aims to study people's power to arrest according to the Criminal Procedure Code. The purpose of this study was to investigate the cases of arrest in the offense and the offenses listed in the Criminal Procedure Code, and to study the criteria for arresting in accordance with the laws of the United States and France to compare to the criteria of Thailand. The study also analyzed the barriers to the law enforcement in the arrest of the people and the impact of illegal arrest and studied the measures to protect captors in case of legal arrest, but they were denied or fought by the persecution of the offender.

According to the study, it has been found that the power to arrest the offender is for the state officials. However, it is recognized by the international community, including Thailand, that the law empowered the people to arrest the offender under the conditions of the flagrant offense to the captor. In France and the United States, people's power to arrest is much wider than Thailand's and the people's power to arrest is equivalent to state official's. The arrest of the offender is the duty of the people to keep the peace of the country. Both countries rely on the guilty criteria by considering the penalty, capital and secondary punishment, especially the United States. If the offense is a violation of the law about the peace in the country, people have the power to arrest offenders. For Thailand, people's power to arrest offenders was limited to only certain offenses, according to the end of the Criminal Procedure Code. Criminal law has now been changed in Thailand since 1957. This causes problems, obstacles and confusion in the enforcement of the law about people's arrest.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
สมมติฐานการศึกษา.....	6
ขอบเขตการศึกษา.....	6
วิธีการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	7
2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลกับมาตรการทางกฎหมาย ในการจับกุม.....	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามหลักสากล	8
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายไทย.....	19
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบังคับใช้กฎหมาย.....	27
มาตรการทางกฎหมายในการจับกุม	35
3 อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย.....	52
อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของต่างประเทศ	52
อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ ประเทศไทย.....	63
อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทศักราช 2457	87

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	วิเคราะห์ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม โดยราษฎรและเปรียบเทียบการจับโดยราษฎรตามกฎหมายของไทยกับของต่างประเทศ... 90
	เปรียบเทียบอำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของไทยและของต่าง ประเทศ..... 92
	วิเคราะห์ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจับกุมโดยราษฎร 100
5	บทสรุป และข้อเสนอแนะ..... 111
	บทสรุป..... 111
	ข้อเสนอแนะ..... 113
	บรรณานุกรม..... 115
	ประวัติย่อของผู้วิจัย..... 120

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาความผิดในกฎหมายลักษณะ อาญา ที่มาตรา 79	78
2	ความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเทียบ กับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน.....	79

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคแห่งการอาศัยหลักเหตุผลตามธรรมชาติอันเป็นแนวความคิดตามกฎหมายธรรมชาติที่รุ่งเรืองด้านปัญญา มีการให้ความสำคัญในเรื่องของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นของตนเองซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติและถือกำเนิดติดตัวมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดและอยู่ติดตัวต่อไปจนตาย สิทธิดังกล่าวจะมีผู้ใดมาใช้อำนาจล่วงล้ำหรือกระทบกระทั่งมิได้ อันได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และเสรีภาพต่าง ๆ ในทางสังคม ทั้งมีการกล่าวถึงหลักความเสมอภาค หลักความมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน สิทธิและหลักการทั้งหมดนี้ไม่อาจจำหน่ายโอนกันได้ (Unalienable rights) และเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับความเป็นมนุษย์ จอห์น ล็อก (John Locke) นักปราชญ์ชาวอังกฤษซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญ ๆ ในยุคนี้ได้อธิบายถึงหลักการเช่นนี้ไว้เช่นกัน ต่อมาสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ดังกล่าวกลายเป็นรากฐานอันสำคัญของการจัดทำรัฐธรรมนูญในยุคสมัยใหม่ต่อมา อย่างเช่น ประเทศอเมริกา และฝรั่งเศส เป็นต้น

ธรรมชาติของมนุษย์เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มชน เผ่าพันธุ์ หรือสังคม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความพึงพอใจ ความต้องการของตนเองมีความแตกต่างกันไปตามภาวะของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงเข้าแสวงหาทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ไม่ว่าจะทรัพย์สินที่จะเข้าถือเอานั้นมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม กับทั้งในความพึงพอใจของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์ในภาวะเช่นนี้จึงทำให้เกิดการต่อสู้แก่งแย่งกัน ก่อเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม ส่งผลให้มีการล่วงละเมิดในสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ไม่ว่าจะชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินของกันและกัน (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2555, หน้า 208)

อาชญากรรมเมื่อเกิดขึ้นภายในสังคม รัฐซึ่งได้รับมอบหมายจากประชาชน สังคมให้เป็นผู้มีหน้าที่และภาระความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรมให้กับในสังคมในฐานะที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าปัจเจกชนในอันที่จะบังคับเอาแก่ประชาชนได้ หน่วยงานหรือองค์กรหลักของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรมคือ “ตำรวจ” กล่าวคือ เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบที่เข้ามาคุกคามเป็นภัยต่อสังคมอันถือได้ว่าเป็นการบริการสาธารณะที่รัฐได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เมื่อมีผู้กระทำความผิด

ในทางอาญาเกิดขึ้น หน่วยงานแรกอย่างเจ้าพนักงานตำรวจหรือตำรวจ ซึ่งถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ออกทำการสืบสวน* และสอบสวน** ตามอำนาจหน้าที่เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามกระบวนการทางกฎหมาย มาตรการในทางกฎหมายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายคือ การจับกุม ซึ่งการจับกุมถือเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลผู้ถูกจับในลักษณะของการทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนที่สิ้นสุดลง ตามหลักสากลที่นานาอารยประเทศให้การยอมรับในการกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระทบกระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำมิได้เลย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้อำนาจกระทำได้ และกระทำเท่าที่จำเป็น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนน้อยที่สุด (สนธิยา รัตนธารส, 2554, หน้า 9)

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ได้นำหลักเกณฑ์สากลนี้มาบัญญัติไว้ อันเป็นการแสดงถึงความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน จำกัดหรือบั่นทอนการใช้อำนาจของหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐที่เป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การกระทำต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ การจับกุมและคุมขังผู้ใดกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน*** แม้แต่สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้**** จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกจับในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ชาติคนหนึ่งมากขึ้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การจับไว้เช่นเดียวกันโดยขยายความและรายละเอียดจากรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ บัญญัติกฎหมายการจับไว้ไม่ว่าเป็นการจับบุคคลใด ๆ จะต้องมีหมายของศาลหรือคำสั่งของศาล

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(10) “การสืบสวน หมายรวมถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด”

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) “การสอบสวน หมายรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

*** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32

**** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39

เหตุในการออกหมายจับที่จะใช้เป็นดุลพินิจให้ศาลออกหมายจับ ช้อยกเว้นในการจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ ผู้มีอำนาจในการจับกุมที่มีใช้เพียงแต่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังให้อำนาจแก่ราษฎรด้วย และวิธีปฏิบัติอื่น ๆ เป็นต้น ปัญหาในเรื่องการจับนั้น หากเป็นการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเจ้าพนักงานของรัฐก็คงไม่อาจมีปัญหาใด ๆ โดยหลักแล้วอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดควรเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายต้องการความร่วมมือจากราษฎรในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐ ในการระงับและป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิด จึงได้บัญญัติช้อยกเว้นให้ราษฎรมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ แต่กฎหมายมิได้ให้อำนาจแก่ราษฎรเทียบเท่ากับเจ้าพนักงานของรัฐ อำนาจดังกล่าวถูกจำกัดไว้ในบางกรณีเท่านั้น จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับไว้ 3 กรณี ได้แก่ (ละนิง ภาไชย, 2551, หน้า 233)

1. เมื่อเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับได้ร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ มาตรา 82 “เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาผู้นั้นไม่ได้”

2. เมื่อราษฎรจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ มาตรา 79 “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์มาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย”

ความหมายของความผิดซึ่งหน้านั้น มาตรา 80 ได้บัญญัติไว้โดยแบ่งความผิดซึ่งหน้าออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551, หน้า 369)

(1) ความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้จริง มาตรา 80 วรรคหนึ่ง

“ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ ”

(2) ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า มาตรา 80 วรรคสอง

“อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุขึ้นและมีสิ่งของที่ได้อาจมาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น ”

3. เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีประกันหนีหรือจะหลบหนี ผู้เป็นนายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ มาตรา 117 “เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี.....แต่ในกรณีที่ถูกศาลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิด อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันเวลาที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้พนักงานนั้นรีบจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล.....”

จากบทบัญญัติทั้ง 3 มาตราดังกล่าวทำให้มีปัญหาตามมาแก่ราษฎรผู้จับในการปฏิบัติที่เป็นการจำกัดอำนาจน้อยเกินไปและไม่มีความชัดเจนหากประสงค์จะให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตามความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน การก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้งในแต่ละวันและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยปัจจัยสาเหตุต่าง ๆ จะอาศัยพึ่งพาเจ้าพนักงานของรัฐที่มีจำนวนจำกัดไม่เพียงพออย่างเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนโดยเฉพาะราษฎรทั่วไปด้วย อย่างเช่น เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หรือผู้ช่วยเจ้าพนักงานอย่างอาสาสมัครตามหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งในปัจจุบัน สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้นำหลักการส่งเสริมให้ท้องถิ่น และชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจ เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการกระทำผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อย และรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสม โดยการนำอาสาสมัครชุมชนมาร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแก้ไขปัญหอาชญากรรม จัดตั้งเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน ซึ่งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กร มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551 ข้อ 12 (1.1) กำหนดให้อาสาสมัครตำรวจบ้านมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องอำนาจการจับกุมกรณีความผิดซึ่งหน้า ในฐานะราษฎรคนหนึ่ง แม้ราษฎรจะจับได้ในความผิดซึ่งเป็นความผิดซึ่งหน้าแต่กฎหมายก็จำกัดฐานความผิดเอาไว้ในบางฐานความผิดเท่านั้นเพราะจะต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงทำให้ราษฎรเกิดความสับสนและไม่เข้าใจ และเกิดอุปสรรคปัญหาในทางปฏิบัติของผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญมากในทางปฏิบัติ หากการจับของราษฎรเป็นการจับโดยไม่มีอำนาจแม้จะเป็นความผิดซึ่งหน้าก็ตาม ถือเป็นการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ย่อมส่งผลให้ราษฎรมีความผิดในทางอาญาฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังหรือทำร้ายร่างกายได้ ทั้งเมื่อผู้ถูกจับต่อสู้ขัดขวางในการจับของราษฎรผู้นั้นแล้วมีความเสียหายเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินใด ๆ ผู้ถูกจับมีสิทธิอ้างป้องกันตนเองเพื่อให้พ้นจากการที่จะต้องถูกจับกุมจากราษฎรที่มิชอบด้วย

กฎหมายได้* ทำให้ไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญา แต่อาจจะเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในการกระทำนั้น ดังนั้นส่งผลร้ายแก่ราษฎรผู้จับเองและยังส่งผลกระทบต่อถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยในเรื่องของพยานหลักฐานที่จะให้ศาลรับฟังเพื่อชั่งน้ำหนัก วินิจฉัยคดี และกฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงบทคุ้มครองราษฎรผู้จับในกรณีผู้ถูกจับได้ต่อสู้หรือขัดขวาง ทำร้ายร่างกายหรือฆ่าราษฎรผู้จับเพื่อจะหลีกเลี่ยงหนีให้พ้นจากการจับกุม ซึ่งแตกต่างจากกรณีของเจ้าพนักงานของรัฐที่มีบทบัญญัติในกรณีที่ผู้จะถูกจับได้ต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 หากการต่อสู้หรือขัดขวางนั้นได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ต้องได้รับโทษหนักขึ้นอีก หรือได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ต้องระวางโทษหนักขึ้น ถ้าเป็นการกระทำที่อ้างอำนาจอัยย์หรือช่องโจร ไม่ว่าอัยย์หรือช่องโจรรนั้นจะมีอยู่จริงหรือไม่ ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักขึ้นอีก หรือถ้ากระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในสองวรรคก่อนถึงหนึ่ง ตามมาตรา 140 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือถ้าเป็นการทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงานให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ ผู้กระทำจะต้องได้รับโทษซึ่งโทษที่ได้รับนั้นจะหนักกว่าโทษที่กระทำต่อบุคคลธรรมดาทั่วไป ตามมาตรา 296, 298 และ 289 ตามลำดับ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองเจ้าพนักงานไว้โดยเฉพาะในกรณีที่ถูกระทำจากการปฏิบัติการตามหน้าที่ แต่สำหรับในกรณีของราษฎรผู้จับนั้น ไม่มีกฎหมายได้บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ดังเช่นเจ้าพนักงาน ดังนั้น จึงได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นว่าสมควรที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของราษฎรเอง ในกรณีมีความจำเป็นต้องจับผู้กระทำผิดซึ่งหน้า และจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความสมบูรณ์ทันสมัยยิ่งขึ้น เพราะในกระบวนการทางกฎหมายจะต้องมีความสมดุลกัน ระหว่าง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับการควบคุมอาชญากรรม ให้มีความคู่ขนานใกล้เคียงกันไปเพื่อเป็นการสร้างความสงบสุขในสังคม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจับกุม โดยมุ่งศึกษาในเรื่องการจับกุมของราษฎร

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2353/2530

2. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์และบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจนและทันสมัยยิ่งขึ้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ วิธีการ และคุ้มครองราษฎรผู้จับกุมต่อไป

สมมติฐานของการศึกษา

การจับเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งเป็นการกระทำที่กระทบต่อเนื้อตัวร่างกายและสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ โดยหลักแล้วนั้นการจับจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลให้ทำการจับ และอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นเพราะรัฐจะต้องดูแลคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน ความสงบสุขของประชาชนภายในรัฐของตน แม้จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ถึงการจับโดยไม่ต้องมีหมายของศาลก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้ขยายอำนาจให้ราษฎรมีอำนาจในการจับผู้กระทำความผิดด้วยแต่บทบัญญัติในกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีความไม่ชัดเจนในรายละเอียด กล่าวคือ กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจราษฎรจับผู้กระทำความผิดได้ในความผิดซึ่งหน้าแต่ต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ซึ่งบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ในปัจจุบันเป็นบัญญัติตามกฎหมายลักษณะอาญา ปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้บังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งยกเลิกไปตั้งแต่ พ.ศ. 2500 แล้ว ทั้งบทบัญญัติในเรื่องความผิด เนื้อหา อัตราโทษและตัวเลขมาตราในกฎหมายลักษณะอาญากับประมวลกฎหมายอาญามีความแตกต่างกันมาก จึงทำให้มีความลำสมัย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อราษฎรในทางปฏิบัติ กับทั้งไม่มีบทมาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้จับ ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะต้องทำการศึกษาถึงปัญหาในเรื่องอำนาจการจับกุมโดยราษฎรพร้อมทั้งหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติและคุ้มครองราษฎรผู้จับต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ทฤษฎีในเรื่องการจับของราษฎร ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักสากลต่าง ๆ ทฤษฎีหลักความสมดุลระหว่าง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กับ การควบคุมอาชญากรรม แล้วมุ่งศึกษาถึงปัญหาในทาง

กฎหมายเรื่องอำนาจการจับของราษฎรตามกฎหมายของต่างประเทศและตามกฎหมายของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกัน และศึกษาถึงปัญหาในทางปฏิบัติบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับของราษฎร พร้อมศึกษาแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากหนังสือ วารสาร รายงานวิจัย บทความ ความเห็นของนักวิชาการ ตำรับกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ ศึกษาจากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจับโดยตรง รวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาต่าง ๆ ของไทยและศาลสูงของต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจับกุม โดยมุ่งศึกษาในเรื่องการจับกุมของราษฎร
2. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์และบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยว่ามีความเหมือนกันหรือคล้ายกันอย่างไรบ้าง
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎร และทราบถึงวิธีการในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องการจับกุมโดยราษฎรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล กับมาตรการทางกฎหมายในการจับกุม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตาม หลักสากล

ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในอดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้มีหลายฝ่ายพยายามให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว มีนักปรัชญาหลายท่านได้อธิบายและให้ความหมายไว้มากมาย เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเราอาจเรียกรวม ๆ กันว่า “ สิทธิมนุษยชน ” แนวคิดสิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการมาจากความพยายามของมนุษย์ที่จะให้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนได้รับการเคารพ โดยเกิดจากบรรดานักคิดที่มาจากหลาย ๆ ประเพณีและศาสนา ต่อมาในหลาย ๆ ประเทศได้ส่งเสริมแนวคิดดังกล่าวและร่างขึ้นเป็นเอกสารที่ใช้ปกป้องสิทธิของบุคคล และกลายมาเป็นบทบัญญัติและรัฐธรรมนูญของชาติต่าง ๆ ในที่สุด เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ซึ่งร่างขึ้นในปี ค.ศ. 1789 และกฎหมายรัฐธรรมนูญของอเมริกา (Bill of rights) ร่างขึ้นในปี ค.ศ. 1791 เป็นต้น

ในช่วงระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ได้เกิดระบอบการปกครองประเทศแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian regimes) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในดินแดนของตนเองอย่างรุนแรง นำมาซึ่งการทำลายล้างชีวิตและศักดิ์ศรีมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ทั้งพยายามที่จะทำลายชนกลุ่มต่าง ๆ โดยอ้างเหตุผลทางเชื้อชาติและศาสนา จึงกลายมาเป็นเหตุผลสำคัญที่จะต้องมีบทบัญญัติในระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนจะเป็นหนทางอันสำคัญที่จะนำไปสู่สันติภาพ และความก้าวหน้าของโลก (สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน, 2559)

การยอมรับเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้นได้เป็นไปอย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย กฎหมายภายในประเทศจะต้องมีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพให้แก่ประชาชน อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Basic right) เช่นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากการขัดขวางจากรัฐ สิทธิและเสรีภาพที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่สุด รัฐไม่ว่าองค์กรใดก็ตามจะต้องเคารพและให้ความคุ้มครองบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ จึงไม่ใช่เป็นเพียงคำประกาศอุดมการณ์ของรัฐ

เท่านั้น ต่อมาในปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (The United Nations) ขึ้น บรรดาประเทศสมาชิกดั้งเดิม 50 ประเทศ ได้ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) (ไพโรจน์ พลเพชร, 2546)

ซึ่งเป้าหมายหลักคือ “เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงครามและเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี” ตามหมวด 1 ข้อ 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ความมุ่งประสงค์ประการหนึ่งคือ “เพื่อให้บรรลุถึงการร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศ.....หรือมนุษยธรรม และในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และต่ออิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา”

1. ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

คำว่า “สิทธิ” (Right) ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดิน แปลงนี้ อำนาจที่จะทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย แต่ก่อนหน้านั้น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้อธิบายว่า หมายถึง ความสำเร็จ หรืออำนาจอันชอบธรรม แต่ในทางนิติศาสตร์มีความหมายได้สองอย่าง คือ สิทธิตามธรรมชาติ และสิทธิตามกฎหมาย สำหรับนักกฎหมายแล้วได้ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ ไว้ดังนี้

วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ (2538) ให้ความหมายไว้ว่า อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลใดอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

บรรเจิด สิงคะเนติ (2547) เห็นว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายความว่า อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองให้แก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด ๆ หรือไม่กระทำการใด ๆ

คำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 ให้ความหมายว่า ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ (2538) มีความเห็นว่า เสรีภาพ หมายความว่า สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน

ดังนั้น สิทธิ (Rights) คือประโยชน์ของประชาชนที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองให้ กล่าวคือรัฐต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยมนุษย์ทุกคนต้องมีสิทธิในชีวิตและ

ร่างกายของตนเอง รวมทั้งสิทธิในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการไม่ถูกทำร้ายเบียดเบียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เสรีภาพ (Freedom) คือความมีอิสระของประชาชนที่จะกระทำหรือเว้นการกระทำในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยที่รัฐจะเข้าไปขัดขวางไม่ได้และจะต้องเอื้อให้เกิดบรรยากาศที่คนสามารถใช้เสรีภาพของตนได้โดยมนุษย์ทุกคนต้องมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการชุมนุม โดยมีเสรีภาพของคน ๆ หนึ่งจะมีขอบเขตอยู่ที่สิทธิของคนอีกคนหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบและการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยเฉพาะประเทศที่มีอารยธรรมในการปกครองประเทศ เช่น ประเทศในแถบยุโรปตะวันตก อันเป็นต้นแบบของระบอบการปกครองที่ประเทศไทยได้ลอกเลียนแบบอย่างมา ล้วนมีแนวคิดว่าการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีการปกครองภายใต้หลักนิติรัฐ กล่าวคือ ผู้ปกครองจะต้องปกครองภายใต้กฎหมาย ประชาชนมีความเสมอภาค มีสิทธิเสรีภาพและมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง

การปกครองระบอบนี้เองมีแนวคิดมาจากนักปราชญ์ตั้งแต่โบราณกาล อันเป็นที่ยอมรับมาจนถึงปัจจุบันว่า บุคคลทุกคนเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมมีความเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเอง เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในร่างกายและทรัพย์สิน เป็นต้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ หากให้ใช้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ก็จะทำให้ไปกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือทำให้เกิดความไม่สงบสุข และเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง อันเป็นการใช้ชีวิตที่ขาดระเบียบของสังคม ทำให้สังคมนั้นอยู่ไม่ได้ เกิดการทะเลาะเบาะแว้งฆ่าแกงกันในที่สุด เพราะเป็นเรื่องต่างคนต่างอยู่โดยถือและอ้างสิทธิเสรีภาพที่ตนมีอยู่ ด้วยเหตุนี้เองจึงมีแนวคิดที่ว่าเพื่อให้บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเอง

แนวคิดที่ว่าเพื่อให้บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข มนุษย์จึงตกลงกันว่าทุกคนจะยอมสละสิทธิและเสรีภาพบางอย่างของตน เพื่อไม่ให้ไปกระทบสิทธิเสรีภาพของคนอื่นและให้เกิดความสงบสุขภายในบ้านเมือง และเกิดความมั่นคงภายในสังคมของตน โดยยินยอมมอบอำนาจให้ผู้ปกครองซึ่งมาจากผู้แทนของประชาชนกำหนดกติกาหรือกฎหมายในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติขึ้น เช่น ห้ามมิให้ประชาชนเข้าไปในสถานที่ราชการที่มีเอกสารลับเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศอันเป็นสถานที่ที่หวงแหนไว้ ห้ามมิให้เข้าไปในสถานที่ราชการในเวลากลางคืน เป็นแนวคิดในทางรัฐศาสตร์หรือการปกครองและนิติศาสตร์หรือกฎหมายอันเป็นที่ยอมรับมาแต่อดีต ซึ่งประเทศไทยในปัจจุบันก็มี

แนวคิดในทางรัฐศาสตร์การปกครองบ้านเมืองและในทางนิติศาสตร์หรือกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศที่มีอารยธรรมดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2540 หรือแม้แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ปีพ.ศ. 2550 รวมทั้งบางฉบับในอดีตล้วนกำหนดให้เป็นหลักทั่วไปว่า สิทธิและเสรีภาพของเอกชนแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็ นสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในทางทรัพย์สิน ร่างกาย การชุมนุม การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ล้วนได้รับการคุ้มครอง แต่ในขณะเดียวกันในกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้เอง ก็บัญญัติให้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวบางอย่างอาจถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย ซึ่งเท่ากับว่ากฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพนี้เป็นกฎหมายที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพบางอย่างเช่นเดียวกัน ดังนั้นคำกล่าวที่ว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลสามารถทำอะไรก็ได้หาก รัฐธรรมนูญรับรอง แม้จะกระทบสิทธิของคนอื่นหรือทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง และหากเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้ใช้สิทธิเสรีภาพ การบังคับใช้กฎหมายของรัฐย่อมเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ คำกล่าวเช่นนี้ไม่ถูกต้องเสมอไป

โดยเหตุผลจากแนวคิดในทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่มีมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ออกโดยกฎหมายก็ได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน เพราะรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้อำนาจไว้ในการออกกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลบางอย่าง กฎหมายดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ หากกฎหมายนั้นกำหนดไว้เท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 29 วรรคแรก เหตุที่รัฐธรรมนูญให้ออกกฎหมายยกเว้นไว้โดยให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลบางประการก็เพื่อรับรองหรือคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เป็นการยืนยันว่าประโยชน์ของสาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมย่อมมาก่อนหรือสำคัญกว่าสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนแต่ละคน เพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย มีความมั่นคงหรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน เป็นต้น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพตามหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human right) ถือกำเนิดมาพร้อมกับหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับมวลมนุษยชาติ ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่มนุษย์ควรมีสติหรือได้มาโดยธรรมชาติพร้อมการเกิด เรียกว่า “สิทธิธรรมชาติ” (Natural rights) ด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความมีคุณค่า มีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หากจะมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองคุ้มครองโดยกฎหมาย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย และความมั่นคง

ปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหวและในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ให้ความหมายของคำว่า “ สิทธิมนุษยชนว่า ” หมายความว่า สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชนไว้ หมายถึง สิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เช่นสิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสิทธิในการที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบได้ด้วยสิทธิต่าง ๆ ครอบคลุมวิถีชีวิตมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย (อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์, 2548, หน้า 24 - 25)

สิทธิมนุษยชนเป็นระบบคุณค่าประการหนึ่งที่สังคมมนุษย์พยายามรังสรรค์ขึ้นมาในสภาพที่สังคมกำลังเผชิญกับสภาวะการฉกฉวยคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เป็นไปค่อนข้างอย่างรุนแรง อิทธิพลจากนักคิดฝ่ายกฎหมายธรรมชาติ เช่น โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) มงเตสกีเออ (Boron Charles Louis de Montesquieu) ชอง ซาคซ์ รูซโซ (Jean – Jacques Rousseau) และอิมมานูเอล คาน (Immanuel Kant) เป็นต้น โดยนักปราชญ์เหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลว่า ผู้ปกครองที่ชอบธรรมนั้นจะต้องได้รับการปกครองมาจากผู้ได้การปกครอง คือประชาชนในรัฐเท่านั้น บุคคลในสังคมในฐานะปัจเจกชนย่อมสามารถที่จะเรียกร้องสิทธิหรือมีสิทธิ ซึ่งสิทธิเหล่านี้เป็นของมนุษย์ทุกคนในสังคมที่ไม่มีผู้ใดจะมายับยั้งหรือพรากออกไปได้ และรัฐหรือผู้มีอำนาจปกครองก็จะล่วงละเมิดมิได้เช่นกัน (จรัญ โฆษณานันท์, 2541, หน้า 140 - 160)

ดังนั้น ประชาคมโลกจึงได้เพียรพยายามที่จะกำหนดให้สิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานร่วมกันที่จะประกันให้ประชาชนทุกคนได้รับการปกป้องโดยถ้วนหน้ากันและถือเป็นปณิธานอันสูงสุดที่ประชาชนในโลกปรารถนาให้บังเกิดขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ดังนั้น องค์การสหประชาชาติในฐานะองค์การระหว่างประเทศจึงได้ตกลงข้อกำหนดระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นมาตรฐานเบื้องต้นให้ประชาคมโลกนำไปปฏิบัติและพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ๆ มีหลายฉบับ ประกอบไปด้วยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights – UDHR), กติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and

Political Rights - ICCPR), กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Woman – CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child – CRC) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Rights to Development) ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (The Vienna Declaration and Programme of Action) เป็นต้น รัฐบาลของหลายประเทศในประชาคมโลกได้นำข้อตกลงว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ก็มีรัฐบาลอีกหลายประเทศที่พยายามหลีกเลี่ยงการนำข้อตกลงเหล่านั้นไปใช้โดยอ้างความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ภายหลังที่มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้ว ในวันที่ 15 เมษายน 2488 มีการรับรองกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) โดยมติที่ประชุมใหญ่ในกฎบัตรนี้มีข้อความหลายตอนที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของสหประชาชาติในการทำหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ต่อมาเดือนตุลาคม 2489 สหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ให้อยู่ใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council หรือ ECOSOC)

ต่อมาเดือนมกราคม 2490 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้เรียกประชุมเป็นครั้งแรก และได้แต่งตั้งคณะกรรมการข่างเอกสารสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยแบ่งออกเป็น 3 ชุด ได้แก่ ชุดแรกจัดทำร่างปฏิญญา ชุดที่สองจัดทำอนุสัญญา และชุดที่สามศึกษาปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ

3. สิทธิมนุษยชนในมิติของกฎหมายระหว่างประเทศ

3.1 กฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations)

กฎบัตรสหประชาชาติ ได้ถูกกำหนดขึ้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 โดยบรรดาของผู้นำประเทศสมาชิก 50 ประเทศได้ร่วมกันลงนาม เป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ วันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 จุดประสงค์และหลักการอันสำคัญของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้แก่

“1. เพื่อเป็นการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และเพื่อจุดหมายปลายทาง จะได้ดำเนินมาตรการร่วมกันอันมีผลจริงจังเพื่อการป้องกันและการขจัดปดเป่าการคุกคามต่อสันติภาพ และเพื่อปราบปรามการกระทำการรุกรานหรือการละเมิดอื่น ๆ ต่อสันติภาพ และนำมาซึ่งการแก้ไข หรือระงับกรณีพิพาทหรือสถานการณ์ระหว่างประเทศอันอาจนำไปสู่การ

ละเมิดสันติภาพ โดยสันติวิธีและสอดคล้องกับหลักการแห่งความยุติธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ

2. เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประชาชาติทั้งหลายโดยยึดการเคารพต่อหลักการแห่งสิทธิที่เท่าเทียมกัน และการกำหนดเจตจำนงของตนเองแห่งประชาชนทั้งหลายเป็นมูลฐาน และจะดำเนินมาตรการอื่น ๆ อันเหมาะสมเพื่อเป็นกำลังแก่สันติภาพสากล

3. เพื่อให้บรรลุถึงการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือมนุษยธรรมและในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และต่ออิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา

4. เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานการดำเนินการของประชาชาติทั้งหลายให้กลมกลืนกัน ในอันที่จะบรรลุจุดหมายปลายทางร่วมกัน”

ตามหลักการข้างต้นจะเห็นว่า สหประชาชาติมุ่งให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์เป็นสำคัญ การไม่เลือกปฏิบัติถือเป็นหลักการที่ประกาศครั้งแรกในกฎบัตรสหประชาชาติที่ให้รัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางด้านเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือแม้แต่ศาสนา การปฏิบัติจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน แม้รัฐจะใช้อำนาจในการให้สิทธิ หรือลดทอนสิทธิก็ตาม ตามหลักการห้ามปฏิบัติที่แตกต่างและต้องกระทำในทางยืนยัน ต่อมาหลักการดังกล่าวได้นำมาบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 3 “ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน” และตราสารสิทธิมนุษยชนเกือบทุกเรื่อง ได้บัญญัติหลักการนี้ไว้ในมาตราแรก ๆ ด้วย เช่น กติการะหว่างประเทศ เป็นต้น (วิชัย ศรีรัตน์, 2544, หน้า 32)

ภายหลังต่อมา สหประชาชาติได้กำหนดมาตรฐานว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) โดยเป็นการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิแก่ผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ ได้แก่ (1) ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ค.ศ. 1979 (Code of Conduct of Law Enforcement Officials 1979) โดยมีหลักเกณฑ์ในข้อ 1 ความว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พึงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายตลอดเวลาเพื่อบริการชุมชน และเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยจะต้องทุ่มเทการทำงานด้วยความรับผิดชอบตามมาตรฐานของวิชาชีพนั้น” นอกจากนี้ยังกำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐในการใช้อำนาจจับกุม หรือคุมขังผู้ต้องหาจะต้องกระทำโดยเคารพและสำนึกถึงความคุ้มครองศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล การใช้กำลังบังคับจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง และต้อง

เป็นกรณีการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนั้น ๆ เท่านั้น กฎหมายภายในประเทศจะต้องระบุข้อจำกัดให้การใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในกรอบที่พอสมควรแก่เหตุเท่านั้น และ (2) หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขัง หรือจำคุก ค.ศ. 1988 (Body of Principle for All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment 1988) โดยที่ประชุมสมัชชาสามัญ มติที่ 43/173 ลงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1988 ได้กล่าวถึงการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจับกุม ขัง หรือจำคุกจะกระทำได้เพียงเท่าที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น และกระทำโดยบุคคลที่กฎหมายระบุให้มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวไว้ การใช้อำนาจกระทำการจับกุม ขัง หรือจำคุกทำได้เพียงที่กฎหมายกำหนดและสามารถถูกตรวจสอบถึงการใช้อำนาจนั้นได้โดยองค์กรอิสระ เช่น ศาล หรือองค์กรอื่น ๆ การจับ คุมขัง หรือจำคุกนั้นผู้จับจะต้องแจ้งถึงรายละเอียดแห่งการจับ คุมขัง หรือจำคุกให้ผู้ถูกจับทราบ และจำต้องอธิบายให้ทราบถึงสิทธิตามกฎหมายว่ามีอยู่เช่นใดด้วย และจะใช้สิทธินั้นอย่างไรได้บ้าง ทั้งผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา ต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า “เขาเป็นผู้บริสุทธิ์” และจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลนั้นดังเช่นคนบริสุทธิ์ทั่ว ๆ ไป จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาของศาลว่า เขาเป็นผู้กระทำความผิดจริง (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2547, หน้า 34)

3.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948)

ในปี ค.ศ. 1945 องค์กรสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น มีหน้าที่ร่างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อกันของมวลมนุษย์และของบรรดามานาชาติ ถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะไม่ได้มีผลบังคับในทางกฎหมายอย่างสนธิสัญญาอนุสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ปฏิญญาสากลฉบับนี้มีพลังอันสำคัญในทางศีลธรรม จริยธรรม และมีอิทธิพลทางการเมืองไปทั่วโลก ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่บรรดาประเทศทั่วโลกยอมรับ นางเอลินอร์ รูสเวลท์ ภริยาอดีตนางาธิบดีแฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ ของสหรัฐอเมริกา ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในการยกร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กล่าวไว้ว่า (สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน, 2559)

“ในสถานที่เล็ก ๆ ใกล้เคียง เล็กและใกล้มากจนไม่สามารถมองเห็นได้ในแผนที่โลก สถานที่เล็ก ๆ แห่งนั้นเป็นโลกของปัจเจกบุคคล เป็นละแวกบ้านที่บุคคลอยู่อาศัย เป็น โรงเรียนหรือวิทยาลัยที่บุคคลได้เข้าเรียน เป็น โรงงาน ไร่ นา หรือสำนักงานที่บุคคลทำงาน สถานที่เหล่านี้เป็นที่

ซึ่งบุรุษ สตรี และเด็กทุกคนต่างมองหาความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน โอกาสที่เท่าเทียมกัน ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการแบ่งแยก ถ้าสิทธิเหล่านี้ไม่มีความหมายอยู่ ณ สถานที่นั้น ๆ สิทธิเหล่านี้ก็จะมีความหมายเพียงน้อยนิดในทุกแห่ง ถ้าพลเมืองไม่ช่วยกันยืนหยัดปกป้องสิทธิเหล่านี้ให้อยู่ใกล้บ้าน ก็เปล่าประโยชน์ที่จะให้เกิดความก้าวหน้าใน โลกที่กว้างใหญ่ขึ้น”

ข้อความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติ และมีอิทธิพลสำคัญต่อการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ขยายมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นที่ยอมรับถึงเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศทั้งหลายทั่วโลก ในมาตราแรกของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้แสดงถึงหลักความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน โดยกล่าวถึงความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ทุกคน* สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ส่วนมาตราที่สอง กล่าวถึงความชอบที่จะมีสิทธิของบุคคลโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทั้งสิ้น** และในมาตราต่อ ๆ มา อาทิ การกระทำที่เป็นการโหดร้ายไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้*** ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน**** เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจจับกุมกักขังตามอำเภอใจมิได้***** หรือสิทธิตามกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา***** เป็นต้น ส่วนหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิที่ประกาศไว้ใน

*ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 1 “มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆในตน มีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ”

**ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 2 “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นพื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่นนอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมายหรือทางระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัดไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด”

***ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 5 “บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้”

****ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 7 “ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดอันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้และจากการขู่ข่มให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว”

*****ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 9 “บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้”

***** ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน . ข้อ 10 “ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณา กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน”

ข้อ 11 (1) “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยซึ่งคนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี”

(2) “บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดในทางอาญาใดอันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปรากฏในคำปรารภซึ่งขึ้นต้นด้วยความที่เน้นย้ำการยอมรับ “ศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเท่าเทียมกัน และไม่อาจโอนให้แก่กันได้ของสมาชิกทั้งมวลของครอบครัวมนุษย”

3.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)

หลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้มีการแปลเจตนาและขยายข้อความให้ละเอียดยิ่งขึ้น ด้วยการร่างเป็นกติการะหว่างประเทศที่มีผลบังคับทางกฎหมาย และสหประชาชาติมีมติรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ทำให้บรรดานานาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติไม่เพียงแต่เห็นชอบด้วยกับสิทธิต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ยังถือเป็นมาตรการในการปฏิบัติตามด้วย กล่าวคือ ประเทศที่ให้สัตยาบัน หรือรับรองกติการะหว่างประเทศดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามข้อความในกติการะหว่างประเทศนั้นด้วย เพราะกติการะหว่างประเทศมีข้อผูกพันทางกฎหมาย ประเทศที่เป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศมีข้อผูกพันที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตามเงื่อนไขของกติการะหว่างประเทศ (สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน, 2559)

สาระสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นการรับรองหลักการว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ มีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 53 ข้อ ในข้อ 1 – 27 เป็นการรับรองสิทธิเสรีภาพ นอกนั้นข้อ 28 – 53 เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้ เป็นการยอมรับในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดและสิทธิเท่าเทียมกันและไม่อาจเพิกถอนได้ โดยถูกระบุไว้ในข้อ 6 คือ

“1. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ

2. ในประเทศที่ยังมิได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตอาจกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะที่กระทำความผิดและไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกติกานี้และต่ออนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ การลงโทษเช่นนี้จะกระทำได้ก็แต่โดยคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจอันถึงที่สุด.....

3. บุคคลใดต้องคำพิพากษาประหารชีวิตย่อมมีสิทธิขออภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษาการนิรโทษกรรม การอภัยโทษหรือการลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษาประหารชีวิตอาจให้ได้ในทุกกรณี

4. บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีกระทำความผิด จะถูกพิพากษาประหารชีวิตมิได้และจะ
ดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์มิได้”

ในข้อต่อมาแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองได้
ระบุถึงการปฏิบัติที่เป็นการกระทำการทารุณกรรม โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมไว้ในข้อ 7 ความว่า
“บุคคลจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้
โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะถูกใช้ในการทดลองการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความ
ยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้” ในส่วนอันเกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพโดยตรง
เรื่องการจับ การควบคุมได้ถูกระบุไว้ในข้อ 9 ได้แก่

“1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุม
หรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้น โดยเหตุและโดย
เป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2. ในขณะที่จับกุมบุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมและจะต้อง
ได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

3. บุคคลใดที่ถูกจับหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล
หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการและจะต้องมีสิทธิได้รับการ
พิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไปมิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้อง
ควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏ
ตัวในการพิจารณาคดีในชั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณาและจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับ
ตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้น

4. บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุมมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล
เพื่อให้ตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้นและหากการควบคุมมิ
ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

5. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหม
ทดแทน”

ในการพิจารณาคดีในศาลสิทธิในการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมในระหว่างการ
ดำเนินคดีและสิทธิที่จะได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ กล่าวคือ ทุกคนย่อมเสมอภาคกันในการพิจารณาคดี
ของศาล การพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการที่จัดตั้งขึ้นตาม
กฎหมายมีอำนาจ มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่าได้กระทำความผิดทาง
อาญามีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายว่ามีความผิด
ตามคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ในการพิจารณาคดีอาญานักโทษทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิด

อาณานิธิธิได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาคกัน ทั้งเมื่อศาลพิพากษาลงโทษบุคคลใดว่ากระทำผิดในทางอาญาย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาใหม่โดยเป็นไปตามกฎหมาย เป็นต้น

เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศถือเป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าการจับ การกัก การคุมขังซึ่งมาตรการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลในเนื้อตัวร่างกาย ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียงของผู้ถูกระทำการดังกล่าว เช่นนี้จึงได้มีการวางหลักเกณฑ์ให้เป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุลในการใช้อำนาจของรัฐและยังเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ การจับจะต้องไม่กระทำโดยพลการและจะใช้กำลังได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนเท่านั้น และมาตรการในการเยียวยาผู้ที่ต้องเสียหายอันเนื่องมาจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ หลักการดังกล่าวนอกจากจะได้รับการยอมรับจากประเทศในซีกโลกตะวันตกแล้ว ยังได้แพร่กระจายเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของไทยด้วย (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 12)

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายไทย

สำหรับประเทศไทย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนยังมีข้อจำกัดอยู่มาก จึงถือเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้กว้างขวางออกไป เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักและประจักษ์ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นระบบที่มีคุณค่าสำคัญของสังคมที่จะทำให้สังคมไทยมีความเคารพและเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันที่จะต่อสู้และส่งเสริมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยให้ยั่งยืนต่อไป ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้การรับรองโดยการเข้าร่วมเป็นภาคีข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติจำนวนหลายฉบับ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 เป็นต้น

1. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้น ถือว่าเป็นคุณค่าอันสูงสุด องค์การต่าง ๆ ของรัฐทุกองค์การจะต้องเคารพและให้ความคุ้มครองแก่สิทธิดังกล่าวของประชาชนด้วย รัฐธรรมนูญจะแสดงให้เห็นถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐจึงได้รับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้หลายประการ ซึ่งโดยปกติภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย ถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจแล้ว บุคคลใดไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือประชาชนทั่ว ๆ ไป จะไปจำกัด

ตัดทอนสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้โดยประการใด ๆ มิได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้ง (ไพศาล วัฒนธรรม, 2549, หน้า 22 – 23)

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วทั้งสิ้น 19 ฉบับ ปัจจุบันเป็นฉบับที่ 19 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว จัดร่างโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) คณะผู้ยึดอำนาจการปกครองหลังรัฐประหาร ตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มีทั้งสิ้น 48 มาตรา ในส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้นอยู่ที่มาตรา 4

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตราดังกล่าว ได้กล่าวถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ ซึ่งยังคงให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ หากแต่รายละเอียดในเรื่องของการคุ้มครองนั้นให้ถือปฏิบัติตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยความเคารพ ในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่า ในส่วนเนื้อหาของรายละเอียดนั้น เราสามารถนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวดที่ 3 อันว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยมาใช้บังคับได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังกล่าวก็เป็นรัฐธรรมนูญที่มีประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเช่นกัน และบทบัญญัติในส่วนดังกล่าวก็เป็นการรองรับถึงสิทธิของประชาชนขั้นพื้นฐานตามหลักสากล เช่นนี้ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เราจึงสามารถกลับไปอ้างอิงถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนดังกล่าวได้

เมื่อกลับไปศึกษาในหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองไว้ในหมวด 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่ละฉบับนั้นมีการบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้น้อยแตกต่างกัน เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่อประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับ

(อริยา มนุสฺย, 2548, หน้า 14) โดยที่ในอดีตรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายเหนือประชาชนในสังคมและการใช้อำนาจโดยองค์กรและเจ้าของรัฐย่อมมีผลกระทบต่อประชาชนโดยมิชอบในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ศาล เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรตรวจสอบมิให้มีการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ หน่วยงานของรัฐต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพและให้สิทธิแก่ประชาชนในการฟ้องคดี การให้สิทธิแก่ประชาชนในการร้องทุกข์ต่อองค์กรของรัฐ การกำหนดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาธารณะ เป็นต้น เช่นนี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจขององค์กรต่าง ๆ ของรัฐได้ (อุดม รัฐอมฤต นพนธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, หน้า 1)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญและระบุเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ได้มีองค์กรที่เป็นกลไกการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกำหนดมาตรฐานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของหน่วยงานต่าง ๆ และส่งเสริมรักษาให้ดำเนินการไปตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล อันเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบังคับใช้กฎหมายและมีบทบาทต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศไทย บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนประการที่สำคัญ ได้แก่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ประชาชนชาวไทยไม่ว่าจะเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน ในด้านการใช้อำนาจโดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลใดที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ ย่อมสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ หรือแม้แต่องค์กรของรัฐจะจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (กองบัญชาการศึกษาศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2555, หน้า 195)

ด้านความเสมอภาค บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่ว่าชายหรือหญิง ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย

หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา
อบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

ด้านสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลนั้น รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 32
ได้แก่ ให้ความคุ้มครองในชีวิตและร่างกายของบุคคลตามสิทธิและเสรีภาพ จะกระทำการทรมาน
ทารุณกรรม หรือการลงโทษใด ๆ ด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่
สำหรับการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วย
วิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม การจับกุมและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมี
คำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือการค้นตัวบุคคลหรือการ
กระทำใด ๆ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทางชีวิต ร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีเหตุ
ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ในกรณีที่มีการกระทำการใดที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทาง
ชีวิต ร่างกาย รัฐธรรมนูญยังได้รับรองสิทธิแก่ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อ
ประโยชน์แก่ผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้นได้ รวมทั้ง
กำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

ข้อสังเกต แต่เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนด
หลักการอันว่าด้วยเรื่องการจับ การค้นตัวบุคคลและการคุมขังหรือการกระทำใด ๆ ที่กระทบต่อ
สิทธิและเสรีภาพทางชีวิต ร่างกายไว้ในมาตรา 31 * ซึ่งหลักการดังกล่าวมีความคล้ายกับมาตรา 32
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ** แต่ข้อแตกต่างคือ ในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติขยายความไว้ในมาตรา
237 *** และสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มิได้มีการบัญญัติไว้ดังกล่าว

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 31 วรรคสาม

“การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือกระทำการใด อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดย
อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 วรรคสามและวรรคสี่

“การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมาย
บัญญัติ”

*** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 237

“ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า
หรือมีเหตุจำเป็นอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียด
แห่งการจับโดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูก

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดหลักการคุ้มครองผู้ต้องหาไว้ในมาตรา 39 ได้แก่ บุคคลไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะกระทำต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดนั้นมิได้

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่

- (1) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้าน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
- (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ

- (1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ
- (2) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย”

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ข่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และข่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ สาระสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐ จะต้องใช้อำนาจภายในกรอบของกฎหมายตามหลักนิติรัฐ (Legal State) โดยให้ขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนต้องโปร่งใส (Transparency) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย (Accountability) รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้กำหนดให้มืองค์กรที่เป็นกลางเข้ามาทำการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) ระหว่างองค์กรอย่างเช่นอารยประเทศ โดยศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายค้น เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นดังที่ปรากฏในมาตรา 32 และ 33 แต่เดิมพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สามารถจับด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องมีหมายแต่ต้องเป็นกรณีที่น่าจะออกหมายจับได้* นับแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้อำนาจในการออกหมายจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่อาจที่จะทำได้อีกต่อไป การออกหมายจับผู้ต้องหาทุกกรณีเป็นอำนาจของศาลแต่เพียงฝ่ายเดียวทั้งนี้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and balance) จากองค์กรอื่น ทำให้การออกหมายจับผู้ต้องหาต้องได้รับการตรวจสอบที่ละเอียดถี่ถ้วนขึ้น (อริยา มนุสุข, 2548, หน้า 16 – 17)

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศจะได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจนเพียงใดก็ตาม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการใช้อำนาจแทรกแซงจากรัฐจะเกิดผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ขึ้นอยู่กับความหวงแหนของประชาชนในการพยายามรักษาสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่และใช้ให้มีประสิทธิภาพ และการเอาใจใส่ของรัฐและพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 วรรคสองเดิม “เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองไม่ต้องมีหมาย แต่ต้องเป็นในกรณีที่น่าจะออกหมายจับได้หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้”

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังบัญญัติโดยคำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยง่ายและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการบัญญัติหลักการบางอย่างนั้นซึ่งมีอยู่แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเอง แต่รัฐธรรมนูญก็ยังบัญญัติซ้ำไว้อีกเพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวมีค่าบังคับเป็นกฎหมายสูงสุด โดยกฎหมายลำดับรองจะออกมาขัดหรือแย้งมิได้

2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศไทยเริ่มปฏิรูปกฎหมายตามแบบอย่างตะวันตกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โดยแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้เป็นไปตามในประเทศแถบยุโรปเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ โดยได้มีพระราชบัญญัติให้ยกเลิกวิธีพิจารณาความอาญาโจรสู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ.115 และประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาที่มีโทษสำหรับใช้ไปพลาง ๆ ก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งมีต้นร่างแบบอย่างการดำเนินคดีอาญาแบบประเทศอังกฤษ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาที่มีโทษสำหรับใช้ไปพลาง ๆ ก่อน ร.ศ. 115 ได้รับรองถึงหลักการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศในขณะนั้น อย่างเช่น กรณีของมาตรา 1 ได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยเป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการออกหมายจับ และเมื่อจับผู้ต้องหามาแล้วให้ผู้พิพากษาทำการไต่สวนถึงเหตุอันสมควรในการจับภายใน 48 ชั่วโมง หากไม่ได้ไต่สวนภายในเวลาดังกล่าว ศาลจำต้องบันทึกเหตุเช่นนั้นไว้

แต่เดิม กระบวนการพิจารณาคดีความอาญาของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นหลักการประกันสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร โดยสมัยนั้นถือว่าผู้ต้องหาเป็นกรรมในคดี การพิจารณาความได้จากวิธีการค้นหาความจริงแบบโบราณที่มักจะใช้วิธีการบีบบังคับผู้ต้องหาให้รับสารภาพหรือใช้วิธีการทรมานร่างกายต่าง ๆ เช่น ตอกเล็บ บีบขมับ ตบปาก การโบยหรือเฆี่ยนตี เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามระบบกฎหมายจารีตนครบาลที่มีข้อสันนิษฐานว่าเมื่อผู้ใดถูกจับกุมในข้อหาใดว่าเป็นโจรสู้ร้ายแล้วก็จะถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มัวหมองทันทีที่ถูกกล่าวหาจนกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะสืบพยานหลักฐานได้เพียงพอและสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ เหตุที่ไทยต้องรับกฎหมายสมัยใหม่จากประเทศในแถบตะวันตกมาใช้นั้นมี 2 ประการ คือ

1. ปัญหาด้านสิทธิสภาพนอกอาณาเขต นับตั้งแต่ไทยต้องทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2398 ทำให้ไทยประสบปัญหาเกิดข้อเสียเปรียบในทางการศาล เพราะมีข้อตกลงเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่สำคัญประการหนึ่งระบุไว้ในสนธิสัญญาดังกล่าว คือ คนต่างชาติที่กระทำความผิดในไทย ได้รับข้อยกเว้นที่จะต้องไม่ใช้กฎหมายไทยบังคับและไม่ต้องขึ้น

ศาลไทย โดยให้เหตุผลว่ากฎหมายไทยมีความล้าสมัย นอกจากสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ไทยทำกับ ประเทศอังกฤษแล้ว ไทยจำเป็นต้องทำสนธิสัญญาในลักษณะแบบนี้ก็กับประเทศอื่น ๆ อีก 14 ประเทศ ซึ่งทำให้ไทยเสียเปรียบเป็นอันมากจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไทยต้องมีการปฏิรูปกฎหมายและ ระบบศาลใหม่ให้ทันสมัยตามแบบประเทศแถบตะวันตก

2. ความไม่เหมาะสมและล้าสมัยของกฎหมายไทยเดิม เช่น กฎหมายสมัยใหม่ที่โลก ตะวันตกถือว่าทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกัน หรือเสมอภาคกัน มีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ต่าง ๆ แต่สังคมไทยในเวลานั้นยังมีระบบทาสอยู่ การปฏิบัติต่อทาสนั้นถือว่าทาสนั้นเป็นทรัพย์สิน ของมูลนายหรือเจ้าของทาส หรือในเรื่องเกี่ยวกับความคิดทางกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความ อาญาตามหลักกฎหมายใหม่ถือว่าหน้าที่ของรัฐจะจับกุมลงโทษบุคคลใดได้นั้น จะต้อง ปรากฏว่าการกระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ การ พิจารณาคดีอาญาก็ต้องเป็นไปโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จะใช้วิธีจารีตนครบาลเป็น การทรมานร่างกายหรือข่มขู่ให้รับสารภาพไม่ได้อีกต่อไป ในขณะที่ประเทศไทยในเวลานั้นยังมี วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเช่นนั้นอยู่ การลงโทษที่มีลักษณะรุนแรงและการพิจารณาคดีโดยใช้ จารีตนครบาลยังคงมีอยู่ ทำให้ชาวต่างชาติต่างตั้งเป็นข้อรังเกียจ ไม่ยอมรับและเป็นข้ออ้างที่จะไม่ ขึ้นศาลไทย ทำให้ไทยเสียเปรียบ

ต่อมาได้มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นใหม่โดยเปลี่ยนจาก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษใช้ไปพลางก่อนซึ่งเป็นแบบกฎหมายอังกฤษมาเป็นประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นระบบประมวลกฎหมาย ในการยกร่างประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาของไทย ไทยได้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแอฟริกาใต้มาใช้ เป็นหลักในการผสมผสานกันระหว่างระบบคอมมอนลอว์ของอังกฤษกับระบบของกลุ่มประเทศ ภาคนิยุโรป แต่สิ่งที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งในการร่างประมวลกฎหมายดังกล่าวคือ การที่ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 ได้เปลี่ยนหลักการในเรื่องการจับโดยให้อ่านาจนแก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สามารถจับเองได้โดยมิต้องมีหมายจับ* ซึ่งเท่ากับว่าเป็น การลดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและไม่ได้เป็นไปตามหลักสากล จนกระทั่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์และได้บัญญัติแนวทางการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในรัฐธรรมนูญไว้หลายเรื่องซึ่ง ทำให้เจ้าพนักงานผู้ใช้กฎหมายจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้กฎหมายใหม่

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 วรรค 2 เดิม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบังคับใช้กฎหมาย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศได้ให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความ โปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย และตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ปีพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย กรณีสิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อตนเอง เช่น รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน* รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ** หรือการปฏิรูปประเทศต้องทำให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*** เป็นต้น

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วมกับคนอื่นในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” ดังนั้น การมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น หมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น โดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้

สำหรับคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” นั้น หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78

** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 178

*** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 257 (3)

เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายนิยามคำว่า “ การมีส่วนร่วมของประชาชน ” เช่น (กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2555, หน้า 171)

คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม (2545) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

บวรศักดิ์ อุวรรณ โฉ และถวิลวดี บุรีกุล (2548) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น โดยมีกลุ่มหรือองค์กรยอมรับ

1.2 หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยมียุทธศาสตร์ของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง ร่วมมือ และการเสริมอำนาจแก่ประชาชน ซึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอาจจะทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย ในระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ระดับซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มีดังนี้ (กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2555)

(1) การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ

เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าวต่าง ๆ เป็นต้น

(2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ

(3) การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ

(4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

(5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์อันเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนท้องถิ่นจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานส่วนราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

2. ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement theory)

แนวคิดในการบังคับใช้กฎหมายเป็นทฤษฎีที่มุ่งไปที่หน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจเป็นหลัก โดยสาระสำคัญของทฤษฎีนี้ได้เน้นไปที่บุคลากรตำรวจ ซึ่งการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เช่น การสืบสวน สอบสวน จับกุมและนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ คือ งานในหน้าที่หลักของตำรวจ การบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายเป็นการกระทำ การดำเนินการ การนำตัวบทกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งมีเพียงลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือกฎกระทรวงต่าง ๆ มาใช้บังคับแก่ประชาชนในสังคมทุก ๆ คนให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

นักอาชญาวิทยาได้พัฒนาแนวคิดและขอบเขตปรัชญาการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมสังคม ให้รวมตลอดไปถึงการควบคุมพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การกระทำผิดด้วย สำหรับลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับปรัชญาการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมทางสังคมมี 3 ประการ ได้แก่ (สุพิศาล ภักดีนฤนาถ และคณะ, 2556, หน้า 30)

1. รัฐเป็นผู้ใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติและคุ้มครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกทางสังคมตามหลักกฎหมายมหาชนในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือราษฎรมิได้รวมถึงกฎหมายเอกชน อันเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรในฐานะเท่าเทียมกัน

2. รัฐเป็นผู้ได้รับอำណติมอบหมาย (Mandate) จัดสรรเจ้าหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบ การปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของชุมชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด

3. การบังคับใช้กฎหมาย จะต้องบังคับใช้แก่สมาชิกในสังคมโดยเสมอภาคภายใต้หลักนิติธรรม (Justice under law) ปราศจากความลำเอียงหรือรังเกียจเด็ดฉันทันทีโดยสิ้นเชิง

ในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และมีโทษอย่างเหมาะสม เพื่อให้กฎหมายมีผลในการข่มขู่ยับยั้งให้มนุษย์เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิด ซึ่งความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาคและการมีโทษที่เหมาะสมสำหรับการบังคับใช้กฎหมายแยกออกพิจารณา ดังนี้ (นัทธี จิตสว่าง, 2539, หน้า 61-65)

1. การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความแน่นอน หมายความว่า จะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะถูกจับกุมและลงโทษเมื่อมีการกระทำความผิด หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาแล้ว ผู้กระทำความผิดสามารถหลีกเลี่ยงการจับกุม และการถูกลงโทษไปได้แล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะไม่เกิดการเกรงกลัว เพราะคิดว่ามีโอกาสที่จะหลุดรอดจากการถูกจับกุมไปได้ และคุ้ม

ค่าที่จะเสี่ยงต่อการกระทำความคิดต่ออีก เนื่องจากมีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากการกระทำความคิด แต่ผลเสียไม่มี หรือมีโอกาสที่จะได้รับผลเสียน้อยลง

2. การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความรวดเร็ว หมายความว่า จะต้องมีการจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็วภายหลังจากมีการกระทำความผิด โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีการจับกุมผู้กระทำความผิดเพื่อจะนำตัวมาลงโทษให้ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้เห็นผลที่เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดอีก

3. การบังคับใช้กฎหมายต้องยึดหลักความเสมอภาค หมายความว่า จะต้องบังคับใช้กฎหมายโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ แต่จะต้องปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะ อำนาจ ตำแหน่ง ศาสนา เชื้อชาติ สีผิว และอื่น ๆ มิเช่นนั้นการบังคับใช้กฎหมายจะไม่มีผลในการข่มขู่ ยับยั้ง หรือทำให้ผลในการข่มขู่ ยับยั้งลดลง

4. การบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสม กล่าวคือ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีผลในการข่มขู่หรือยับยั้งหรือไม่นั้น อยู่ที่บทลงโทษ ถ้าบทลงโทษไม่รุนแรงหรือบทลงโทษที่เบา จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่ว ๆ ไปไม่เกิดการเกรงกลัว เพราะผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดจะมีมากกว่าผลร้ายที่ได้รับจากการลงโทษ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่คุ้มค่าต่อการเสี่ยง ดังนั้น การที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีผลทำให้เกิดการเกรงกลัวจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด

2.1 ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community relation theory)

มีรากฐานมาจากแนวคิดและผลการวิจัยของนักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโก หลักทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมคือ การจัดสภาพทั่วไปไม่ว่าจะในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้านในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ง่ายต่อการควบคุมสังเกตตรวจตราจับกุมผู้กระทำผิดโดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมแห่งชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินทั้งของตนเองและบุคคลอื่น

คณะกรรมการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรมของประธานาธิบดีอเมริกัน กล่าวถึงความหมายของทฤษฎีและงานตำรวจของชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า “...คือ กระบวนการที่กำหนดทิศทางให้บุคลากรตำรวจทั้งหมดในแต่ละองค์กรหันเหพฤติกรรมไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ภายนอกองค์กร ในลักษณะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์หลักขององค์กรตำรวจ...”

ศูนย์ความสัมพันธ์ของตำรวจและชุมชนแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา (The National Center of Policies and Community Relations) ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยรัฐมิชิแกน สเตท ให้ ความหมายของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ว่า “ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรตำรวจและชุมชน รวมถึง ความสัมพันธ์เฉพาะบุคคลกับทั้งความสัมพันธ์ของกลุ่ม ”

ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ กล่าวถึงทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า เป็น การจัดสภาพทั่วไปไม่ว่าในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้านในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลให้ง่ายต่อการควบคุม สังเกต ตรวจตรา โดยไม่ล่วงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้ง มุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ทั้ง ของตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม แนวทฤษฎีนี้ไม่ได้มองข้ามบทบาทของ ตำรวจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม แต่ได้เสนอแนะให้มีการปรับบทบาทใหม่สำหรับ ตำรวจท้องถิ่นทั้งหมดตามแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ กล่าวคือ ตำรวจจะมีบทบาทเป็นฝ่ายวางแผน สนับสนุน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม หรืออาจกล่าวได้ว่า ตำรวจตาม แนวทฤษฎีนี้จะไม่มีความเป็นผู้นับถือหลักในการป้องกันอาชญากรรมอีกต่อไป

การดำเนินงานและปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ การให้ชุมชน และประชาชนมีความสามารถในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จับกุม ผู้กระทำความผิด และความมั่นคงในระดับพื้นฐานของตนเองได้เพื่อเป็นฐานและสนับสนุนงาน สร้างความสงบสุขแก่ชุมชนและสังคมของตำรวจ

2.2 ทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Police community relation theory)

ที่มาของทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์

ทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ มีต้นกำเนิดจากสหรัฐอเมริกา ช่วงก่อนทศวรรษที่ 20 โดยแต่เดิมนั้น การพัฒนาองค์กรตำรวจจะเป็นไปในลักษณะปิด (Closed system) เพื่อป้องกัน ปัญหาการทุจริต โดยพยายามให้ตำรวจสามารถทำหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้ตาม ลำพังโดยไม่จำเป็นต้องร้องขอความร่วมมือจากชุมชนและประชาชน แต่ให้เน้นการใช้ยุทธวิธี ตำรวจแบบจารีตประเพณี ซึ่งได้แก่ การตรวจท้องที่ การตั้งจุดตรวจ การระดมกำลังออกปราบปราม อาชญากรรม หรือเรียกว่า วิธีการทำงานของตำรวจแบบดั้งเดิม (Traditional policeing) (สุพิศาล ภัทตินฤนาถ และคณะ, 2556, หน้า 106)

จากการใช้ระบบปิดและการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณีดังกล่าวปรากฏว่า การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมยังไม่เป็นผล กล่าวคือ อัตราการเกิดอาชญากรรมยังคงเพิ่ม สูงขึ้น ประชาชนยังมีความหวาดหวั่นที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ ระหว่างตำรวจกับประชาชน ตำรวจไม่ได้รับความเคารพนับถือ ไม่ได้รับความร่วมมือ หรือหากมีก็

น้อยมาก ทั้งตำรวจและประชาชนต่างมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์เห็นห่างออกจากกัน ฮาริงตัน (1981) เรียกความสัมพันธ์แบบนี้ว่า “US Versus Them” หลักการทำงานแบบนี้ถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมที่ไม่สามารถยับยั้งการเกิดเหตุร้ายได้ และยังส่งผลต่อทัศนคติที่ไม่ดีระหว่างตำรวจและประชาชน จึงเป็นที่มาของทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์

ตำรวจชุมชน หมายถึง หลักการทำงานของตำรวจซึ่งส่งเสริมสนับสนุนแก้ต้นเหตุเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของชุมชนโดยเทคนิคการแก้ต้นเหตุปัญหาคือความร่วมมือระหว่างตำรวจกับชุมชน

ตำรวจชุมชน เป็นแนวคิดเริ่มต้นจาก เซอร์ โรเบิร์ต พิล ผู้ก่อตั้ง “ตำรวจมหานครลอนดอน” หรือ สก็อตแลนด์ยาร์ด เจ้าของคำพูดที่ว่า “ตำรวจคือประชาชน ประชาชนคือตำรวจ” (The police are the public and the public are the police) แนวคิดและหลักการทำงานของตำรวจผู้รับใช้ชุมชนคือแนวคิดและหลักการทำงานใหม่ของตำรวจ เพิ่มเติมจากการทำงานแบบเดิมที่มุ่งเพียงมีสายตรวจป้องกันและแก้ไขเหตุร้ายและสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดเท่านั้น (กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2555, หน้า 155)

โทรจานอวิช และบัคคีรอกซ์ (Trojanowicz & Buequeroux, 1990) ได้อธิบายไว้ว่าการตำรวจชุมชนเป็นปรัชญาของการตำรวจแนวใหม่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า การที่ตำรวจกับประชาชนทำงานร่วมกันโดยใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ตลอดจนสภาพการไร้ระเบียบ ความเสื่อมโทรมทางสังคมและทางกายภาพทางชุมชนต่าง ๆ ได้ การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวหน่วยงานตำรวจจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสุจริตชนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ในการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และร่วมพัฒนาศักยภาพความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนปรัชญาการทำงานจากเดิมที่ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

การตำรวจชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ เพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ซึ่งมีสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- (1) การขยายขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของงานตำรวจให้กว้างขวางมากขึ้น
- (2) การให้ความสำคัญอย่างเน้นหนักในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างตำรวจกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ลึกซึ้ง สม่าเสมอ และต่อเนื่องตลอดไป
- (3) การให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรม

(4) ความพยายามที่จะปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานตำรวจเพื่อกระจายการให้บริการ และการวางแผนระดับชุมชนให้ดีขึ้น

ในระบบการตำรวจชุมชนมุ่งเน้นให้มีการใช้ความร่วมมือจากประชาชนในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ชุมชนหรือในที่ต้นทุนทางสังคม หรือมีการจัดตั้งหรือมีความเหมาะสม ตำรวจมีหน้าที่ให้ความรู้และสร้างความร่วมมือกำหนดวิธีการจัดตั้งเพื่อประชาชนได้เข้ามาช่วยเหลืองานป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขความไม่เป็นระเบียบในชุมชนตามความเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ตำรวจมีเวลาไปทำงานป้องกันอาชญากรรมอื่นได้มากขึ้น

รูปแบบของอาสาสมัครจะต่างไปในแต่ละพื้นที่ชุมชน บางแห่งอาจจะเป็นการใช้อาสาสมัครที่มีหน่วยงานอื่นจัดตั้งไว้แล้วหรือตำรวจจัดตั้งขึ้นเองแล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นที่และชุมชนและความพร้อมของสภาพชุมชน เช่น อาสาสมัครตำรวจชุมชน (ตชต.) สมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม เขียวเวหา อาสาจราจร ตำรวจบ้าน สายตรวจประชาชน สมาชิกกู้ภัย สมาชิกชมรมเพื่อนบ้านเตือนภัย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น

2.3 บทบาทความร่วมมือระหว่างชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

บทบาทที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งของประชาชนก็คือ บทบาทในการมีส่วนร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่สังคมอันเป็นความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายในรูปแบบของภาระหน้าที่และความสมัครใจ ซึ่งประชาชนจะให้ความร่วมมือในรูปแบบของอาสาสมัครซึ่งโครงการอาสาสมัครเหล่านี้เป็น โครงการที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในต่างประเทศ เช่น

ประเทศญี่ปุ่น มีหน่วยงานอาสาสมัครป้องกันอาชญากรรมจำนวนมาก โดยจัดตั้งขึ้นในสถานีตำรวจต่าง ๆ อาสาสมัครประกอบไปด้วยประชาชนในท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมและช่วยจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสมาคมป้องกันอาชญากรรมของผู้ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งจะมีสมาชิกของสมาคมเหล่านี้ที่ได้รับการอบรมจากตำรวจเกี่ยวกับวิธีป้องกันอาชญากรรม และช่วยตำรวจในกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การให้ข่าวแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับผู้ต้องสงสัยว่าได้มีการกระทำความผิด หรืออาจจะมีการกระทำความผิด เป็นต้น

ประเทศสิงคโปร์ สมาชิกสายตรวจพิเศษ ซึ่งตั้งเมื่อ ค.ศ. 1967 ประกอบไปด้วยอาสาสมัครและตำรวจออกตรวจท้องที่ร่วมกันและทำหน้าที่อื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานยามรักษาการณ์ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 6,000 คนออกตรวจท้องที่ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ประเทศมาเลเซีย ได้มีการจัดตั้งยามรักษาการณ์ประจำหมู่บ้าน (Vigilante corps) เพื่อทำหน้าที่ตำรวจและรักษาความปลอดภัยในชุมชน เป็นการช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกแรงหนึ่ง ยามรักษาการณ์ประจำหมู่บ้านนี้ช่วยตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิดลดจนป้องกันอาชญากรรมได้มาก

ดังนั้น บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและจับกุมผู้กระทำความผิด นับว่ามีผลดีต่อการยับยั้งการกระทำความผิดโดยการลดช่องโอกาสในการกระทำความผิด และเป็นการทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อผู้กระทำความผิด เพราะในสภาพการณ์ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า อาชญากรรมเป็นปัญหาที่สังคมต้องบริหารจัดการแก้ไข และการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมก็เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยเฉพาะประชาชนทุกคน ฉะนั้นการที่จะให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจับกุมผู้กระทำความผิด เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น กฎหมายที่จะบัญญัติรองรับอำนาจของประชาชนนั้นจะต้องมีสภาพการบังคับใช้ที่แน่นอน ชัดเจน ไม่ก่อให้เกิดความสับสนในขณะบังคับใช้ เพื่อประชาชนผู้ที่จะบังคับใช้กฎหมายจะได้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติและไม่ก่อให้เกิดผลร้ายตามมาต่อผู้ปฏิบัติ และประชาชนสามารถที่จะปฏิบัติงานร่วมกับตำรวจได้เป็นอย่างดี ให้เป็นไปตามที่เซอร์ โรเบิร์ต พิล ได้กล่าวเอาไว้ว่า “ตำรวจคือประชาชน ประชาชนคือตำรวจ ” เพราะไม่ว่าประชาชนจะไปที่ไหน ประชาชนก็คือตำรวจ เมื่อพบการกระทำความผิดเกิดขึ้นซึ่งหน้า ประชาชนสามารถบังคับใช้กฎหมายที่มีอำนาจให้ไว้จับกุมผู้กระทำความผิดนั้นได้

มาตรการทางกฎหมายในการจับกุม

1. ความหมายของการจับกุม

การจับเป็นมาตรการทางอาญาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกจับตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้โดยตรง เป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกจับในลักษณะที่ทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวสิ้นสุดลง โดยถือว่าเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องเพื่อลงโทษ

คำว่า “จับกุม” ตามความหมายหรือคำจำกัดความของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่า

“จับกุม” หมายถึง (ก)เกาะกุมตัวไว้ไม่ให้หนี เช่น จับกุมผู้ร้าย , (กฏ) เกาะกุมตัวไว้โดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นการพรากไปซึ่งเสรีภาพของบุคคล เพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวนความผิดอาญาหรือการปราบปรามการกระทำความผิดอาญา โดยในภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า “arrest” มาจากคำในภาษาฝรั่งเศส “arret” หมายความว่า หยุดยั้ง

สัญญา ศรีศักดิ์ (2537) กล่าวว่า “ป.วิอาญา ได้ให้ความหมายว่า การจับกุม หมายถึง การจับเอาตัวไปเพื่อดำเนินทางกระบวนการยุติธรรมขั้นต่อไป ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องตัวกันก็ได้”

คณิต ณ นคร (2551) ได้ให้ความหมายและอธิบายการจับกุมไว้ว่า “การจับกุม เป็นการใช้อำนาจรัฐ โดยปกติเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นที่จะทำการจับกุมได้ การจับเป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของบุคคล ซึ่งเสรีภาพในการเปลี่ยนที่ทางของบุคคลนี้หมายถึง เสรีภาพที่จะไปไหนมาไหนได้โดยปราศจากการจำกัดเขต และเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในร่างกายตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามมีบางกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจราษฎรทำการจับกุมได้ เจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจในการจับกุม คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สำหรับพนักงานฝ่ายปกครองนั้น บางตำแหน่งมีอำนาจเฉพาะกฎหมายฉบับเท่านั้น แต่ตำรวจนั้นมีอำนาจเป็นการทั่วไป นอกจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแล้ว เฉพาะพนักงานสอบสวนมีอำนาจจับหรือจัดการให้จับกุมผู้ต้องหาหรือบุคคลใดซึ่งในระหว่างสอบสวนปรากฏว่า เป็นผู้กระทำความผิดได้”

คะนิง ภาไชย (2551) ให้ความหมายของการจับ หมายถึง การจับเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกจับในลักษณะที่ทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวที่สิ้นสุดลง

จิรนิติ หะวานนท์ (2537) ให้ความหมายของการจับ หมายถึง การควบคุมความเคลื่อนไหวของบุคคลโดยเจ้าพนักงานเพื่อให้เข้าให้การตอบข้อกล่าวหาทางอาญา ซึ่งจะต้องมีการยึดตัวไว้ ไม่ใช่เพียงการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเท่านั้น

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2553) ให้ความหมายของการจับ หมายถึง เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเป็น การกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนมากที่สุดอย่างหนึ่ง การจับก่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับ (ป.วิ.อ.มาตรา 83, 84 , 84/1 , และมาตรา 87) ผู้จับมีอำนาจ “ค้นตัว” ผู้ถูกจับ (ป.วิ.อ.มาตรา 85 วรรคหนึ่ง) และอำนาจอื่น ๆ อีกหลายประการ

สำหรับความหมายของการจับกุมตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเกี่ยวกับการจับกุม และอำนาจการจับกุม * ได้กำหนดไว้ดังนี้

ข้อ 13 การจับกุม คือ การที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือราษฎรใช้อำนาจตามกฎหมายจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิด หรือสงสัยว่ากระทำความผิดในทางอาญา หรือจับตามหมายจับเพื่อนำตัวผู้ถูกจับไปจัดการตามกฎหมาย

การจับนี้ แม้ผู้จับเพียงแต่แจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นให้ทราบว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ ดังนี้ในการจับเช่นกัน

* ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 3 บทที่ 1 ว่าด้วยอำนาจการจับกุม

ข้อ 14 การจับกุมนั้น เป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจ จึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพ ในเมื่อมีความจำเป็น และให้ถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ส่วนตำรากฎหมายต่างประเทศนั้น ได้วางหลักเกณฑ์ความหมายของการจับที่จะถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบตามขั้นตอนของกฎหมายนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ (จตุติ ชรรम्मโนวานิช, 2537, หน้า 24 – 25)

1. ความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ที่จะทำการจับ
2. ความประสงค์นี้ได้กระทำต่อบุคคลผู้ถูกจับ
3. ผู้ถูกจับอยู่ในความควบคุม
4. ผู้ถูกจับได้ทราบว่าเขาต้องถูกจับ

นอกจากนี้มาตรฐานองค์การสหประชาชาติในหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจับ (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment) ได้ให้คำจำกัดความของ “การจับกุม” ว่าหมายถึง การจับตามคำสั่งของผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เท่านั้น ดังนั้นจึงพิจารณาหลักเกณฑ์การจับในกฎหมายของไทยด้วย (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2547, หน้า 121)

2. หลักเกณฑ์ในการจับกุม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นในเรื่องการจับไว้ คือ การจับหรือการคุมขังบุคคลใดจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยรัฐธรรมนูญนั้นถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศที่จะมีกฎหมายใด ๆ จะขัดหรือแย้งมิได้ ดังนั้น กฎหมายที่บัญญัติถึงรายละเอียดแห่งการจับ หลักเกณฑ์อำนาจ วิธีการจับ ขอบเขต หรือบุคคลผู้มีอำนาจจับกุม จะบัญญัติในเรื่องการจับอันเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติจำเป็นต้องมีการบัญญัติ ปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ในเรื่องการจับให้สอดคล้องกับหลักการที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญอันส่งผลให้การปฏิบัติตามเกิดผลสัมฤทธิ์และไม่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อผู้ปฏิบัติต่อไป ในส่วนอันเกี่ยวข้องกับเรื่องหลักเกณฑ์การจับนั้น มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

เงื่อนไขในการจับ

ในคดีอาญานั้น การจับหรือคุมขังบุคคลใด ๆ จะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าจะจับบุคคลต้องมี

คำสั่งหรือหมายของศาลให้จับได้* ซึ่งหมายจับนั้นเป็นหมายอาญา ศาลจะออกหมายจับหรือคำสั่ง ตามที่ศาลเห็นเป็นการสมควรหรือโดยมีผู้ร้องขอก็ได้ ดังนั้น การจับมี 2 กรณี คือ การจับตามหมาย กับการจับโดยไม่มีหมาย

การจับตามหมายจับหรือคำสั่งของศาล

เป็นการจับโดยมีหมายจับซึ่งหมายจับนั้นจะออกโดยศาล ผู้ที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาล ออกหมายจับนั้น ต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับ 3 หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อย ตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ส่วนเหตุในการออกหมายจับนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 66 กล่าวคือ เหตุที่จะร้องขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้น ได้แก่ ประการแรก โดยพิจารณาจากอัตราโทษเป็น เกณฑ์ เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุก อย่างสูงเกิน 3 ปี หรือในประการที่สอง ไม่ได้พิจารณาอัตราโทษแต่พิจารณาจากพฤติการณ์เป็น เกณฑ์ จะเป็นเรื่องใด คดีใด หรือมีอัตราโทษเท่าใด อาจเป็นความผิดลหุโทษก็ได้ เมื่อมีหลักฐาน ตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่ง เหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น รวมทั้งประการสุดท้าย คือ ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่ อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่า บุคคลนั้นจะหลบหนี

ก่อนที่ศาลจะออกหมายจับนั้นจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่จะทำให้ศาล เชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 66 หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอ การพิจารณา รวมทั้ง การออกคำสั่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา** หมายจับให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักรและยังคงใช้ได้อยู่นกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตาม หมายนั้นขาดอายุความ ยกเว้นการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*** ถ้าผู้ถูกกล่าวหา หลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดี มิให้พ้นระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่ง ของอายุความ หรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน**** ซึ่งการถอนหมายคืนอาจเกิดขึ้นได้

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 และมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะจับ ชัง จำคุก หรือค้นในที่ โทษฐานหาตัวคนหรือสิ่งของ ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล สำหรับการนั้น

บุคคลซึ่งต้องชังหรือจำคุกตามหมายศาล จะปล่อยไปได้ก็เมื่อมีหมายปล่อยของศาล”

**

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1

***

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1

****

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77

เช่นในกรณีและผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความกันได้ หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องบุคคลผู้นั้น หรือ โจทก์ถอนฟ้องหรือบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย เป็นต้น

แนวทางปฏิบัติหรือขั้นตอนการขอให้ศาลออกหมายจับตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ได้แก่ (สนชยา รัตนธรรต, 2554, หน้า 13)

1. การร้องขอให้ออกหมายจับในกรณีปกติ ให้ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดีหรือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่จะทำการจับ ในกรณีพิเศษ เจ้าพนักงานซึ่งจะทำการจับนอกเขตศาลอาญาจะร้องขอให้ออกหมายจับต่อศาลอาญาได้ต่อเมื่อเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งและการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจจะเกิดความล่าช้าเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ผู้จะถูกออกหมายจับกำลังจะหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร เป็นต้น

2. ผู้ร้องขอให้ออกหมาย ในกรณีปกติ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นซึ่งร้องขอให้ศาลออกหมายจับ จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนหรือสอบสวนคดีที่ร้องขอออกหมายจับนั้น และต้องพร้อมที่จะมาให้ผู้พิพากษาสอบถามก่อนที่จะออกหมายได้ทันที ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานอื่นเป็นผู้ร้องขอ ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับสามขึ้นไป ในกรณีที่เป็นตำรวจ ผู้นั้นต้องมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ในกรณีพิเศษ ผู้ร้องขอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานอื่น ผู้นั้นต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับเก้าขึ้นไป ในกรณีเป็นตำรวจ ผู้นั้นต้องมียศตั้งแต่ชั้นพลตำรวจตรีขึ้นไป

3. คำร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ต้องมีรายละเอียดและเอกสารประกอบ ดังนี้

3.1 ต้องระบุชื่อตัว ชื่อสกุล รูปพรรณ อายุ อาชีพ หมายเลขประจำตัวของบุคคลที่จะถูกจับเท่าที่ทราบ

3.2 ต้องระบุเหตุที่จะออกหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 พร้อมทั้งสำเนาเอกสารซึ่งสนับสนุนเหตุแห่งการออกหมายจับ

3.3 แนบบแบบพิมพ์หมายจับที่กรอกข้อความครบถ้วนแล้วพร้อมสำเนา รวมทั้งเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกคำร้องขอ หนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ เป็นต้น มาท้ายคำร้อง

4. วิธีการยื่นและรับคำร้อง ผู้ร้องขอหรือเจ้าพนักงานผู้รับมอบหมายจากผู้ร้องขอนำคำร้องพร้อมเอกสารประกอบตาม ข้อ 3 ใส่ซองปิดผนึกประทับตรา “ลับ” ยื่นต่อศาลที่ขอให้ออกหมาย เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลได้รับซองคำร้อง ต้องลงเลขรับไว้บนซองและลงสารบบไว้ โดยไม่ต้องเปิดซอง แล้วนำซองคำร้องเสนอต่อผู้พิพากษาซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็ว

5. การร้องขอให้ออกหมายนอกเวลาทำการปกติ ดำเนินการเช่นเดียวกับการร้องขอในเวลาปกติตามข้อ 3 – 4

6. การเสนอพยานหลักฐานในการขอให้ออกหมายจับ

6.1 ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรว่า ผู้จะถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ถ้าผู้จะถูกจับ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นจะหลบหนี

6.2 การเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ผู้ร้องขอต้องสาบานหรือปฏิญาณตนและแถลงด้วยตนเอง เพื่อตามคำถามต่อผู้พิพากษาเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนและสอบสวนหรือพยานหลักฐานที่สนับสนุนถึงเหตุแห่งการขอออกหมายนั้น โดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลดังกล่าวต้องเบิกความด้วยตนเอง หากไม่สามารถเบิกความ ผู้ร้องขออาจใช้บันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าว ที่สาบานตนว่าจะให้ถ้อยคำตามความเป็นจริง ปราบปรามรายละเอียด และได้กระทำต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องลงลายมือชื่อรับรองข้อความในบันทึกถ้อยคำ เสนอเป็นพยานหลักฐานประกอบคำเบิกความของผู้ร้องก็ได้

6.3 พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับให้รวมถึง

6.3.1 ข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน อาทิเช่น บันทึกการสอบสวน บันทึกถ้อยคำของสายลับ หรือของเจ้าพนักงานที่ได้จากการแฝงตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรม ข้อมูลที่ได้จากรายงานของแหล่งข่าวของเจ้าพนักงานหรือการหาข่าวจากผู้กระทำความผิดที่ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและข้อมูลที่ได้จากรายงานการเฝ้าสังเกตการณ์ของเจ้าพนักงานที่ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

6.3.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี เช่น เครื่องมือตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือ เครื่องมือตรวจพิสูจน์ของกลาง เครื่องจับเท็จ เครื่องมือตรวจโลหะ และเครื่องมือตรวจพิสูจน์ทางพันธุกรรม เป็นต้น

6.3.3 ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลที่ได้จากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออินเทอร์เน็ต

6.3.4 ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการเรื่องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา (อ.ก.29)

7. ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ออกหมายจับ ผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย

8. การรายงานการปฏิบัติตามหมาย เมื่อเจ้าพนักงานจับบุคคลตามหมายจับได้แล้ว ให้เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องรายงานให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า 7 วัน นับแต่วันจับ การจัดการตามหมายจับนั้น จะจัดการตามเอกสาร หรือหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใด ก็ได้ * คือ

- (1) สำเนาหมายจับอันรับรองว่าถูกต้องแล้ว
- (2) โทรเลขแจ้งว่าได้ออกหมายจับแล้ว
- (3) สำเนาหมายจับที่ส่งทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประเภทอื่น

การจับโดยไม่มีหมาย

การจับโดยไม่มีหมายในทางวิชาการถือว่าเป็นการจับตัวไว้ชั่วคราว (vorläufige Festnahme) เพราะการจับที่แท้จริงเป็นการจับโดยมีหมาย และจะทำได้ก็แต่เฉพาะกรณีเร่งด่วนที่ไม่อาจรอให้มีการออกหมายได้ (คณิต ณ นคร, 2546, หน้า 239)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 32 วรรคสาม ได้กำหนดให้การจับ และการคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ... ข้อยกเว้นในการจับโดยไม่มีหมายนั้นเป็นไปตามมาตรา 78 , 79 , 80 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

(ก) การจับ โดยไม่มีหมาย ตามมาตรา 78

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 ให้อำนาจ “พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ” จับบุคคลโดยที่มีต้องมีหมายจับ ได้ ซึ่งต้องถือว่า “เป็นข้อยกเว้น” การจับที่ต้องมีหมายจับ เพราะมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจรอให้มีการออกหมายจับได้

“มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

- (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80
- (2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

*

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77 วรรคสอง

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117”

ข้อสังเกต

1. กรณีการจับตามมาตรา 78 (1) เป็นการจับในขณะที่ผู้จับนั้นเห็นผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา 80 ความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 นั้นได้แก่* ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ และในกรณีความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้** ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้ คือ 1. เมื่อบุคคลนั้นถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ และ 2. เมื่อพบ

*

ดร. เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ได้แยกกรณีความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา 80 ออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้จริง ตามมาตรา 80 วรรคหนึ่ง ได้แก่

(ก) ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือ

(ข) พบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ

(2) ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ซึ่งต้องเป็นความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ ตามมาตรา 80 วรรคสอง ได้แก่

(ก) เมื่อบุคคลนั้นถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(ข) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสนับสนุนสืบได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัวของผู้นั้น

**

บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ความผิดในกฎหมายลักษณะอาญา ดังนี้

ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล	มาตรา 97 และ 99
ขบถภายในพระราชอาณาจักร	มาตรา 101 ถึง 104
ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร	มาตรา 105 ถึง 111
ความผิดต่อพระราชไมตรีกับต่างประเทศ	มาตรา 112
ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ	มาตรา 115
ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	มาตรา 119 ถึง 122 และ 127
หลบหนีจากที่คุมขัง	มาตรา 163 ถึง 166
ความผิดต่อศาสนา	มาตรา 172 และ 173
ก่อการจลาจล	มาตรา 183 และ 184
กระทำให้เกิดกบฏขึ้นแก่สาธารณชน กระทำให้สาธารณชนปราศจากความสะดวกในการไปมาและการส่งข่าวและของถึงกัน และกระทำให้สาธารณชนปราศจากความสุขสบาย	มาตรา 185 ถึง 194 ,196,197 และ 199
ปลอมแปลงเงินตรา	มาตรา 202 ถึง 205 และ 210
ข่มขืนกระทำชำเรา	มาตรา 243 ถึง 246
ประทุษร้ายแก่ร่างกาย	มาตรา 254 ถึง 257
ความผิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ	มาตรา 268 ,270 และ 276
ลักทรัพย์	มาตรา 288 ถึง 296
วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และ โจรสลัด	มาตรา 297 ถึง 302
กรรโชก	มาตรา 303

บุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ¹ และมีส่วนของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

2. กรณีการจับตามมาตรา 78 (2) ก่อนแก้ไข ป.วิ.อ. มาตรา 78 (2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้หารือกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในประเด็นการจับตามมาตราข้างต้น คณะกรรมการกฤษฎีกาเคยตอบข้อหารือ* กรณีเมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิดนั้น กรณีดังกล่าวอาจถือว่าเป็นเหตุจำเป็นอื่นให้จับโดยไม่มีหมายจับได้ ดังปรากฏในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพบเห็นบุคคลมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่น อันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม การจะพิจารณาว่ากรณีใดจะเข้าช้อยกเว้น ตามมาตรา 237 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอื่นประกอบด้วย เช่น ผู้นั้นมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยมีเจตนาที่จะนำอาวุธปืนดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิดในทันทีทันใดนั้นเอง จึงเป็นเหตุจำเป็นอื่นซึ่งเข้าช้อยกเว้นที่ให้จับได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล

ถึงแม้การจับ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 78 (2) ถือเป็นเหตุจำเป็นอื่นที่จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แต่ถ้าว อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิดนั้น เป็นสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด เช่น อาวุธปืนเถื่อน หรือยาเสพติด เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพบเห็น ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า สามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ เป็นต้น (สนชยา รัตนธารศ, 2554, หน้า 25)

ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 78 (2) ข้างต้นนั้น มีผู้ให้ความเห็นในกรณีนี้ว่า ถ้อยคำดังกล่าวนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถจับผู้ที่ “ตระเตรียม” กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมาย แม้ว่าการตระเตรียมนั้นจะไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการ “ป้องกัน” มิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ กฎหมายจึงได้ระบุเงื่อนไขไว้ด้วยว่า ผู้จะต้องถูกจับนั้นต้องมี “เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด” โดยปกติแล้ว “การจับ” ก็เพื่อนำตัวผู้นั้นมาดำเนินคดีและให้ศาลได้ลงโทษใน “ความผิด” ที่ผู้ถูกจับได้กระทำ แต่การจับผู้ที่ “จะกระทำความผิด” ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 78 (2) นั้น จะดำเนินคดีกับผู้ถูกจับได้อย่างไร ในเมื่อเขายังไม่ได้กระทำความผิด (เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, 2553, หน้า 380)

3. กรณีการจับตามมาตรา 78 (3) ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

* บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 452/2546 (หารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจับกุมฯ)

- (1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา
- (2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้จะถูกจับนั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะก่อเหตุอันตรายอื่น และ
- (3) มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
- เป็นบทบัญญัติขึ้นใหม่ ซึ่งเดิมมาตรา 78 (3) บัญญัติว่า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้หนึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี คณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือว่า * กรณีตามมาตรา 78 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เห็นว่า กรณีใดจะถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้หนึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี ซึ่งเข้าข้อยกเว้นให้จับได้โดยไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป และต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างเคร่งครัดว่า เป็นกรณีที่มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้หนึ่งได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้หนึ่งจะหลบหนี และมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งไม่สามารถขอหมายจับจากศาลได้ทันทั่วทั้งตามนัยของกฎหมาย เช่น กรณีผู้กระทำความผิดกำลังจะหลบหนีออกนอกประเทศ เป็นต้น

ดังนั้น การจับตามอนุมาตรานี้จะต้องผ่านหลักเกณฑ์ในเรื่องของเหตุในการออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) มาก่อนและประกอบกับมีพฤติการณ์เร่งด่วนที่ไม่อาจร้องขอให้ศาลออกหมายจับได้ พฤติการณ์เร่งด่วน เช่น บุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและมีพฤติการณ์ว่าเตรียมตัวย้ายที่อยู่ โดยต้องมีทั้งสองพฤติการณ์ประกอบกัน หากขาดพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่อาจให้อำนาจจับตามมาตรานี้ได้ เช่น ผู้กระทำผิดไม่มีทำที่ว่าจะหลบหนีแม้จะมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้หนึ่งน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ก็ไม่อาจจับได้โดยไม่มีหมายแต่อาจเข้าหลักเกณฑ์ที่จะจับได้โดยร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ตามมาตรา 66 ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป แต่ถ้ายังไม่มีเหตุออกหมายจับโดยหลักการแล้วจะต้องออกหมายนัดหรือหมายเรียกก่อน หากไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียกก็ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี ซึ่งเป็นเหตุออกหมายจับได้

ในกรณีของตัวอย่างนั้น มีผู้ได้ยกตัวอย่างกรณีการจับตามมาตรา 78 (3) ได้แก่ ศาสตราจารย์ คะนิง ภาไชย (2551) ว่า 1) มีผู้มาแจ้งว่านายขาวถูกฆ่าตาย ร.ต.ต.เขียว จึงสืบสวนหาตัวคนร้ายจนได้หลักฐานน่าเชื่อว่า นายแดงเป็นคนฆ่า แต่ได้ทราบข่าวว่านายแดงกำลังจะหลบหนีออกไปประเทศลาวในอีก 2 ชั่วโมง ดังนี้ ร.ต.ต.เขียวมีอำนาจจับนายแดงได้ตามมาตรา 78 (3) โดยไม่ต้องมีหมายจับ 2) จ.ส.ต.ดำ เป็นสายตรวจได้เดินมาพบชายคนหนึ่งหอบโทรศัพท์และวิทยุออกมาจากบ้านหลังหนึ่งในเวลาที่เที่ยงคืน จ.ส.ต.ดำจึงร้องบอกให้หยุดเพื่อตรวจค้นและสอบถาม

* บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีที่ 452/2546 (หารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจับกุมฯ)

ปรากฏว่าชายคนนั้นกลับวังหนี ดังนี้ จ.ศ.ดามีอำนาจจับชายคนนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ เพราะเข้ากรณีตามมาตรา 78 (3)

พันตำรวจเอก จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช (2548) ได้กล่าวว่า การจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ ตาม มาตรา 78 (3) นั้น หากเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายหรือพยานชี้ให้ทำการจับ ก็จะเป็นเหตุผลประกอบของ เจ้าพนักงานในกรณีที่จะพิจารณาว่ามีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ที่จะถูกจับนั้น น่าจะได้กระทำความผิดอาญาได้มากยิ่งขึ้น และกรณีหากไม่พบในพฤติการณ์เป็นการกระทำความผิดซึ่งหนักก็ตาม แต่ถ้าหากมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ที่จะถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น และมรความ จำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้น ได้ทัน ดังนี้ เจ้าพนักงานก็มีอำนาจจับ บุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล

กรณีการจับตามมาตรา 78 (4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนี หรือจะหลบหนีใน ระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117 * มาตราดังกล่าวได้วางหลักการในการจับกุมผู้ต้องหาหรือ จำเลยซึ่งหนีหรือจะหลบหนีอันเนื่องมาจากการผิดสัญญาประกัน โดยให้อำนาจในการจับกุมแก่เจ้า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นหลักและให้อำนาจราษฎรซึ่งเป็นผู้ทำประกันหรือหลักประกัน ในการจับ เฉพาะเมื่อเป็นผู้เห็นการหนี หรือจะหลบหนีของผู้ที่ตนได้ประกันไว้และไม่สามารถขอ ความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันทั่วทั้งที่เท่านั้น หากผู้ทำสัญญาประกันหรือหลักประกันยัง สามารถที่จะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานที่อยู่ใกล้ที่สุดจับได้ก็ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานจับ เจ้า พนักงานสามารถจับได้โดยมิต้องมีหมายจับ

(ข) การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 **

เป็นการให้เจ้าพนักงานจับบุคคลโดยไม่ต้องมีหมายจับเนื่องจากบุคคลซึ่งถูกจับตาม หมายจับได้หลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หลบหนี เจ้าพนักงานผู้ซึ่งได้เคยจับบุคคลนั้นตามหมายมาก่อน ย่อมจับได้อีกโดยไม่ต้องมีหมายและถ้าผู้ถูกจับวังหนีไปต่อหน้าเจ้าพนักงานในกรณีนี้ ผู้ถูกจับ ย่อมกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 อันเนื่องมาจากการหลบหนีจากการควบคุม

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 “เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจที่พบการกระทำความผิดดังกล่าวมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือหลักประกันเป็นผู้ พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าว อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความ ช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันทั่วทั้งที่ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ ที่สุด แล้วให้เจ้าพนักงานนั้นรีบจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกัน หรือหลักประกันนั้น”

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 “ถ้าบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หลบหนีไป เจ้า พนักงานผู้จับมีอำนาจติดตามจับกุมผู้นั้น โดยไม่ต้องมีหมายอีก”

ของเจ้าพนักงาน การกระทำความผิดต่อหน้าเจ้าพนักงานอันเป็นความผิดซึ่งหน้าเป็นเหตุให้จับได้ตามมาตรา 78 (1) ได้อยู่แล้ว ดังนั้นการจับกุมตามมาตรา 65 จึงมีผู้ให้ความเห็นว่า น่าจะเป็นกรณีที่ผู้ถูกจับหลบหนีไปโดยที่เจ้าพนักงานดังกล่าวไล่ตามจับไม่ทันจึงหยุดไล่จับชั่วคราว หากภายหลังผู้จับไปพบผู้ถูกจับในภายหลังและผู้ถูกจับไม่มีท่าทีจะหลบหนีอีก เจ้าหน้าที่ก็ใช้อำนาจจับตามมาตรา 78 (3) ไม่ได้ แต่ก็จับได้ตามป.วิ.อ.มาตรา 65 มิใช่การจับโดยอาศัยอำนาจการจับตามหมายจับเดิม เนื่องจากหมายจับเดิมใช้ไม่ได้แล้วเพราะมาตรา 68 ได้บัญญัติว่า หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้เท่านั้น ฉะนั้นเมื่อจับได้แล้วครั้งหนึ่งอำนาจในการจับตามหมายจึงหมดไป ดังนั้นมาตรา 65 จึงเท่ากับเป็นมาตรการต่อเนื่องมาจากการใช้อำนาจตามหมายจับตามมาตรา 68 แม้มาตรา 65 จะได้บัญญัติก่อนรัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้มาตราดังกล่าวก็ไม่น่าที่จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพราะการจับในครั้งแรกนั้นได้ผ่านการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยศาลแล้วจึงไม่จำเป็นต้องไปขอให้ศาลออกหมายจับอีก เนื่องจากพยานหลักฐานที่จะใช้อ้างอิงในการขอออกหมายก็คือพยานหลักฐานชุดเดียวกันกับการขอออกหมายในตอนแรกนั่นเอง มิใช่เป็นการจับในฐานะความผิดใหม่ มาตรานี้จึงน่าจะถือได้ว่า “เป็นเหตุจำเป็นอย่างอื่น” ที่จับได้โดยไม่มีหมายจับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553, หน้า 385)

(ค) การจับโดยไม่มีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคห้า

เป็นกรณีการจับโดยพนักงานสอบสวน* กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาแล้ว แต่ผู้ต้องหายังไม่ได้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าเหตุออกหมายจับผู้ต้องหาได้ และพนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหานั้นไปศาล เพื่อให้ศาลออกหมายจับนั้น แต่ผู้ต้องหาไม่ยอมไปศาลตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับบุคคลนั้นได้โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้

(ง) การจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคสี่

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคห้า “เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ไปศาลจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้ตามมาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับบุคคลนั้นได้โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้”

มาตรา 141 วรรคสี่ ๖ ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา...” เป็นกรณีกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งถูกขังอยู่ในระหว่างการสอบสวนจนครบกำหนดระยะเวลาขังแล้ว และได้รับการปล่อยตัวไป แต่เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง พนักงานอัยการจะต้องจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาล ในกรณีเช่นนี้จะมีการจับผู้ต้องหาโดยไม่ต้องมีหมายจับเพื่อดำเนินการนำตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาล ได้หรือไม่

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2553) ๖ ได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ โดยเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่า ฎีกาที่ 515/2491 (ประชุมใหญ่) ว่า ป.วิ.อ.ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับกุมผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาได้ และมาตรา 141 วรรคสี่ บัญญัติว่า ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้องก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา กรณีนี้ เมื่อผู้ต้องหาถูกจับจนขอศาลขังและศาลปล่อยตัวไปแล้ว ก็ย่อมจะจับได้อีก แต่เมื่อจับได้แล้วจะมาขอให้ศาลสั่งขังตามมาตรา 87 อีกไม่ได้ เพราะได้เคยขอให้ศาลสั่งขังจนครบกำหนดแล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อจับได้แล้ว เจ้าพนักงานยังคงควบคุมผู้ต้องหาได้ตามที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 87 วรรคหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า เพียงเท่าที่จำเป็นที่จะนำตัวผู้ต้องหาฟ้องศาลเท่านั้น จะควบคุมเพื่อเหตุอื่น เช่น สอบสวนต่อไปนั้น หรือรออัยการสั่งฟ้องเช่นนี้ไม่ได้

ตามบทบัญญัติดังกล่าว เมื่อประกอบกับคำวินิจฉัยในฎีกาที่ 515/2491 ดังกล่าวข้างต้น น่าจะถือได้ว่า กรณีเช่นนี้ ก็เป็น “เหตุอย่างอื่น” อีกเหตุหนึ่งที่ทำให้จับผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา 32 วรรคสาม ที่ว่า “การจับ... จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

3. ผู้มีอำนาจในการจับกุม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจแก่บุคคลผู้มีอำนาจในการจับไว้ดังต่อไปนี้

1. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ* (ชั้นผู้น้อย) ได้แก่

(1) เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญา

*

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพัศดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งคนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

พนักงานฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนตำรวจนั้นไม่จำกัดยศ และหน้าที่ คือตั้งแต่พลตำรวจขึ้นไป

กฎหมายซึ่งบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการรักษา ความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น ป.วิ.อ. มาตรา 17 ให้อำนาจทำการ “สืบสวน” คดีอาญาได้ ซึ่งป.วิ.อ. มาตรา 2(10) อธิบายว่า การสืบสวนคือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงาน ฝ่ายปกครองและตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด เช่น คอยสอดส่องดูว่า บุคคลจะกระทำให้ ความผิดขึ้นหรือไม่ หรือหากมีการกระทำความผิด เช่น ฆ่าคนตายเกิดขึ้น ก็ต้องตรวจสอบว่าใคร เป็นผู้ฆ่าและฆ่าโดยวิธีใด อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สำคัญ คือ อำนาจในการ จับ อำนาจในการค้น เป็นต้น (เกียรติจจร วัจนะสวัสดิ์, 2553)

(2) เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิดที่มีโทษทางอาญา ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง เช่น พัดสีเรือนจำ เจ้าพนักงาน สรรพสามิต เจ้าพนักงานศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง เจ้าพนักงานป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด เจ้าหน้าที่คดีพิเศษและเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุม ปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่* ได้แก่

ป.วิ.อ.มาตรา 2(17) ได้บัญญัติถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไว้ ตั้งแต่ ปลัดกระทรวงมหาดไทยลงไปจนถึงปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ และผู้บัญชาการตำรวจ แห่งชาติลงไปจนถึงหัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อย ตำรวจตรีขึ้นไป ทั้งนี้ ยังหมายความรวมถึงผู้รักษาการแทนเจ้าพนักงานดังกล่าวด้วย แต่ในกรณีผู้ รักษาการแทนผู้บังคับกองตำรวจ หัวหน้าสถานีตำรวจและหัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้น นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป จะต้องมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ด้วย ดังนั้นตำแหน่งที่ต่ำกว่าปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอและต่ำกว่าหัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีเหล่านี้เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่ใช่ชั้นผู้ใหญ่ ปัจจุบันพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่การจับกุมต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับพนักงานฝ่าย ปกครองหรือตำรวจชั้นผู้น้อย อย่างไรก็ตามโดยผลของรัฐธรรมนูญทำให้บทบาทการแบ่งชั้นการใช้ อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการจับไม่มีอีกต่อไป

3. พนักงานสอบสวน

*

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(17)

พนักงานสอบสวนอาจเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งไม่ใช่ชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย ตามป.วิ.อ. มาตรา 2(6) ได้ให้ความหมายของพนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ* ถือเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

ป.วิ.อ. ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนเป็นพิเศษในการจับกุมผู้ต้องหา เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกมาหรือส่งตัวหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งข้อหาและถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับแต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นไปหาศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายจับ**

4. ราษฎร

โดยหลักทั่วไปแล้ว ตามป.วิ.อ. ราษฎรไม่มีอำนาจจับบุคคลใดได้ เพราะการจับเป็นการใช้อำนาจรัฐ ผู้จับจึงต้องเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ในการนั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายต้องการความร่วมมือจากราษฎรในการระงับและปราบปรามผู้กระทำความผิดด้วย จึงบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้ราษฎรมีอำนาจจับได้ในบางกรณีเท่านั้น อำนาจการจับของราษฎรตามป.วิ.อ. ได้แก่

(1) มาตรา 79 เป็นมาตราซึ่งให้อำนาจแก่ราษฎรทำการจับกุมโดยไม่ต้องขอหมายจากศาล โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 26)

ก. กรณีตามมาตรา 82 คือ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้น และ

ข. เมื่อมีผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายป.วิ.อ.

*

พระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

มาตรา 3 “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” หมายความว่า อธิบดี รองอธิบดี และผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้อำนาจและหน้าที่สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 14 “ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับคดีพิเศษ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้”

มาตรา 23 วรรคหนึ่ง “ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษและเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วแต่กรณี”

**

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

(2) กรณีตามมาตรา 117 ให้อำนาจราษฎรในการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นบุคคลที่ตนได้ทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกัน เมื่อบุคคลนั้นกำลังจะหลบหนีและตนก็ไม่อาจจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทัน ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตราดังกล่าวโดยวางหลักให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้มีอำนาจจับบุคคลดังกล่าวนั้นด้วย ส่วนอำนาจในการจับกุมของราษฎรในกรณีนี้เป็นเพียงอำนาจรอง เนื่องจากราษฎรจะมีอำนาจจับในกรณีนี้ได้ เฉพาะเมื่อไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันท่วงทีเท่านั้น

4. ความเป็นมาของการจับ โดยราษฎร

ในอดีตทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย แนวคิดในการจับกุมผู้กระทำความผิดได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญ โดยเฉพาะกรณีการจับกรณีความผิดซึ่งหน้า กฎหมายโบราณมักจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องระมัดระวังพรรคพวกของตน เช่น หมู่บ้านเดียวกันคนหนึ่งกระทำความผิดบางกรณีเพื่อนบ้านก็พลอยโดนปรับไปด้วย อาทิในลักษณะลักทรัพย์และลักพาตัว บัญญัติบทลงโทษแก่บ้านใกล้เคียงในกรณีที่บ้านใกล้เคียง ๆ คนไปลักทรัพย์บ้านผู้อื่น โดยนับจากบ้านที่อยู่ในรัศมี 15 ครีวเรือนรอบบ้านผู้กระทำความผิดจะต้องช่วยใช้ทรัพย์ที่ถูกลักไปคืน จะอ้างว่าตนไม่รู้ไม่เห็นไม่ได้ และถ้าการลักทรัพย์ได้กระทำลงไปโดยที่เร็วและประตูบ้านไม่ถูกงัดและหาตัวผู้กระทำความผิดมิได้ กฎหมายกำหนดให้ราษฎรใกล้เคียงตามที่กำหนดต้องร่วมชดใช้ของทั้งหมด แต่ถ้าทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดจะต้องปรับไหมผู้นั้น 4 – 5 เท่าแล้วไล่ออกจากหมู่บ้านไป นอกจากนี้ยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดและกำหนดโทษให้ผู้ฝ่าฝืน เช่น กฎหมายลักษณะโจร ในสมัยสุโขทัยได้ปรากฏตามศิลาจารึกหลักที่ 38 ซึ่งบัญญัติว่า “ การละเลยหน้าที่พลเมืองยอมมิโทษ โดยมีบทกำหนดโทษให้คนจำเป็นต้องช่วยกันปราบปรามทุจริตชน ดังนี้ เจ้าทรัพย์วิ่งไล่ขโมยไปถึงบ้านเรือนใครแล้วเรียกให้เจ้าของบ้านเรือนนั้นช่วย แต่เจ้าของบ้านเรือนนั้นทำเพิกเฉยละเลยไม่ช่วย ปล่อยให้ขโมยหนีไปก็ดี ท่านจกกลงโทษเจ้าของบ้านเรือนนั้นเท่ากับโทษของขโมยแล้วจักปรับไหมของเจ้าของบ้านเรือนนั้นด้วยสินไหมหรือถ้ามียศศักดิ์ก็จะถูกถอดยศลดตำแหน่ง” (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 86-87) ซึ่งกรณีดังกล่าวมีความคล้ายกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 วรรคสอง (2) ในปัจจุบัน เมื่อมีบุคคลถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ แต่ความผิดดังกล่าวนั้นต้องเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้นที่จะให้ราษฎรมีอำนาจในการจับกุมได้และกฎหมายก็มีได้กำหนดไว้ว่า ให้เป็นหน้าที่ของราษฎรที่จะต้องช่วยจับกุมมิฉะนั้นจะมีความผิดต้องรับโทษดังกฎหมายในอดีต

ในบางยุคบางสมัยรัฐได้กำหนดรางวัลให้ราษฎรผู้ช่วยเหลือติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดแม้จะไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้าก็ตาม เช่น ศิลาจารึกกฎหมายอาญา (โจร) สุโขทัยของพระเจ้า

เลอไท (ประมาณปี พ.ศ. 1887) มาตรา 33, 34, 35, 36 ที่บัญญัติให้รางวัลแก่ราษฎรผู้ที่เข้าติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดในกรณีที่มีการชิงทรัพย์ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ได้จัดทำประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 มีบทบัญญัติในการกำหนดหน้าที่ให้แก่ราษฎรในการปฏิบัติตามหมายและกำหนดให้เจ้าขุนมูลนายที่เป็นเจ้าบ้านที่ได้รับหมายแจ้งจากเจ้าพนักงานว่าบ่าวไพร่ที่เข้าอาศัยอยู่ในบ้านเป็นโจรปล้นฆ่า เจ้าบ้านมีหน้าที่จะต้องส่งตัวบุคคลดังกล่าวให้แก่ทางการ รวมทั้งยังให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งปรากฏในมาตรา 4 วรรคสาม และมาตรา 15 วรรคสอง ยังได้บัญญัติถึงหน้าที่ความรับผิดชอบแก่คนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุในระยะ 3 เส้น 15 วา ว่า ถ้ามีโจรปล้นและบุคคลในระยะดังกล่าวไม่ได้ช่วยกันตามจับโจร กฎหมายให้เขียนด้วยลวดหนังโดยกำหนดโทษตามบ้านที่อยู่บริเวณที่เกิดเหตุ ถ้าบ้านที่อยู่ใกล้บริเวณที่เกิดเหตุก็ต้องรับโทษมากกว่าบ้านที่อยู่ไกลซึ่งแนวคิดนี้ได้ปรากฏเด่นชัดอีกครั้งสมัยรัชการที่ 3 ในกฎหมายโจรห้าเส้น นอกจากนี้กฎหมาย 19 มาตรา 1 ยังให้อำนาจแก่ราษฎรซึ่งเป็นเจ้าบ้านในการจับกุมผู้ที่ทำร้ายคนในบ้านของตนเองได้ เว้นแต่กรณีที่กำลังของราษฎรน้อยกว่าซึ่งถือเป็นเรื่องสุจริตก็มิหน้าที่ต้องรีบแจ้งให้รัฐช่วยจับมิเช่นนั้นจะมีความผิด

บทที่ 3

อำนาจการจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย

ต่อมาในบทนี้ จะได้ทำการศึกษาถึงเรื่องอำนาจการจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของต่างประเทศว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกับกฎหมายของประเทศไทยอย่างไร และราชฎมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมายของประเทศไทยได้ในกรณีใดบ้างรวมถึงหากราชฎจับโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้วนั้นผลของการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมายจะเป็นเช่นใด

อำนาจการจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของต่างประเทศ

ตามหลักสากลที่นานาอารยประเทศให้การยอมรับนั้นว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายภายในประเทศแห่งรัฐ สิทธิดังกล่าวต้องถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอันถือเป็นกฎหมายสูงสุดภายในประเทศ กฎหมายอันับรองลงมาจะมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งมิได้ ดังนั้นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์จะกระทำมิได้เลย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนให้สามารถกระทำได้ และจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐเท่านั้น

หลักการใช้อำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดได้โดยไม่จำเป็นต้องมีหมายจับของประเทศต่าง ๆ คือ “การจับกรณีความผิดซึ่งหน้า” ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นเรื่องอำนาจการจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายจับ โดยแนวคิดเรื่องการกระทำความผิดซึ่งหน้าถือเป็นแนวคิดที่ถูกบัญญัติเพื่อรองรับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกรณีที่เกิดสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีจึงถือว่าเป็นข้อยกเว้นที่สำคัญจากการตรวจสอบการใช้อำนาจในการจับกุมของเจ้าพนักงานจากองค์กรภายนอกที่ใช้การออกหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานก่อนการจับ แนวคิดดังกล่าวไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับในไทยเท่านั้น หากแต่ในแทบจะทุกประเทศ เช่น ญี่ปุ่น (มาตรา 213) เกาหลีใต้ (มาตรา 212) และหลาย ๆ ประเทศได้ให้อำนาจแก่ราชฎในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าเท่าเทียมกับเจ้าพนักงานของรัฐ เช่น ประเทศฝรั่งเศส (จุดติ ชรรम्म โนวานิช, 2537) นอกจากนี้ยังได้มีการสร้างกลไกในการจับกุม สอบสวนและกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวให้พิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปโดยให้มีวิธีการที่รวดเร็วเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ เนื่องจากเห็นว่าพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความจริงได้มากกว่าพยานหลักฐานที่เกิดจากการสืบสวนภายหลังและมีความเสี่ยงในการผิดพลาดน้อย อย่างไรก็ตาม

แนวคิดและหลักเกณฑ์ในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในแต่ละประเทศจึงมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปทั้งในเรื่องนิยามความหมายและขอบเขตความผิดซึ่งหน้ารวมไปถึงการให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดได้เทียบเท่ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคม และเป็น การช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ในแต่ละประเทศมีกระบวนการยุติธรรมที่ต่างกันและมีความ เป็นเสรีประชาธิปไตยที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น จึงได้มีความสนใจในเรื่องอำนาจการจับของราษฎรตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงเห็นควรที่จะต้องทำการศึกษาถึงแนวคิดและหลักเกณฑ์ ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิดของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการจับโดยไม่ต้องมีหมายของ ประเทศต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และนำมาปรับแก้ไขในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ในประเทศไทยต่อไป

1. อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

เมื่อก้าวถึงระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส นักกฎหมายส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นระบบกฎหมายแม่แบบของระบบไต่สวน ซึ่งในอดีตก่อนที่จะ มีการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1789 ก็คงจะไม่มีใครได้แย่งคัดค้านคำกล่าวที่ว่า เพราะระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการค้นหาความจริง โดยมี ผู้พิพากษาไต่สวน เป็นผู้แสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นไต่สวน เปรียบเสมือนการ ทำงานของพนักงานสอบสวนของไทย แต่หลังจากที่มีการปฏิวัติครั้งใหญ่ในฝรั่งเศสแล้ว ได้มีการ นำเอาระบบลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์ (Common law) มาประยุกต์ใช้กับระบบการดำเนิน คดีอาญาของฝรั่งเศสสำหรับความผิดร้ายแรง (อุทัย อาทิเวช, 2554, หน้า 5)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสฉบับเดิมใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1808 หรือ ที่เรียกว่าประมวลกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1808 ในปัจจุบันเพิ่งมีการยกเลิกและมีการ นำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1959 มาใช้แทน แต่หลักการส่วนใหญ่ก็ยังเหมือนกับ ประมวลกฎหมายฉบับเดิม นอกจากนี้หลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาของฝรั่งเศสนี้ยังถือเป็นแบบฉบับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศ ต่าง ๆ ในทวีปยุโรปอีกหลายประเทศ เช่น เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ สเปน เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ กรีซ อิตาลี เป็นต้น (เมธา วาดีเจริญ, 2539, หน้า 213)

การจับกรณีความผิดซึ่งหน้า

ในประเทศฝรั่งเศสการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีสิ่งที่ยืนยันว่าการ กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นตามที่มาตรา 53 บัญญัติไว้ โดยศาลล่างจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง จากการระบุถึงสภาพการณ์ดังกล่าวของตำรวจฝ่ายคดีซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวจะรับรองความชอบด้วย

กฎหมายในการใช้อำนาจของตำรวจฝ่ายคดี ในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในความผิด อุกฤษฏ์โทษ* และความผิดมรรยาโทษ** บุคคลมีอำนาจจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายจับและนำตัวไป มอบให้นายตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด*** ถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าสามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย ซึ่งเป็นเหตุผลของเรื่องนี้อยู่แล้ว กรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ต่อหน้าราษฎร ราษฎรก็เป็นผู้มี อำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดนั้นได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานตำรวจที่เห็นเหตุการณ์ก็จับได้ ใน กรณีการจับของราษฎรนี้โดยหลักก็ถือเป็นการทำให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดนั้น และในการ จับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้ากฎหมายถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องกระทำ กรณีนี้ แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเนื่องจากกฎหมายได้กำหนดว่าการ จับโดยราษฎรในกรณีความผิดซึ่งหน้านั้นแม้จะเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าโดยแท้ก็ตาม กฎหมายก็ยังกำหนดประเภทความผิดไว้ที่ราษฎรจะทำการจับกุมได้เฉพาะความผิดที่ระบุไว้ท้าย ประมวลเท่านั้นและไม่ถือเป็นหน้าที่ของราษฎรที่ต้องทำการจับกุม แม้พบการกระทำความผิดซึ่ง หน้าไม่ทำการจับกุมก็ไม่มีความผิดและไม่ต้องรับโทษ (กรกาญจน์ อรุณพลอด, 2543)

เมื่อกฎหมายให้อำนาจราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ความหมายของความผิด ซึ่งหน้าที่เป็นพฤติการณ์ให้อำนาจจับนั้น เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้ บัญญัติถึงลักษณะความผิดซึ่งหน้าอุกฤษฏ์โทษหรือมรรยาโทษไว้ในมาตรา 53 ว่าหมายถึง “ความ

* ความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดมหันตโทษ (Les Crime) ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131 - 1 ได้แก่ความผิดที่มีบทระวางโทษ ดังต่อไปนี้

- (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- (2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- (3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- (4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

** ความผิดมรรยาโทษหรือความผิดมรรยาโทษ (Les Delits) ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 ได้กำหนดไว้ดังนี้

- 1) โทษจำคุก
- 2) โทษปรับ
- 3) โทษปรับรายวัน
- 4) โทษการทำงานบริการสาธารณะ
- 5) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131 - 6
- 6) โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131 - 10

***

Code de procédure pénale Art. 73.

“Dans les cas de crime flagrant ou de délit flagrant puni d’ une peine d’ emprisonnement , toute prisonne a qualité pour en apprehender l’ auteur et le conduire devant l’ officier de police judiciaire le plus proche ”

มาตรา 73 “ในกรณีที่ความผิดอุกฤษฏ์โทษซึ่งหน้าหรือความผิดมรรยาโทษซึ่งหน้าเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก บุคคลทุกคนมี อำนาจจับผู้กระทำความผิดและนำส่งตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด”

ผิดมรรยาทและความผิดอุกฤษโทษซึ่งกำลังกระทำอยู่หรือเพิ่งกระทำสำเร็จไปและความผิดซึ่งในระยะเวลาใกล้เคียงกับการกระทำผู้ต้องสงสัยถูกไล่ตามโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือถูกพบโดยมีวัตถุหรือมีร่องรอย หรือเครื่องหมายที่ทำให้เชื่อว่า เขาได้กระทำผิดมาแล้ว

ความผิดอุกฤษโทษและความผิดมรรยาท ซึ่งแม้ว่าจะมิได้กระทำในสภาพการณ์ดังกล่าวในวรรคก่อน แต่ว่าได้กระทำในบ้านเรือน และเจ้าของบ้านได้ร้องขออัยการหรือตำรวจฝ่ายคดีให้ไปดำเนินการให้ถือเป็นการผิดซึ่งหน้าด้วย”

ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้วางหลักเกณฑ์ของการกระทำ ความผิดซึ่งหน้าไว้ คือ

1. ความผิดซึ่งกำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น
2. ความผิดซึ่งเพิ่งกระทำลงสด ๆ
3. ความผิดซึ่งในระยะเวลาอันใกล้ชิดกับการกระทำผิด ผู้ต้องสงสัยถูกประชาชนตามไล่จับและกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ
4. ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้าน ได้แจ้งความแก่อัยการหรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า นิยามของความผิดซึ่งหน้าของกฎหมายฝรั่งเศสมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศไทย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 เว้นแต่ในส่วนของ “เจ้าบ้าน” ตามวรรคสองนั้น ในประเทศไทยไม่ได้บัญญัติไว้ให้เป็นความผิดซึ่งหน้าเหมือนกับกฎหมายฝรั่งเศส และศาลฎีกาฝรั่งเศสได้วางหลักในกรณีที่ผู้ที่ครอบครองอาคารเรียกให้เจ้าหน้าที่เข้าไปในบ้านซึ่งเป็นของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ของตนเองโดยที่เจ้าของบ้านมิให้ความยินยอม ไม่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าตามวรรคสอง เดิมที่ความผิดเกิดในบ้านและอนุญาตให้เจ้าของบ้านสามารถจับได้ (เพราะบุคคลที่เรียกให้เข้าไปไม่ใช่เจ้าของบ้าน)* แม้ว่าเดิมทีจะเคยมีผู้เสนอให้นำบทบัญญัติดังกล่าวของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่าความผิดที่กระทำในบ้านบุคคลภายนอกมักจะไม่น่าจะเห็นนอกจากเจ้าบ้าน ฉะนั้นจึงเห็นควรให้เจ้าบ้านมีอำนาจจับด้วย แต่แนวคิดดังกล่าวมิได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ความเห็นว่า แม้ประเทศไทยจะไม่ได้บัญญัติในส่วนนี้ไว้ก็ไม่น่าจะเป็นปัญหา เนื่องจากการที่เจ้าบ้านได้ร้องขอก็เท่ากับได้ยินยอมให้เจ้าพนักงานเข้าไปตรวจค้นหรือจับได้ แต่ต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้แก้ไขบทบัญญัติในเรื่องความผิดซึ่งหน้าโดยยกเลิกกรณี “ความผิดซึ่งกระทำในบ้านเรือนและเจ้าของบ้านได้ร้องขออัยการหรือตำรวจฝ่าย

* คำพิพากษาศาลสูงฝรั่งเศส Crim. 12 janv. 1988 : Bull . crim. N° 11 ; D. 1988. Somm. 192. Code de Procédure Pénale , Ed. Dalloz , 2004 , p. 192.

คดีให้ดำเนินคดีให้ถือเป็นความผิดซึ่งหน้า” และเพิ่มเติมวรรคสองของมาตรา 53 ขึ้นมาใหม่ โดยกฎหมายเลขที่ 99 – 515 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 1999 ความว่า “การสอบสวนในคดีการกระทำ ความผิดซึ่งหน้าจะต้องดำเนินการภายในเวลาไม่เกิน 8 วัน”*

การพิจารณาถึงสภาพการกระทำที่เรียกว่า “ซึ่งหน้า” ของศาลที่พิจารณาข้อเท็จจริงว่าการ กระทำนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือไม่ ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในบันทึกสิ่งบอกเหตุที่ แสดงถึงการกระทำความผิดที่ตำรวจฝ่ายคดี (les officiers de police judiciaire) ได้บันทึก โดยตำรวจ ฝ่ายคดีต้องบันทึกข้อเท็จจริงว่าสิ่งที่ตนเห็นอะไรเป็นลักษณะของการกระทำความผิด และการ ตีความนิยามของ “ความผิดซึ่งหน้า” ศาลฎีกาฝรั่งเศสจะตีความนิยามของความผิดซึ่งหน้าไว้ ในทางที่ขยายความเพื่อให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการจับกุม เช่น ศาลฎีกาได้ ตีความคำว่า “ซึ่งหน้า” ให้ความหมายรวมถึงการแอบฟังการสนทนา เนื่องจากเป็นเรื่องที่ตำรวจทำ ไปเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิด แต่การดักฟังทางโทรศัพท์ไม่อาจอ้างว่าเป็น สิ่งซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้าได้** ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับศาลไทย หากแต่ยังไม่มีความวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวไว้แต่เมื่อพิจารณาถึงนิยามความหมายของการกระทำ ความผิดซึ่งหน้าตามกฎหมายไทยแล้ว ความผิดซึ่งหน้าไม่อาจจะรวมถึงการดักฟังทางโทรศัพท์ เนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 และศาลฎีกาของ ฝรั่งเศสยังตีความความหมายของความผิดซึ่งหน้าให้รวมถึงกรณีที่ผู้จับเป็นเพียงผู้รับแจ้งซึ่งมิได้รู้ เห็นการกระทำความผิด หากแต่ผู้แจ้งได้ทำการแจ้งว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยการแจ้ง ดังกล่าวสามารถชี้ให้เห็นหรือระบุถึงการกระทำความผิดนั้นได้อย่างชัดเจน ศาลฎีกาก็วินิจฉัยว่า หลักฐานดังกล่าวที่ได้จากการแจ้งเป็นความผิดซึ่งหน้าแม้ว่าการแจ้งดังกล่าวจะไม่ได้รับชื่อผู้แจ้งก็ ตาม***

ความผิดซึ่งหน้านั้นจะต้องพิจารณาว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในขณะนั้นหรือ เพิ่งเกิดขึ้นเท่านั้นจึงจะเป็นความผิดซึ่งหน้า เช่น ในเวลาที่ใกล้ชิดกับการกระทำที่เป็นความผิด

*

Code de Procédure Pénale Art 53.

“Est qualifié crime ou délit flagrant , le crime ou le délit qui se commet actuellement , ou qui vient de se commettre . Il y a aussi crime ou délit flagrant.

Lorsque , dans un temps très voisin de l’action , la personne soupçonnée est poursuivie par la clameur publique, ou est trouvée en possession d’objets’ ou présente des traces ou indices , laissant penser qu’elle a participé au crime ou au délit.

(L. n° 99 – 515 du 23 juin 1999) « L ‘ enquête de flagrante menée à la suite de la constatation d’un crime ou d’un délit flagrant ne peut se poursuivre pensant plus de huit jours. »

**

คำพิพากษาศาลสูงสุดฝรั่งเศส Crim.22 avr.1992;Bull.crime,n169 ; D.1995.59,note Matsopoulou. Ibid. , p. 137.

***

คำพิพากษาศาลสูงสุดฝรั่งเศส Crim.2 févr.1988 : crim . 52 ; D.1988. Somm.358. Ibid. , p. 137.

บุคคลที่ต้องสงสัยถูกพบว่าครอบครองวัตถุหรือแสดงร่องรอยหรือสิ่งบ่งชี้ที่ทำให้เห็นว่าได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ศาลได้สวนในชั้นอุทธรณ์ก็ได้วินิจฉัยว่าการค้นโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินแล้วพบเอกสารทางด้านบัญชีของบริษัทจำนวน 572 ชิ้น อันแสดงถึงการถือโง่งบริษัทและใช้เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีในความผิดซึ่งหน้านั้นสามารถทำได้แต่ศาลฎีกาไม่เห็นด้วย

จะเห็นได้ว่าจากคำพิพากษาของศาลสูงฝรั่งเศสได้ตีความความหมายการกระทำความผิดซึ่งหน้าไว้ค่อนข้างกว้างกว่าของศาลไทย โดยได้ตีความความหมายของความผิดซึ่งหน้าให้หมายถึงการพบบุคคลนั้นในขณะที่กำลังกระทำความผิดและรวมไปถึงพบในขณะที่เพิ่งกระทำความผิดมาแล้วซึ่งเป็นการพบภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดแล้วแต่ระยะเวลาที่พบการกระทำความผิดกับระยะเวลาที่ความผิดเกิด ในฝรั่งเศสค่อนข้างที่จะมีความกระชั้นชิดน้อยกว่ากรณีของไทย และศาลสูงฝรั่งเศสยังถือว่าความผิดซึ่งหน้านั้นไม่จำเป็นที่พนักงานสอบสวน ตำรวจต้องพบการกระทำความผิดด้วยตนเอง แต่หมายความรวมถึงกรณีที่มีผู้เสียหายพบความผิดซึ่งหน้าหรือมีบุคคลที่เห็นว่ากำลังกระทำความผิดและจับกุมได้ นั้นหมายความถึงการให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมกรณีความผิดซึ่งหน้า ดังนั้นการตีความของความหมายการกระทำความผิดซึ่งหน้าในฝรั่งเศสจึงมีความยืดหยุ่นและครอบคลุมพฤติการณ์ต่าง ๆ ได้มากกว่าการตีความของศาลไทย

2. อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ประกอบไปด้วยมลรัฐต่าง ๆ จำนวน 50 รัฐ รวมตัวเข้าเป็นประเทศเดียวกัน เรียกว่า สหรัฐอเมริกา (United State of America) บรรดารัฐทั้งปวงนั้นยังคงมีความอิสระอยู่ในบางเรื่อง โดยอำนาจของมลรัฐจะแตกต่างจากอำนาจของรัฐบาลกลาง ซึ่งมีอำนาจส่วนใหญ่เกี่ยวกับกรณีระหว่างมลรัฐกับมลรัฐ และกรณีระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่น ๆ ดังนั้นเรื่องใดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ภายในของมลรัฐ โดยเฉพาะและไม่เกี่ยวกับมลรัฐอื่น และไม่ปรากฏจากรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใดว่าอยู่ในอำนาจของรัฐบาลกลาง มลรัฐนั้น ๆ ย่อมมีอำนาจเด็ดขาดและสูงสุด เพราะแต่ละรัฐมีรัฐบาลเป็นของตนเอง มีผู้ว่าการรัฐเป็นหัวหน้ารัฐบาล มีหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในมลรัฐ มีรัฐสภาเป็นของตนเอง มีศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลสูงสุดของมลรัฐเอง และมีการออกกฎหมายเป็นของตนเองได้แต่ต้องไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ระบบกฎหมายและระบบศาลของสหรัฐอเมริกาจึงมีความซับซ้อนและแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ทั่วไป

ในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศอิสรภาพเป็นประเทศเอกราช และได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นของประเทศ เรียกว่า “บทบัญญัติแห่งสมาพันธรัฐ” (Articles of Confederation) ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ” (The Constitution of the United State of America) สหรัฐอเมริกา ถือเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญแก่เรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก เช่น รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 (Fifth Amendment) ข้อ 4 บัญญัติว่า ห้ามกระทำการใด ๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคล โดยไม่ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย จะเห็นได้จากที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวในเรื่องการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญในคดี *Miranda v. AriZona*, 384 U.S. 436 (1966) ว่าหลักพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของสิทธินี้คือ รัฐจะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของรัฐ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553, หน้า 10 – 11)

ระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาคือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งมีรากฐานและแนวความคิดมาจากประเทศอังกฤษ คำพิพากษาของศาลในคดีหนึ่งจะเป็นบรรทัดฐานมัดศาลในคดีต่อไปในอนาคต โดยนำเอาหลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นในคดีก่อนที่เคยเกิดขึ้นแล้วมาใช้ และเน้นให้ความสำคัญในเรื่องวิธีพิจารณามากกว่าเนื้อหาในทางสารบัญญัติ เพราะเชื่อว่าความยุติธรรมส่วนใหญ่อยู่ที่ระบบวิธีพิจารณาพิพากษาคดี จึงทำให้เกิดระบบลูกขุนหรือจюри (Jury) ขึ้นซึ่งเป็นราษฎรด้วยกัน ดังนั้น ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ศาลจึงเป็นผู้สร้างหลักเกณฑ์ ปรับใช้และตีความกฎหมาย กฎหมายใด ๆ จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาโดยศาลสูงสุดของสหรัฐจะเป็นผู้วินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ The Fourth Amendment ซึ่งถือเป็นหลักที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการจับ การค้นหรือการคุมขัง โดยยึดหลักการในเรื่อง “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” เป็นสำคัญในการวินิจฉัยถึงความชอบด้วยกฎหมาย

กระบวนการในเรื่องการจับของประเทศสหรัฐอเมริกาตามหลักการของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1791 หรือ The Fourth Amendment ที่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่า สิทธิของประชาชนที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันในชีวิต ร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สินให้ปลอดภัยจากการจับกุม , ตรวจค้นและยึดโดยปราศจากเหตุผลอันควรเชื่อได้นั้นผู้ใดจะละเมิดมิได้ หมายอาญาจะออกมิได้เว้นแต่จะออกโดยอาศัยเหตุผลอันควรเชื่อได้ (Probable cause) หรือโดยมีคำสาบานตัวหรือคำปฏิญาณของผู้แจ้งขอให้ออกหมายและหมายนั้นจะต้องระบุโดยละเอียดถึงสถานที่ที่จะต้องตรวจค้น และบุคคลหรือสิ่งของที่จะถูกจับหรือยึด (จุดติ ธรรมม โนวานิช, 2537) แม้ใน The Fourth Amendment จะมีได้กล่าวถึงการจับเอาไว้ แต่การจับเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพในการ

เคลื่อนไหวของบุคคล ดังนั้นศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาจึงตีความว่าเป็น “การยึด” อย่างหนึ่งคือเป็นการยึดตัวบุคคล จึงให้หมายความรวมถึงการจับด้วย (George, 1995)

หลักเกณฑ์ในการจับที่ชอบด้วยกฎหมายตาม The Fourth Amendment จะต้องประกอบไปด้วย 2 ประการ ได้แก่ (อริยา มนุษุข, 2548, หน้า 68)

1. ห้ามจับ โดยไม่มีเหตุผล และ
2. จะต้องออกหมายจับโดยจะต้องมีเหตุอันควรเชื่อได้

ดังนั้น การจับไม่ว่าจะกระทำลงโดยมีหมายจับหรือไม่มีหมายจับก็ตาม หากกระทำโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกรณีใดจะถือว่ามีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานของเหตุอันควรเชื่อได้ (จะได้อธิบายในเรื่องเหตุอันควรเชื่อได้ในหัวข้อต่อไป) โดยศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้เคยวางหลักไว้ในคดี *Carroll v. United State* โดยมีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานไว้ว่ากรณีที่จะถือว่ามี เหตุอันควรเชื่อได้ นั้นมีความหมายมากกว่าการเพียงแต่มีความสงสัยและสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกรณีที่มีข้อเท็จจริงและสภาพแวดล้อมด้วยข้อมูลที่นำเชื่อถืออย่างมีเหตุผลเพียงพอที่เจ้าหน้าที่จะจับกุมบุคคลคนหนึ่งซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อโดยชอบด้วยเหตุผลว่าเขาได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งหรือกำลังกระทำความผิดอยู่ (อุทัย อาทิเวช, 2546)

การจับโดยชอบด้วยกฎหมายตามประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถกระทำได้ 2 ทาง ได้แก่

1. การจับตามหมายจับ (Arrests with a warrant)

หลักสำคัญในเรื่องการจับในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายจับหรือไม่มีก็ตาม คือ จะต้องมเหตุอันควรเชื่อได้เป็นองค์ประกอบเสมอ แล้วจึงจะต้องมี ข้อสงสัยอย่างแน่นแฟ้น (Strongly suspicious) ประกอบด้วย และการออกหมายจับศาลได้วางบรรทัดฐานไว้ในคดี *Giordenello v. United State*, 357 U.S. (1958) ว่าการออกหมายจับจะต้องออกโดยองค์การอิสระและมีความเป็นกลางซึ่งหมายถึงองค์การตุลาการนั่นเอง เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้มีหลักฐานถึง เหตุอันควรเชื่อได้ ในการจับกุมบุคคลซึ่งไม่ได้อยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน จะต้องมีการขอหมายจับบุคคลนั้นและจะต้องมีข้อมูลต่าง ๆ เช่น ชื่อของบุคคลต้องสงสัยและความผิดที่สงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำโดยผู้พิพากษาและมาจิสเตรส (Magistrates) จะออกหมายจับให้ในภายหลังจากที่ได้ตัดสินใจได้ว่าพยานหลักฐานอันแสดงถึงเหตุอันควรเชื่อถือได้ของเจ้าพนักงานนั้นเป็นความจริง ดังนั้นในกรณีการจับโดยหลักทั่วไปแล้วจะต้องไปขอหมายจับก่อนเมื่อสามารถที่จะกระทำได้ แต่ศาลสูงสุดยังคงเคยได้วางหลักการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะทำการจับ สามารถทำการจับโดยมีได้มีหมายในที่สาธารณะได้ต่อเมื่อเหตุอันควรเชื่อได้*

*

United State v. Watson , 423 U.S. 411 , 96 S.Ct, 820,46 L.Ed.2d 598 (1976)

2. การจับโดยไม่มีหมายจับ (Arrests without a warrant)

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดโดยไม่มีหมายจับได้เมื่อบุคคลที่ถูกจับนั้นได้กระทำความผิดต่อหน้าเจ้าพนักงานผู้จับ ศาลสูงสุดในคดี *Carroll v. United State* (1925)^{*} ได้วางหลักการในการจับโดยไม่มีหมายจับว่าสามารถที่จะกระทำได้เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับนั้นมีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าเขาได้กระทำความผิด อุกฉกรรจ์ลงหรือในกรณีที่ผู้จับนั้นได้กระทำความผิดมิชโยท โทษ ถ้าการกระทำผิดนั้นได้กระทำต่อหน้าผู้จับ กรณีดังกล่าวนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยก็ได้บัญญัติไว้เช่นกันซึ่งมีหลักการเดียวกันที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้แม้จะไม่มีหมายจับจากศาลก็ตาม^{**} ในคดี *State v. Pluth* (1923) ศาลได้วางหลักว่า เจ้าพนักงานจะต้องรู้ว่าอาชญากรได้กำลังกระทำความผิดก่อนทำการจับ หากมีความสงสัยเพียงเล็กน้อยว่าผู้จับนั้นเป็นผู้กระทำความผิดก็ไม่สามารถที่จะจับโดยไม่มีหมายจับได้ การกระทำความผิดหรือพยายามจะกระทำความผิดจะต้องมีขึ้นต่อหน้าเจ้าพนักงานอย่างชัดเจนอีกทั้งกฎหมายบางอย่างเกี่ยวกับเรื่องการจับได้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดมิชโยท (Misdemeanor) กับความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญาของแต่ละรัฐได้มีการกำหนดอัตราโทษไว้แน่นอน ดังนั้นศาลสูงได้ให้ความหมายของความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) ว่าหมายถึง ความผิดทางอาญาซึ่งมีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุก หรืออยู่ในสถานฝึกและอบรมไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือมากกว่านั้น และประมวลกฎหมายอาญาได้แบ่งระดับของความผิดอุกฉกรรจ์ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 72)

1. ความผิดระดับที่ 1 ความผิดอุกฉกรรจ์ คือ ความผิดที่มีโทษสูงสุดประหารชีวิต
2. ความผิดระดับที่ 2 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุกตลอดชีวิต
3. ความผิดระดับที่ 3 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุก 10 ปี
4. ความผิดระดับที่ 4 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุก 5 ปี

และความผิดมิชโยท หมายถึง ความผิดที่มีโทษปรับหรือมีโทษคุมขังเกิน 1 ปีขึ้นไป

แม้กฎหมายคอมมอนลอว์จะให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับในกรณีความผิดซึ่งหน้า

“In presence of” ในคดีความผิดมิชโยทซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษเบาแต่ก็เป็นสาเหตุให้เกิดความยุ่งยากในการพิจารณาคดีแก่ศาลได้ โดยศาลได้วินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถจับกุมผู้กระทำ

*

Carroll v. United State , 267 U.S. 132,45 S.Ct. 484, 142 L.Ed.2d 492 (1998)

“ a police officer may arrest without a warrant one believed by an officer upon reasonable cause to have been guilty of a felony and he may only arrest without a warrant one guilty of a misdemeanor if committed in his presence ”

**

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 และ มาตรา 80

ผิดในความผิดมรรยโทษได้แม้จะกำลังจับรถในขณะที่เมาสุราเมื่อผู้นั้นได้กระทำความผิดอุบัติภัยทางถนนหากพบว่าจำเลยได้อยู่ที่นั่น แม้จะปรากฏแจ้งชัดว่าเขาได้มีเงินเมาและยอมรับว่าตนเป็นผู้ขับก็ตาม แต่ในอีกคดีหนึ่ง ศาลกลับวินิจฉัยว่าภายหลังจากที่ได้ดับเครื่องยนต์แล้วและได้มีการรายงานผ่านวิทยุตำรวจว่าไปขับขีของจำเลยมีข้อน่าสงสัยบางประการ เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้ขับขีที่ไม่มีใบอนุญาตขับขีได้ซึ่งเป็นความผิดมรรยโทษ ศาลกลับวินิจฉัยให้เจ้าพนักงานสามารถทำการจับกุมได้ ในคดี Neb.Rev. Stat. s 29 – 404.02 ได้อนุญาตให้จับบุคคลโดยไม่มีหมายได้ถ้าผู้ขับมีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด โดยวางหลักการว่าความผิดมรรยโทษที่จะสามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับนั้นจะต้องประกอบไปด้วยเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด และ (Yale, Wayne & Jerold, 1986)

- (1) จะไม่สามารถจับผู้นั้นได้หากไม่ทำการจับในขณะที่นั้น
- (2) จะมีการทำให้เกิดอันตรายตัวเองหรือผู้อื่นหรือทำความเสียหายต่อทรัพย์สินหากไม่จับทันทีทันใด
- (3) จะทำลายหรือซ่อนเร้นพยานหลักฐานซึ่งเกิดจากการทำความผิดมรรยโทษนั้น ๆ หรือ
- (4) มีการกระทำความผิดที่เป็นความผิดมรรยโทษต่อหน้าเจ้าพนักงาน

นอกจากนี้ ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ ยังได้ให้อำนาจแก่ราษฎร (Citizen's arrest) ในการจับกุมผู้กระทำความผิดอุกฤษโทษ (Felony) หรือความผิดที่ผู้กระทำผิดได้ฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องความสงบเรียบร้อยซึ่งกระทำลงต่อหน้าบุคคลนั้น (Committed in the presence) และหลักการดังกล่าวได้แพร่หลายไปในหลายรัฐและได้มีการปรับปรุงแก้ไขโดยพระราชบัญญัติต่าง ๆ อาทิ กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ปี 1872 ก็ได้ขยายหลักการดังกล่าวเพื่ออนุญาตให้ราษฎรทำการจับกุมผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายใน 3 กรณีดังต่อไปนี้

1. เมื่อได้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับสาธารณสุขหรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวต่อหน้าราษฎรผู้จับกุม
  2. เมื่อผู้ถูกจับได้กระทำความผิดอุกฤษโทษแล้วแม้จะมีได้กระทำต่อหน้าราษฎรผู้จับก็ตาม
  3. เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าความผิดอุกฤษโทษได้ถูกกระทำลงและผู้ถูกจับมีเหตุอันควรเชื่อได้ (Reasonable cause) ว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำ
- หลักในเรื่อง “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” (Probable cause) ซึ่งใช้เป็นเหตุผลประกอบการจับโดยไม่มีหมายจับ
- หลักเกณฑ์ในเรื่อง “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” ถือเป็นหลักสำคัญตามหลักนิติรัฐในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าพนักงานว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนั้น “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” จึง

มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์เชิงปฏิบัติซึ่งไม่มีความหมายเชิงเทคนิคที่แน่นอน กล่าวคือ จะเป็นดุลพินิจของผู้ปฏิบัติที่จะนำเอาข้อกำหนดมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้อย่างยืดหยุ่นในแต่ละเรื่องไป และยังเป็นหลักประกันเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชนจากการเข้าแทรกแซงของรัฐด้วย

การจับที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ดังนี้ (จิรนิติ หะวานนท์, 2544, หน้า 25)

1. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานรู้และทำให้เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตว่าควรจะออกหมายจับ โดยเชื่อว่าได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นและผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นความหมายทางอัตวิสัย (Subjective) และ

2. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่ว ๆ ไปพอจะเห็นได้ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นความหมายทางภาวะวิสัย (Objective)

เพราะฉะนั้น การพิสูจน์ “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” จะต้องพิสูจน์ทั้งสองประการ คือ พิสูจน์ทั้งอัตวิสัยและภาวะวิสัยโดยพิสูจน์ว่าเจ้าพนักงานเชื่อและประชาชนทั่ว ๆ ไปก็เห็นเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานนั้นว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นแม้เจ้าพนักงานจะเชื่อโดยสุจริตแต่คนอื่นไม่เชื่อตามก็เรียกว่ายังไม่ “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” การพิสูจน์ทั้งสองประการดังกล่าวต้องพิสูจน์โดยพยานหลักฐานให้ศาลเชื่อแต่ไม่จำเป็นต้องสิ้นความสงสัยและในเวลาร้องขอออกหมายจับอาจจะไม่ต้องนำพยานหลักฐานมาให้ศาลดู เพียงแต่ต้องอ้างอิงพยานหลักฐานว่าอะไรคือเหตุแห่งความเชื่อก็พอแล้ว และมีพยานหลักฐานพอที่จะเชื่อมโยงให้เห็นว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด

3. หลักความเป็นไปได้ (Fair probability) เป็นการคำนวณถึงความเป็นไปได้ว่าเป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด การคำนวณดังกล่าวต้องดูเป็นรายกรณีไป (เดิมในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เกณฑ์กรณีแรก แต่ต่อมาเห็นว่าเข้มงวดเกินไปจึงเปลี่ยนมาใช้เกณฑ์ข้อ 3 นี้แทน)

การพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอันเป็นมูลที่จะนำมาสนับสนุน เหตุอันควรเชื่อได้ จะต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือและน้ำหนักของข้อมูลว่าเป็นข้อมูลโดยตรง (Direct information) คือ ตัวเจ้าพนักงานได้เห็นมาด้วยตนเองโดยตรงแล้วจึงไปดำเนินการขอหมายศาล หรือเป็นข้อมูลบอกเล่า (Hearsay information) เป็นพยานที่พิสูจน์ความเป็นไปได้ว่าสมควรเชื่อหรือในการที่ศาลจะพิจารณาออกหมาย แต่ไม่ใช่การพิสูจน์ความผิด ดังนั้นจะต้องพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือน้ำหนักพยานว่าได้ข้อมูลอย่างไรและมีน้ำหนักน่าเชื่อถืออย่างไร ดังนั้นการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลต้องพิจารณารายละเอียด 2 ประการ คือ รายละเอียดของตัวพยานและรายละเอียดของตัวเนื้อหาของพยานหรือในข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์

ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายบัญญัตินิยามคำว่า “ เหตุอันควรเชื่อได้ ” ที่จะทำให้การจับหรือตรวจค้นได้ ตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 ของสหรัฐอเมริกาก็มิได้ให้คำจำกัด

ความของ “เหตุอันควรเชื่อได้” ไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้เคยตัดสินวางหลักเป็นบรรทัดฐานไว้ในคดี *Carroll v. United State*, 267 U.S. 132,162 (1925) ว่าจะถือว่ามี “เหตุอันควรเชื่อได้” ได้ต่อเมื่อข้อเท็จจริงและกรณีแวดล้อมที่เจ้าพนักงานทราบและซึ่งได้มาจากข้อมูลที่น่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลมีความเพียงพอที่จะทำให้วิญญูชนเชื่อว่า การจับกรณีความผิดที่ได้กระทำลงหรือกำลังกระทำอยู่และผู้ถูกจับได้กระทำหรือกำลังกระทำความผิดนั้น ดังนั้นเหตุอันควรเชื่อได้ตามที่ศาลฎีกาสหรัฐฯได้ให้คำจำกัดความไว้อย่างกว้าง ๆ ถือเป็นบรรทัดฐานที่ศาลฎีกาสหรัฐฯและศาลสูงสุดของรัฐต่าง ๆ ถือเป็นแนวทางในการวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับเหตุการณ์จับหรือค้น ซึ่งศาลได้ตัดสินคดีไว้มากมายว่าข้อเท็จจริงใดถือเป็นเหตุอันควรเชื่อได้ ในการจับหรือค้น ส่วนมากศาลมักจะตีความไปในแนวทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554, หน้า 202 – 203)

จะเห็นได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้กว้างกว่าของประเทศไทยเนื่องจากการให้อำนาจในการจับผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาเฉพาะความผิดอุกฤษโทษและความผิดมรยโทษซึ่งเป็นการพิจารณาจากอัตราโทษอันเป็นการต่างจากของประเทศไทยแม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้ก็ตาม แต่ความผิดที่ได้กระทำต่อหน้านั้นจะต้องเป็นฐานความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้นซึ่งรายละเอียดจะได้อธิบายในหัวข้อต่อไป (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 75)

อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

1. อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตาม มาตรา 79

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นว่า โดยหลักแล้ว ผู้ที่มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิด คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น เพราะการจับกุมเป็นการใช้อำนาจรัฐ ผู้จับจึงต้องเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่ในการนั้น แต่กฎหมายต้องการความร่วมมือจากราษฎรในการระงับและปราบปรามการกระทำผิด จึงบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้ราษฎรมีอำนาจจับได้ในบางกรณีบางฐานความผิดเท่านั้น (คะนิง ภาไชย, 2551)

มาตรา 79 บัญญัติว่า “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่งมาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย”

จะเห็นได้ว่ากรณีตามมาตรา 79 ข้างต้น กฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมราษฎรด้วยกันไว้ 2 กรณี คือ 1. เป็นการจับเมื่อเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับได้ร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ ตามมาตรา 82 ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายในหัวข้อต่อไป และ 2. เป็นการจับเมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้า และความคิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ข้อสังเกต คือ อำนาจในการจับของราษฎรนั้นถือเป็นข้อยกเว้นจึงมีน้อยกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้จริง หรือกรณีที่ดีถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ราษฎรจะจับได้เฉพาะกรณีที่ความผิดนั้นระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้เท่านั้น

ความผิดซึ่งหน้า ที่จะทำให้อำนาจในการจับนั้น ต้องพิจารณาจากมาตรา 80 ซึ่งแยกความผิดซึ่งหน้าออกเป็น 2 ประการคือ ความผิดซึ่งหน้าโดยแท้กับกรณีที่ดีถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า อำนาจในการจับของราษฎรในกรณีเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นแก่ตัวราษฎรเองโดยไม่จำเป็นต้องให้เจ้าพนักงานร้องขอ แต่จำกัดอยู่ว่าต้องเป็นการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในประเภทความผิดที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553)

ก. ความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้จริง ตามมาตรา 80 วรรคหนึ่ง แบ่งความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้จริงออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ (สนชยา รัตนธารส, 2554, หน้า 18)

(1) ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ (มิใช่เหตุแห่งการกระทำผิดได้ยุติลงแล้ว) คำว่าซึ่งหน้านั้นจะต้องมีการกระทำซึ่งหน้าเจ้าพนักงาน มิใช่ได้รับคำบอกเล่าจากบุคคลอื่นมาอีกต่อหนึ่ง (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 481/2491)* และคำว่า “เห็นกำลังกระทำ” ต้องเป็นกรณีเห็นกำลังกระทำจริง ๆ ซึ่งเป็นการตีความโดยยึดหลักการตีความโดยเคร่งครัดตามนิยามศัพท์ที่ได้บัญญัติไว้ซึ่งตามปกติในการให้ความหมายของถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในคัมภีร์กฎหมายศาลไทยจะยึดถือตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลักและเมื่อถ้อยคำที่ต้องอาศัยการตีความเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและยังเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปที่ศาลจะต้องกระทำอย่างเคร่งครัด ตัวอย่างกรณีนี้เช่น เหตุเกิดในเวลากลางวันขณะที่นายคำอยู่ที่หน้าบ้านของนายแดง นายคำเห็นนายแดงกำลังใช้อาวุธมีดแทงทำร้ายนายขาวหลายครั้งในบ้านของนายแดงอันเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นายคำจึงเข้าไปจับกุมนายแดงในบ้านของนายแดง แล้วนำส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกละเมิด ให้

* คำพิพากษาฎีกาที่ 481/2491 “ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองจะเข้าจับกุมผู้คนในที่รโหฐานในกรณีความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 92 (2) นั้น หมายถึง กำลังกระทำอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานผู้เข้าค้น มิใช่ได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น จำเลยขัดขวางเจ้าพนักงานที่เข้าค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีอำนาจเข้าค้นนั้น ไม่มีความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน ”

วินิจฉัยว่าการจับของนายคำชอบด้วยกฎหมายหรือไม่* ชงคำตอบ การจับเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 ราษฎรจะจับได้ต้องเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 79 แม้นายคำจะเห็นนายแดงทำร้ายร่างกายนายขาวอันเป็นความผิดซึ่งหน้าทีระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ความผิดนั้นได้กระทำลงภายในบ้านของนายแดงอันเป็นที่รโหฐาน นายคำไม่มีอำนาจเข้าไปจับนายแดงเพราะเป็นการจับในที่รโหฐาน ซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 81 เว้นแต่จะได้ทำตามบทบัญญัติที่ว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน เมื่อนายคำเป็นราษฎรย่อมไม่มีอำนาจค้นในที่รโหฐาน ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม นายคำจึงไม่มีอำนาจเข้าไปจับนายแดง การจับของนายคำจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ตัวอย่าง นายขาวราษฎรเห็นนายม่วงกำลังลักทรัพย์ของนางฟ้าในที่สาธารณะสถาน นายขาวจึงเข้าทำการจับกุมนายม่วง ดังนี้ นายขาวสามารถจับกุมนายม่วงได้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 ประกอบมาตรา 80 ซึ่งเห็นนายม่วงกำลังกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งหน้าและความผิดฐานลักทรัพย์ทีระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย นายขาวจึงมีอำนาจจับนายม่วง

ตัวอย่าง นายขาวราษฎรเห็นนายแดงขณะกำลังขยาเสพติดให้นายเหลือง นายขาวจะจับนายแดงไม่ได้ เพราะความผิดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ ไม่ได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือหากนายขาวเห็นนายแดงถูกรายการวิ่งไล่จับพร้อมกับร้องว่า “จับด้วย ๆ คนขยาบ้า” นายขาวก็ไม่มีอำนาจจับ (ราษฎรที่วิ่งไล่จับก็ไม่มีอำนาจจับ) หากนายขาวจับนายแดง นายขาวอาจมีความผิดฐานทำให้นายแดงเสื่อมเสียเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 เว้นแต่จะอ้างได้ว่าเป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 (เกียรติกจร วจนะสวัสดิ์, 2553)

แม้ผู้จับกุมจะไม่ได้เห็นขณะกระทำความผิดหากแต่โดยพฤติการณ์แวดล้อมที่ชัดเจนพอที่จะบ่งชี้ได้ว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดก็อาจใช้อำนาจจับตามมาตรา 80 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนอื่นได้ แต่ถ้าเพียงสงสัยว่าได้กระทำความผิดแม้จะมีพฤติการณ์ประกอบความสงสัยที่แน่นแฟ้นขึ้นก็ไม่เพียงพอที่จะถือได้ว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า พิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 244/2491 “กำนันเห็น พ.หาบของมา สงสัยว่า พ.จะขายเนื้อสุกร โดยไม่ได้รับอนุญาตจึงขอตรวจอาชญาบัตร พ.ได้หาบของวิ่งหนีสัก 2 วาก็เข้าบ้านไป ข้อเท็จจริงคือสิ่งที่หาบมานั้นมิใช่เนื้อสุกร และพ.ก็ไม่ได้กระทำความผิดแต่อย่างใด กิริยาอาการของ พ. ดังนั้นยังไม่เป็นความผิดซึ่งหน้า” และหากเพียงแต่ราษฎรสงสัยหรือคาดเดาเอาเองว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดแก่ตนซึ่งมิใช่เป็นการ

* ปัญหาข้อสอบข้อเขียนความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาคสอง สมัยที่ 62 ปีการศึกษา 2552 วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ข้อ 6

กระทำผิดที่ตนได้พบเห็นขณะกระทำก็ไม่สามารถจับกุมได้ แม้ความผิดดังกล่าวนั้นจะเป็นความผิดดังที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลฯก็ตาม* ซึ่งเป็นการยืนยันจากคำพิพากษาศาลฎีกาว่า การกระทำ ความผิดซึ่งหน้านั้นต้องเป็นการกระทำที่พบเห็นการกระทำผิดต่อหน้าต่อตาผู้จับ มิใช่ผู้จับได้รับคำบอกกล่าวถึงการกระทำผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นผู้พบเห็นการกระทำผิดมาด้วยตนเองแล้วมาเล่าให้ผู้จับฟังอีกทอดหนึ่ง ถ้าผู้จับไม่ได้เห็นหรือพบการกระทำผิดเอง รวมถึงมิใช่เพียงแต่ พลเมืองดีโทรมาแจ้งให้ทราบเท่านั้นว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นต่อหน้าผู้แจ้งเช่นนี้ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้าผู้จับ

การกระทำความผิดซึ่งหน้านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 หมายความว่ารวมถึง ผู้จับเห็นผู้กระทำกำลังพยายามกระทำความผิดด้วยหรือไม่ หรือต้องเป็นความผิด สำเร็จก่อน ผู้จับจึงจะมีอำนาจในการจับได้ ทั้งมาตรา 80 ก็มีได้บัญญัติรวมถึง “ การพยายามกระทำผิด ” ด้วย เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ (2553) ได้ยกตัวอย่างกรณีนี้ไว้ว่า “ นายเขียวได้ลักลอบเข้าไปในบ้านของนายฟ้าเพื่อลักทรัพย์ในบ้าน โดยที่นายเขียวยังไม่ทันได้แตะต้องทรัพย์ที่จะลักแต่อย่างใด ฎีกาที่ 854/2507 วินิจฉัยว่า นายเขียวผิดฐานบุกรุกเคหสถาน ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 364 และพยายามลักทรัพย์ในเคหสถาน ตามมาตรา 335 (8) ประกอบมาตรา 80 หากนายม่วงคนรับใช้ของนายฟ้าซึ่งอยู่ในบ้านของนายฟ้าเห็นเหตุการณ์โดยตลอดจึงจับกุมนายเขียว เช่นนี้ เป็นการจับที่ชอบด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 เพราะความผิดฐานลักทรัพย์ (ซึ่ง รวมถึงการ “พยายาม” ลักทรัพย์ด้วย) ระบุอยู่ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้ว่าความผิดฐานบุกรุกจะมีได้อยู่ในบัญชีท้ายประมวลฯก็ตาม ”

บทบัญญัติมาตรา 80 ที่ว่า “ได้แก่ความผิด...” การเห็นผู้กระทำความผิดจึงให้หมายความรวมถึงการเห็นผู้นั้น “ พยายาม ” กระทำความผิดด้วยและหากพิจารณาจะพบว่า “ การพบบุคคลนั้น พยายามกระทำความผิด ” จะพ้องกับบทบัญญัติมาตรา 78 (2) เดิม** ซึ่งเป็นเหตุแห่งการจับโดยไม่มีหมายจับกรณีอื่นนอกจากความผิดซึ่งหน้า (เป็นเหตุให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจจับ ไม่รวมถึงราษฎรด้วย) เมื่อพิจารณาสาระสำคัญจะพบว่า การจับเนื่องจากพบว่ามี การกระทำความผิดก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำผิดซึ่งก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของความผิดซึ่งหน้า นั้นเอง (คณิต ณ นคร, 2546) มีผู้ให้ความเห็นว่า การพยายามกระทำความผิดตามมาตรา 78 (2) เดิม มิได้หมายความว่ารวมถึงการพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80 ซึ่งมี

* คำพิพากษาศาลฎีกา 1941/1514 “ ราษฎรมีเหตุเพียงสงสัยว่าผู้อื่นจะมาพยายามลักทรัพย์ของตน ราษฎรนั้นไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจับกุมและใช้ปืนขู่บังคับผู้ต้องสงสัยเพื่อจะพาไปหาผู้ใหญ่บ้าน...”

** ปัจจุบัน มาตรา 78 (2) ถูกแก้ไขโดยมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 79 ก หน้า 7 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2547)

ความหมายแคบกว่า เพราะประมวลกฎหมายอาญา หมายความว่า ได้มีการลงมือกระทำความผิดแล้วแต่กระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผลเท่านั้น ซึ่งการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในทางป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดและเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีโดยเร็วมิใช่เป็นการพิจารณาความผิดเพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา (จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, 2542) ดังนั้นคำว่า “พยายามกระทำความผิด” จึงมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายธรรมดาหรือความรู้สึกธรรมดาสามัญหรือใกล้เคียงกับความหมายว่าพยายามหาช่องทางหรือโอกาสเข้ากระทำความผิด จึงอาจรวมถึงการเตรียมด้วย (อนุมัติ ใจสมุทร, 2514)

(2) ความผิดซึ่งพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดแล้ว สด ๆ ในกรณีนี้แม้จะไม่ใช่ความผิดที่เห็นขณะกำลังกระทำความผิดอย่างแท้จริง แต่จะต้องเป็นกรณีที่พบในอาการที่ผู้จับสามารถคาดหมายจากพฤติการณ์พยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น โดยพิจารณาจากหลักพยานหลักฐานและเจ้าพนักงานที่ได้พบเห็นพฤติการณ์และพยานแวดล้อมดังกล่าวแล้ว แทบจะเป็นการบ่งชี้ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว สด ๆ ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา ได้จำกัดความของคำว่า “พบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดแล้ว สด ๆ” ไว้ในความหมายอย่างแคบว่า จะต้องมีย่องรอยและพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดเพิ่งได้กระทำความผิดใหม่ ๆ ซึ่งใกล้ชิดกับเวลาที่พบตัวจึงจะเป็นเรื่องของความจำเป็นเร่งด่วน คำว่า “สด ๆ” จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าการมีพยานหลักฐานที่ปรากฏเพียงอย่างเดียวจะเป็นเครื่องชี้ความสดหรือความจำเป็นเร่งด่วนอันเป็นรากฐานการจับโดยไม่มีหมาย แต่คำว่า “สด ๆ” ในที่นี้หมายความว่าถึงอาการหรือร่องรอยที่ปรากฏเพื่อบ่งชี้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดและพยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นในขณะนั้น หรือเวลากระชั้นชิดกับเวลาที่ได้พบผู้กระทำความผิด ดังนั้นคำว่า “สด ๆ” จึงควรหมายถึง การพบพยานหลักฐานที่เป็นร่องรอยในการกระทำความผิดประกอบกับความใหม่ของพยานหลักฐานดังกล่าวอันเป็นตัวชี้ถึงความเป็นไปได้ในการบ่งชี้ผู้กระทำความผิดด้วย ซึ่งพฤติการณ์ดังกล่าวจะมีความหมายกว้างแคบเพียงใดต้องพิจารณาจากพฤติการณ์เป็นรายกรณีไป เช่นนี้เมื่อเทียบกับอำนาจการจับ โดยราษฎรแล้วหากราษฎรผู้จับไม่ได้เห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า แต่ภายหลังจากการกระทำความผิดเกิดขึ้นราษฎรผู้จับพบบุคคลต้องสงสัยอยู่ในที่เกิดเหตุและมีพยานหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าบุคคลนั้นอยู่ในอาการใด ๆ ซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าบุคคลนั้นน่าจะ ได้กระทำความผิดมาแล้ว สด ๆ และความผิดที่กระทำนั้นมิได้อยู่ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ราษฎรผู้นั้นก็มีอำนาจจับกุมได้ เช่น ในขณะที่นายเอกราษฎรเดินผ่านบริเวณสวนสาธารณะในหมู่บ้านซึ่งมีกำแพงล้อมไว้ อยู่ ทันใดนั้นนายเอก็ได้ยินเสียงร้องของคนที่ขอความช่วยเหลือดังมาจากข้างในว่า “ช่วยด้วย ช่วยด้วย” เมื่อนายเอวิ่งเข้าไปก็พบนายโทนอนล้ม

หมดสติอยู่ที่พื้นมีเลือดไหลออกที่ท้อง ข้าง ๆ พบนายตรียืนอยู่โดยที่มีมือถือมีดเป็นอันเลือด และบริเวณดังกล่าวไม่มีใครอยู่นอกจากนายโทกับนายตรี ดังนี้ แม้นายเอกจะไม่ได้พบเห็นขณะที่นายตรีใช้อาวุธมีดแทงนายโทได้รับบาดเจ็บ แต่พฤติการณ์ดังกล่าวเป็นการที่นายเอกนายตรีในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีใครมีความสงสัยเลยว่านายตรีได้กระทำความผิดโดยการใช้อาวุธมีดแทงนายโทมาแล้วสด ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 วรรคหนึ่ง ส่วนที่สอง และความผิดฐานทำร้ายร่างกายหรือพยายามฆ่าแล้วแต่กรณีกระบวนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นนายเอกจึงมีอำนาจจับนายตรีได้ ซึ่งการจับตามกรณีดังกล่าวหากเป็นการจับโดยเจ้าพนักงานของรัฐแล้วกฎหมายไม่จำกัดอำนาจการจับในเรื่องฐานความผิดตามกฎหมายแม้ความผิดนั้นจะไม่ได้กระบวนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่างจากรายการผู้จับหากแม้จะพบบุคคลใดในอาการซึ่งแทบจะไม่มีใครมีความสงสัยเลยว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ จึงจะมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายแต่ก็จะต้องพิจารณาด้วยว่าความผิดดังกล่าวนั้นเป็นความผิดที่กระบวนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ หากไม่ใช่รายการผู้จับดังกล่าวก็ไม่ใช่อำนาจจับ เช่น รายการผู้จับพบบุคคลคนหนึ่งซึ่งเคยมีเรื่อง โกรธเคืองกันมาก่อนยืนอยู่ที่รถยนต์ของตนภายหลังจากได้ยื่นเสียงจราจรยนต์ของตนเองแตกและในมือของบุคคลดังกล่าวถือค้อนอยู่ ดังนี้แม้จะพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีใครมีความสงสัยเลยว่าบุคคลนั้นจะกระทำความผิดฐานทำให้เสียหายมาแล้วสด ๆ และเขาก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำความผิด รายการผู้จับซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์ดังกล่าวหรือผู้อื่นที่เห็นเหตุการณ์ก็ไม่มีอำนาจจับ เพราะความผิดฐานทำให้เสียหายไม่มีกระบวนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากจะต้องแจ้งเจ้าพนักงานตำรวจให้มาดำเนินการก็อาจจะไม่ทันคว้น ผู้ก่อเหตุก็อาจจะหลบหนีไปก่อน ผู้เสียหายอาจจะได้รับผลกระทบในทางคดีไม่ว่าจะทางแพ่งหรือทางอาญาได้ ผู้เขียนในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจและได้ปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้พบปัญหาและอุปสรรคมากมายในทางปฏิบัติเรื่องอำนาจการจับโดยรายการจนทำให้ผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปมองกระบวนการยุติธรรมว่าไม่อาจเอื้ออำนวยช่วยตนได้

ข. กฎหมายให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา 80 วรรคสอง ได้แก่ กรณีที่ผู้จับไม่ได้ “เห็นขณะกำลังกระทำความผิด” และ “พบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีใครมีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ” แต่เป็นกรณี

- (1) เป็นความผิดที่กระบวนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ
- (2) มีบุคคลถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิด (ความผิด) โดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือ
- (3) เมื่อพบบุคคล

(ก) แทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิด

(ข) ในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และ

(1) มีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือ

(2) มีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือ

(3) มีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

การกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าประเภทนี้มีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นข้อยกเว้นของความผิดซึ่งหน้า เนื่องจากไม่ได้เป็นความผิดซึ่งหน้าที่ผู้จับพบเห็นด้วยตนเองอย่างแท้จริง หากแต่มีพฤติการณ์อันควรคาดหมายได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดขึ้นประกอบกับความผิดที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ดร.เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์ ได้ยกตัวอย่างกรณีการจับตามประเภทนี้ไว้ว่า ส.ต.ต.ขาว เห็นชาวบ้านกลุ่มหนึ่งวิ่งไล่ตามนายแดงและร้องว่า “ขโมย ๆ” เช่นนี้ ย่อมจับนายแดงได้เพราะนายแดง “ถูกไล่จับตั้งผู้กระทำ (ความผิด) โดยมีเสียงร้องเอะอะ” เป็นกรณีตามมาตรา 80 วรรคสอง (1) โดยให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า เพราะเป็นการจับผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งระบุอยู่ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเข้าตามอนุมาตรา 1 กล่าวคือบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำ (ความผิด) โดยมีเสียงร้องเอะอะ ข้อสังเกต หากชาวบ้านร้องบอกตำรวจให้จับนายแดงซึ่งกำลังวิ่งหนีไปและชาวบ้านวิ่งไล่จับโดยชาวบ้านร้องบอกว่า “ จับด้วย ๆ คนขายยาบ้า ” ตำรวจไม่มีอำนาจจับตามมาตรา 78 (1) เพราะแม้จะเข้าตามมาตรา 80 วรรคสอง (1) แต่การขายยาบ้า (เมทแอมเฟตามีน) ไม่ใช่ความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางกลับกัน หากผู้จับเป็นราษฎร ราษฎรไม่มีอำนาจจับเช่นกันด้วยเหตุผลข้างต้น แต่ตามตัวอย่างแรกนั้น ราษฎรมีอำนาจจับนายแดงได้ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านที่พบการกระทำผิดและวิ่งไล่จับนายแดงและราษฎรที่เห็นชาวบ้านวิ่งไล่จับโดยมีเสียงร้องเอะอะ เพราะความผิดฐานลักทรัพย์เป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตัวอย่าง สิบตำรวจเอก แดง เห็นนายคำกำลังเสพยาบ้าอยู่จึงเข้าจะจับกุมแต่นายคำเห็นสิบตำรวจเอกแดงก่อน จึงวิ่งหนีไป สิบตำรวจเอกแดงจึงวิ่งไล่ติดตามเพื่อทำการจับกุมและร้องตะโกนบอกชาวบ้านว่า “ ช่วยจับด้วย ๆ คนเสพยาบ้า ” ขณะนั้นนายขาวเดินมาพอดีได้ยินเสียงและเห็นสิบตำรวจเอกแดงไล่จับ จึงเข้าทำการจับนายคำ ดังนี้ แม้นายขาวจะเห็นนายแดงถูกสิบตำรวจเอกแดงวิ่งไล่จับตั้งผู้กระทำผิดซึ่งกฎหมายให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า แต่ความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 (เมทแอมเฟตามีน) ไม่มีระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นายขาวจึงไม่มีอำนาจจับกุมนายคำ ถึงแม้สิบตำรวจเอกแดงจะร้องให้ช่วยหรือสั่งให้จับนายคำ นายขาวไม่จับก็ไม่มีอำนาจขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368

เหตุที่มีการบัญญัติให้พฤติการณ์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 80 วรรคสอง จะถือเป็น ความผิดซึ่งหน้าได้ก็ต่อเมื่อเป็นความผิดตามที่ได้ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมาย เนื่องมาจาก แนวคิดที่ว่าราษฎรควรจับเฉพาะความผิดร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยตรงซึ่งความผิดเหล่านี้มักถูกบัญญัติไว้ในบัญญัติท้ายประมวล เช่น ความผิดเกี่ยวกับพระบรมราชตระกูล , ขบถ , การประทุษร้ายต่อร่างกาย , ต่อทรัพย์สิน ซึ่งความผิด เหล่านี้ต้องการการปราบปรามและการจับกุมอย่างเร่งด่วน ดังนั้นในปัจจุบันกฎหมายได้ให้อำนาจ แก่เจ้าพนักงานของรัฐรวมทั้งราษฎรเข้าทำการจับกุมผู้กระทำความผิดตามบัญญัติท้ายประมวลได้โดยไม่ต้องมีหมายจับจากศาล แต่ต้องมีพฤติการณ์ประกอบกรกระทำตามที่กฎหมายกำหนด คือ มี บุคคลถูกไล่จับตั้งผู้กระทำ (ความผิด) โดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือ เมื่อพบบุคคลแทบจะทันทีทันใด หลังการกระทำผิดในถิ่นแคว้นใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและสิ่งของที่ได้อาจมาจากการกระทำผิดหรือมี เครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิดหรือมีร่องรอยพิรุณเห็น ประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น (อริยา มนุสข, 2548, หน้า 112)

ข้อสังเกต “มีบุคคลถูกไล่จับตั้งผู้กระทำ” หมายถึง บุคคลนั้นถูกไล่จับเช่นเดียวกับ ผู้กระทำความผิดถูกไล่จับ เมื่อพิจารณาคำว่า “ไล่” ย่อมหมายถึงการตาม ไปไม่รีรอเพื่อให้ทัน การ ถูกไล่จับตั้งผู้กระทำนั้นต้องเป็นกรณีที่มีบุคคลถูกไล่จับในลักษณะที่วิญญูชนพอจะคาดหมายได้ว่าเป็น การไล่จับผู้ร้ายเนื่องจากพฤติการณ์โดยรอบสื่อแสดงให้เห็นว่ามีเหตุการณ์ผิดปกติกเกิดขึ้น ณ ที่ นั้น เช่น มีเสียงร้องให้ช่วยในการจับ “ ช่วยด้วย ๆ หรือ ขโมย ๆ ” หรือมีการวิ่งไล่ตามอย่างฉุกฉุก ชนข้าวของเสียหายหรือชนคนที่ขวางจนล้ม ดังนั้นพฤติการณ์ไล่จับนั้นน่าจะเป็นพฤติการณ์ที่ แสดงออกถึงความเร่งรีบหรือความกระชั้นชิดที่จะได้ให้ได้ตัวของบุคคลที่กระทำผิดมา

การถูกไล่จับนั้นจะต้องประกอบไปด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่ไล่จับ กับฝ่ายที่ถูกไล่จับ หากมีการกระทำผิดขึ้นและผู้เสียหายไม่ได้วิ่งไล่จับแต่ผู้กระทำผิดวิ่งหลบหนีไปแม้ผู้เสียหายจะร้อง เอะอะโวยวาย ไม่น่าใช้กรณีตามมาตรา 80 วรรคสอง (2) เพราะขาดองค์ประกอบในเรื่องของการ “ ไล่จับ ” หากแต่อาจถูกจับได้ตามมาตรา 80 วรรคหนึ่ง ส่วนที่สอง หากมีพฤติการณ์ประกอบให้เห็น ว่ามีอาการซึ่งแทบจะไม่มีเวลาเลยที่ได้กระทำผิดมาแล้วสด ๆ ไม่ว่าพฤติการณ์ดังกล่าวนั้นผู้ จับจะเห็นด้วยตนเองแต่ต้องพิจารณาฐานความผิดที่ถูกไล่จับด้วยหากพบความผิดที่เกิดขึ้นเป็น ความผิดฐานอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในบัญญัติท้ายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้จะมีพฤติการณ์พิเศษ ก็ไม่ถือเป็นความผิดซึ่งหน้า เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ ถึงแม้จะเป็น ความผิดอาญา ราษฎรก็ไม่มีอำนาจจับ เช่น ราษฎรพบเห็นมีการขายยาเสพติดด้วยตนเองแต่ราษฎร ไม่มีอำนาจจับผู้กระทำความผิดนั้น เนื่องจากมาตรา 79 บัญญัติให้อำนาจแก่ราษฎรที่จะทำการจับได้ บางฐานความผิดเท่านั้นที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งไม่รวมถึง

พระราชบัญญัติยาเสพติดด้วย ดังนั้นแม้ราษฎรจะพบเห็นการกระทำผิดนั้นด้วยตนเองอันเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้าโดยแท้ แต่ราษฎรก็ไม่มีอำนาจจับ และแม้ราษฎรจะเป็นผู้เรียกให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จับแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้เป็นผู้เห็นด้วยตนเองก็ไม่มีอำนาจจับตามมาตรา 78 (1) เนื่องจากกรณีดังกล่าวมิใช่ความผิดซึ่งหน้าอย่างแท้ตามมาตรา 80 วรรคหนึ่ง ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีอำนาจจับกุมได้ทุกกรณีไป หากแต่เป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 วรรคสองซึ่งจะจับได้ก็ต่อเมื่อความผิดดังกล่าวเป็นความผิดท้ายประมวลเท่านั้น (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553)

สำหรับกรณีมาตรา 80 วรรคสอง (2) นั้น เป็นการกระทำความผิดตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกิดขึ้นในสถานที่แห่งหนึ่งและผู้จับ (เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือราษฎร) พบบุคคลที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ที่เพิ่งจะได้กระทำความผิดดังกล่าวในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุโดยการกระทำความผิดและการพบตัวผู้ต้องสงสัยนั้นจะต้องเป็นเวลาระงับชดเชยเนื่องกัน และการพบผู้ต้องสงสัยนั้นจะต้องมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมืออาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น คำว่า “ สันนิษฐาน ” นั้น อาจารย์ จุติ ธรรมมโนวานิช ได้ให้ความเห็นว่า “ น่าจะเป็นการสันนิษฐานจากพฤติการณ์และพยานแวดล้อมประกอบกันถึงขนาดน่าเชื่อว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง ” และมีผู้ให้ความเห็นว่า สิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิดควรอยู่ติดตัวกับผู้ถูกจับหรืออยู่ในระยะที่ไม่ห่างจากผู้ถูกจับในรัศมีที่ผู้ถูกจับสามารถเอื้อมถึงได้ เนื่องจากการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้านั้นประสงค์ที่จะทำการจับในกรณีเร่งด่วนคือ ได้พบบุคคลที่ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมาใหม่ ๆ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับความผิดที่เกิดขึ้น พยานหลักฐานที่พบก็ควรเป็นพยานหลักฐานที่ใช้ในการกระทำความผิดครั้งนั้นอยู่แล้ว

ตัวอย่าง สิบตำรวจตรีขาวเห็นรถคันหนึ่งซึ่งจอดอยู่มีร่องรอยถูกจัดแฉะ และในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นได้พบนายแดงยืนถืออุปกรณ์ในการจัดแฉะหรือถือวิทยุรถยนต์ในมือ สิบตำรวจตรีขาวจับนายแดงโดยไม่ต้องมีหมายจับได้ เพราะพบนายแดงแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุขึ้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือมีเครื่องมืออันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด เป็นกรณีตามมาตรา 80 วรรคสอง (2) และเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งระบอบอยู่ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย หากกรณีตัวอย่างดังกล่าวผู้จับคือนายตำรวจ นายคำก็มีอำนาจจับนายแดงเช่นกัน

ส่วนกรณี “ มีร่องรอยเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวนั้น ” มีผู้ให้ความเห็นว่า ร่องรอยพิรุณควรเป็นร่องรอยที่ปรากฏอย่างชัดเจนให้วิญญูชนผู้พบเห็นต่างคาดหมายได้ว่าเป็นร่องรอยที่

เกิดจากการที่ได้มีการกระทำผิดมา ซึ่งความผิดนั้นจะต้องเป็นความผิดที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในเวลานั้น โดยร่องรอยนั้นต้องเป็นร่องรอยที่เห็นประจักษ์ซึ่งในที่นี้น่าจะเป็นร่องรอยที่มีลักษณะเด่นชัด มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าเนื่องจากกฎหมายได้ใช้คำว่า “เห็นประจักษ์” ซึ่งร่องรอยนั้นได้ปรากฏที่ เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น และไม่ได้หมายความว่าเฉพาะพฤติกรรมหรืออาการที่แสดงออกทางกาย ของผู้ถูกจับว่ามีพิรุณเท่านั้นที่จะเป็นเหตุให้จับได้ตามอนุมาตรา 80 นี้ เช่น เมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้บ้าน นายชวนขันและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เห็นนายแดงซึ่งเป็นคู่อริของนายขาวเมาสุราเดินออกมาจาก ตรอกบ้านที่เกิดเพลิงไหม้นั้น กรณีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีอำนาจจับตามมาตรา 80 วรรคสอง (2) เนื่องจากแม้พฤติกรรมชวนสงสัยว่าผู้ดื่มสุราอาจขาดสติยังคิดและอาจทำการวางเพลิงได้แต่เมื่อไม่ ปรากฏร่องรอยพิรุณใด ๆ บนเนื้อตัวหรือเสื้อผ้าของนายแดงประกอบพฤติกรรมดังกล่าวและมีได้มี สิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด เครื่องมือหรืออาวุธตามมาตรา 80 วรรคสอง (2) ไม่ถือว่าเป็นการ กระทำผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 นี้แต่อย่างใด ดังนั้นไม่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือราษฎรพบพฤติกรรม ดังกล่าวแม้จะมีเหตุอันควรสงสัยแต่ไม่มีพฤติกรรมตามมาตรา 80 วรรคสอง (2) ประกอบ ก็ไม่เข้า องค์กรประกอบความผิดซึ่งหน้าตามมาตราดังกล่าวที่จะมีอำนาจจับกุมได้

ดังนั้นแล้วเห็นว่า อำนาจการจับโดยราษฎรตามมาตรา 79 ในส่วนที่สองคือ เมื่อผู้นั้น กระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายนี้ และกรณีนี้ เรียกว่าความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 นั้น ไม่ว่าจะเป็ความผิดซึ่งหน้าโดยแท้ตามวรรคหนึ่ง หรือที่ ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าตามวรรคสอง (1) และ (2) การจับของราษฎรจะต้องเป็นฐานความผิดที่ ระบุไว้ท้ายประมวลเท่านั้น ความผิดอื่นนอกเหนือจากที่ระบุไว้แม้จะเป็นความผิดซึ่งหน้าโดย แท้จริง ราษฎรก็ไม่มีอำนาจในการจับ อันต่างจากกรณีของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ เป็นความผิดซึ่งหน้าโดยแท้จริงกฎหมายมิได้จำกัดฐานความผิดไว้ มีอำนาจจับกุมทุกฐานความผิด ตามมาตรา 78 (1) ประกอบมาตรา 80 วรรคหนึ่ง ส่วนมาตรา 80 วรรคสอง ที่กฎหมายถือว่าเป็น ความผิดซึ่งหน้านั้นมีความเหมือนกับอำนาจของราษฎรซึ่งจำกัดฐานความผิดตามท้ายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน แต่หากแม้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะไม่อาจจับได้ ตามมาตรา 80 วรรคสอง กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้สามารถจับผู้กระทำผิดได้ตามมาตรา 78 (3) เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามอนุมาตราดังกล่าว* จะเห็นว่ากฎหมายได้เปิดช่องทางให้อำนาจในการจับแก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมากกว่าราษฎร แม้ในทางปฏิบัติเมื่อมีการกระทำผิดขึ้นราษฎร โดยเฉพาะผู้เสียหายจะเป็นคนแรกที่อยู่ในที่เกิดเหตุหรือเป็นประชาชนทั่วไปที่พบการกระทำผิดอัน ไกลตัวกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ไม่มีอำนาจจับกุมได้ หากมีการจับโดยไม่มีอำนาจแล้วเมื่อผู้ถูกจับ

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) “เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความ จำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้”

ต่อผู้ซัดขึ้นราษฎรผู้จับ โดยใช้กำลังทำร้ายผู้นั้นย่อมไม่มีความผิด เพราะเป็นการป้องกันตัวจากการถูกละเมิดด้วยการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย* และกลับต้องถูกดำเนินคดีฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพอีกด้วยซึ่งผลของการจับโดยมิชอบของราษฎรนั้น จะได้อธิบายในหัวข้อต่อไป

3. อำนาจการจับกุม โดยราษฎรตาม มาตรา 82

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจการจับกุมแก่ราษฎรอีกกรณีหนึ่งเมื่อเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับได้ร้องขอให้ราษฎรช่วยจับตามมาตรา 82 “ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายจับนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้อื่นช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาผู้นั้นไม่ได้” ฉะนั้นการจับเป็นการ “ จัดการตามหมายจับ ” อันแสดงว่าเป็นการจับโดยมีหมายจับ ดังนั้นถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจับโดยไม่มีหมายจับ เช่น ผู้กระทำผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 78 (1) แม้เจ้าพนักงานจะร้องขอให้ราษฎรช่วยจับราษฎรก็ไม่มีอำนาจจับ ในกรณีการจับตามมาตรา 82 นี้ เห็นว่า เป็นการจับกุมเพราะได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ แม้ความผิดตามหมายจับจะเป็นความผิดที่ไม่ได้ระบุไว้ท้ายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ความผิดฐานบุกรุก , ทำให้เสียทรัพย์ หรือความผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา ราษฎรก็มีอำนาจในการจับกุมบุคคลที่มีชื่อตามหมายจับ เนื่องจากการช่วยเหลือเจ้าพนักงานจัดการตามหมายจับ มิใช่เป็นกรณีที่ราษฎรจับเองโดยลำพัง จึงไม่อยู่ภายใต้มาตรา 79 ที่จะต้องเป็นการจับในความผิดตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ตัวอย่างเช่น สิบตำรวจตรีชาวจะจับนายแดงตามหมายจับนายแดงวังหนิ สิบตำรวจตรีชาวจึงขอความช่วยเหลือจากนายเหลืองซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงให้ช่วยจับ นายเหลืองจับนายแดงได้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 แม้ว่าในตอนแรก สิบตำรวจตรีชาวจะจับนายแดงในความผิดที่มีได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ตาม (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553)

หากราษฎรพบเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจวิ่งไล่จับกุมผู้กระทำผิดซึ่งวังหนิและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจร้องขอความช่วยเหลือจากราษฎรให้ช่วยจับ ราษฎรจะมีอำนาจจับได้หรือไม่ต้องพิจารณาว่า การที่เจ้าพนักงานร้องให้ช่วยเหลือผู้นั้น เป็นการให้ช่วยเหลือเพื่อจัดการตามหมายจับตามมาตรา 82 หรือไม่ เมื่อไม่ได้เป็นกรณีตามมาตรา 82 ราษฎรก็ไม่มีอำนาจจับ แต่ราษฎร

* คำพิพากษาศาลฎีกา 2353/2530 “ กรณีที่มีใช้เป็นการกระทำผิดซึ่งหน้า ราษฎรจึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจับกุมผู้กระทำผิด ดังนั้น การที่ ข. กับผู้ตายซึ่งเป็นเพียงราษฎรจะเข้าจับกุมจำเลยภายหลังเกิดเหตุจำเลยทำร้ายผู้อื่นแล้ว จำเลยย่อมมีสิทธิป้องกันเพื่อให้พ้นจากการที่จะต้องถูกจับได้ แต่การที่จำเลยใช้หลักชุกซาฟที่แทงผู้ตายถูกที่หน้าอกส่วนล่างใต้นมเหนือชายโครงซ้าย และผู้ตายถึงแก่ความตายในคืนเกิดเหตุตนเอง แสดงว่าจำเลยแทงโดยแรง และเป็นที่น่าเห็นได้ว่าจำเลยเลือกแทงที่อวัยวะสำคัญโดยไม่ปรากฏว่า ข. และผู้ตายมีอาวุธหรือแสดงอาการในลักษณะที่จะทำร้ายจำเลยนอกเหนือจากการกระทำเพื่อจับกุมจำเลย การกระทำของจำเลยจึงเป็นการป้องกันเกิดสมควรแก่เหตุ ”

อาจอ้างว่าตนอาศัยอำนาจตามมาตรา 80 วรรคสอง (1) เมื่อพบบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำผิด โดยมีเสียงร้องเอะอะ ซึ่งกฎหมายให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า¹ แต่ราษฎรต้องพิจารณาด้วยความผิดที่เจ้าพนักงานไล่จับผู้กระทำผิดและร้องขอให้ช่วยจับนั้น เป็นความผิดที่ระบุไว้ท้ายประมวลหรือไม่ ผู้เขียนจะขอนำตัวอย่างที่ท่านดร.เกียรติจร วัจนะสวัสดิ์ได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าสืบตำรวจตำรวจ จับนายแดงขณะกำลังขายยาเสพติด (ความผิดซึ่งหน้า) และสืบตำรวจตำรวจขอความช่วยเหลือให้นายเหลืองช่วยจับ นายเหลืองก็ไม่มีอำนาจจับ เพราะ สืบตำรวจตำรวจไม่ได้จัดการตาม “หมายจับ” นายเหลืองจะอ้างว่าการจับของตนเป็นการจับในฐานะราษฎรเพราะนายแดงกระทำความผิดซึ่งหน้าก็ไม่ได้ เพราะความผิดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ ไม่ได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวล”

มีปัญหาว่า การที่เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับขอให้ราษฎรช่วยจับเพื่อจัดการตามหมายนั้น ถือเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานที่ราษฎรจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้นหรือไม่ มีผู้ให้ความเห็นว่า การที่เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับนั้นขอความช่วยเหลือจากบุคคล (ราษฎร) ใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายจับนั้นไม่เป็นคำสั่ง ราษฎรจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้ แต่กฎหมายประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือจากราษฎรในการระงับปราบปรามการกระทำความผิด จึงถือเป็นหน้าที่พลเมืองดีที่จะเข้าช่วยเหลือเจ้าพนักงานในกรณีที่ไม่เกิดภัยอันตรายแก่ตัวเอง ความมุ่งหมายของมาตรา 82 (ประกอบมาตรา 79) น่าจะเป็นเรื่องการบัญญัติให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับมากกว่าจะเป็นการบัญญัติให้ราษฎรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง (คะเนิง ภาไชย, 2551)

อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้มีความเห็นว่า ถือเป็น “หน้าที่” ของราษฎรที่จะต้องช่วย โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 ใช้คำว่า “บังคับ” ซึ่งก็หมายความว่า หากไม่เกิดอันตรายแก่ราษฎรแล้ว ราษฎรต้องช่วย หากไม่ช่วยก็มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ* และเมื่อ “ต้องช่วย” แล้วก็ได้รับความคุ้มครองทันที กล่าวคือผู้ที่ต่อสู้หรือขัดขวาง ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 เพราะเป็นการต่อสู้หรือขัดขวาง “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่” ผู้ที่ทำร้ายร่างกาย ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 296 (ประกอบกับมาตรา 289 อนุมาตรา 3) ผู้ที่ฆ่าก็ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 อนุมาตรา 3 เพราะเป็นการกระทำต่อ “ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน” (เกียรติจร วัจนะสวัสดิ์, 2553)

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 “ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการตั้งเช่นนั้น เป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ”

ข้อสังเกต “ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (3) รวมถึง อาสาสมัครด้วย แต่ “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 หมายถึงเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่ต้องช่วย เช่น กรณี กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82

กรณีตามข้อสังเกตข้างต้นนั้น มีผู้ได้ให้ความเห็นโดยยกตัวอย่างว่า ขณะที่ ร้อยตำรวจตรี ม่วงกำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ ได้เห็นนายเหลืองและนายฟ้าซึ่งทรัพย์สินนางสาวแดง ร้อยตำรวจตรีม่วงจะเข้าจับกุม นายเหลืองและนายฟ้าวิ่งหนี ร้อยตำรวจตรีม่วงจึงวิ่งไล่ติดตามจับ นายคำพลเมืองดีเห็นเหตุการณ์จึงสมัครใจวิ่งไล่ตามจับนายเหลืองและนายฟ้าด้วย ร้อยตำรวจตรีม่วงสามารถจับกุมนายเหลืองได้ ส่วนนายฟ้าวิ่งหนีไปได้ทันและนายคำวิ่งไล่ตามจับนายฟ้าต่อไป นายฟ้าใช้ปืนของตน ออกมายิงนายคำได้รับบาดเจ็บและนายฟ้าหลบหนีจากการจับกุมไปได้ เช่นนี้นายฟ้ามีความผิดตาม มาตรา 138 มาตรา 140 วรรคสาม และมาตรา 289 (3) หรือไม่ คำตอบคือ นายฟ้าไม่มีความผิดตาม มาตรา 138 วรรคสอง เพราะไม่ใช่การต่อสู้ขัดขวาง “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติกรตามหน้าที่” ตามมาตรา 138 วรรคแรก เนื่องจากนายคำอาสาสมัครไปช่วยเจ้าพนักงานเอง มิใช่กรณีที่เจ้าพนักงานเรียกให้ช่วย ดังเช่น มาตรา 383 หรือกรณีที่เจ้าพนักงานขอความช่วยเหลือเพื่อจัดการตามหมายจับดังเช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 ด้วยเหตุนี้ นายฟ้าจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 140 วรรคสาม เพราะจะต้องผิดตามมาตรา 138 วรรคสอง มาเสียก่อน แต่นายฟ้ามีความผิดฐานพยายามฆ่า “ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำการตามหน้าที่” ตามมาตรา 289 (3) ประกอบกับมาตรา 80 (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551)

ข้อสังเกต หาก ร้อยตำรวจตรีม่วง กำลังจัดการจับนายฟ้าตามหมายจับ ร้อยตำรวจตรีม่วง เกิดอุบัติเหตุขึ้นโดยกะทันหันจึงขอให้นายคำซึ่งอยู่ใกล้ ๆ ช่วยในการจับกุมนายฟ้า กรณีเช่นนี้ หากนายคำสามารถช่วยจับกุมนายฟ้าได้ โดยไม่เกิดอันตรายใด ๆ แก่นายคำ นายคำมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือ ร้อยตำรวจตรีม่วง มิฉะนั้นจะมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ดังนั้น จึงถือว่านายคำเป็น “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติกรตามหน้าที่” หากนายฟ้าต่อสู้ขัดขวางการจับกุมโดยการทำร้ายร่างกายนายคำซึ่งกำลังจะเข้าจับกุมตามคำร้องขอของ ร้อยตำรวจตรีม่วง นายฟ้าย่อมมีความผิดตามมาตรา 138 วรรคหนึ่ง เมื่อเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายก็เป็นความผิดตามมาตรา 138 วรรคสอง (ให้ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 ประกอบ)

ข้อสังเกต นอกจากนั้น ยังมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตาม มาตรา 296 ประกอบมาตรา 297 (3) ด้วย

ร้อยตำรวจเอกคำ ขอความร่วมมือจากนายแดงเจ้าของรถยนต์ ให้ขับเรือติดตามนายขาว ซึ่งเป็นคนร้าย เมื่อตามไปทัน นายแดงจอดเรือแล้วแยกกันกับ ร้อยตำรวจเอกคำช่วยกันวิ่งไล่ตาม นายขาวไป นายขาวยิงนายแดงบาดเจ็บ นายขาวมีความผิดอย่างไรบ้าง

นายขาวมีความผิดตามมาตรา 289 (3) ประกอบกับ มาตรา 80 เพราะเป็นการพยายามฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำการตามหน้าที่แต่ไม่ผิดมาตรา 138 วรรคแรก เพราะนายแดงมิใช่ “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่” เมื่อไม่ผิดวรรคแรกเสียแล้ว จึงไม่เป็นการต่อสู้ขัดขวางโดยใช้กำลังประทุษร้ายตามวรรคสอง (ฎีกาที่ 2228/2515 น. 1601)

ข้อสังเกต ศาลฎีกากล่าวว่า นายแดง “เข้าช่วยเจ้าพนักงานโดยสมัครใจเอง” มิใช่เป็นกรณีที่ต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่

ในกรณีดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็น “ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่” ฎีกาที่ 1037/2503 น. 1098 สารวัตรกำนันเป็นผู้ช่วยกำนัน เมื่อกำนันมีหน้าที่และอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิด สารวัตรกำนันก็ย่อมช่วยกำนันทำการจับกุมผู้กระทำความผิดได้ และการช่วยทำการจับกุมผู้กระทำความผิดนี้ ไม่จำเป็นจะต้องให้กำนันเรียกร้องให้ช่วยหรือต้องมีตัวกำนันอยู่ด้วย เพราะกฎหมายให้มีหน้าที่ช่วยกำนันอยู่ในตัวเป็นปกติแล้ว เมื่อจำเลยต่อสู้และทำร้าย สารวัตรกำนันในการจับกุมจำเลยและควบคุมจำเลยส่งพนักงานสอบสวน ย่อมได้ชื่อว่า จำเลยต่อสู้ผู้ต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 และทำร้ายผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามมาตรา 296 ประกอบด้วย มาตรา 297 (3)

สิบตำรวจเอกคำเห็นนายแดงกำลังนั่งกินข้าวอยู่ในร้านอาหาร สิบตำรวจเอกคำ จำได้ว่า นายแดงคือผู้ที่ทำร้ายร่างกายนายม่วงเมื่อสองวันที่ผ่านมา สิบตำรวจเอกคำจึงแสดงตนเข้าไปจับกุม นายแดง นายแดงต่อสู้ขัดขวางการจับกุม นายแดงมีความผิดตามมาตรา 138 หรือไม่

ไม่มีความผิดตามมาตรา 138 เพราะจะมีความผิดได้ต้องเป็นการต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน “ในการปฏิบัติการตามหน้าที่” กล่าวคือ เป็นการเข้าจับกุมโดยมีอำนาจเข้าจับกุมได้ การจับกุมของ สิบตำรวจเอกคำ ไม่มีหมายจับและไม่เข้าข้อยกเว้นให้จับ โดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 78 อนุมาตรา 1 ถึง 4 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้จึงเป็นการจับกุมโดยไม่มีอำนาจ ผู้ที่ต่อสู้ขัดขวางก็ไม่มีความผิดตามมาตรา 138 (ฎีกาที่ 1081/2506 น. 1526)

3. นายประกันหรือผู้เป็นหลักประกัน จับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนี ตาม มาตรา 117

กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันในการได้รับการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย หากตนเองพบเห็นว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยตาม

สัญญาประกันนั้นหนีหรือจะหลบหนีให้มีอำนาจจับบุคคลดังกล่าวได้แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขตามมาตรา 117* กล่าวคือ แม้นตนเองจะเป็นผู้พบเห็นซึ่งหน้าขณะที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกำลังหนีหรือจะหลบหนี ก็ไม่มีอำนาจที่จะจับได้ทันที จะต้องขอให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดดำเนินการจับกุมก่อน หากไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้นรีบจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันนั้น จะสังเกตเห็นว่า สำหรับอำนาจจับของเจ้าพนักงานนั้น ในส่วนแรกกฎหมายกำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำดังกล่าว สามารถจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้โดยโดยไม่ต้องมีหมายหรือคำสั่งของศาล ซึ่งกรณีตามมาตรานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า อำนาจจับของเจ้าพนักงานนี้จะต้องเป็นผู้ที่ทราบถึงเรื่องสัญญาประกันดังกล่าวและรู้ตัวผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ในทางปฏิบัติคือ พนักงานสอบสวน หรือได้รับการร้องขอจากนายประกันหรือผู้เป็นหลักประกันให้ช่วยจับ หรืออาจจะได้รับแจ้งจากพนักงานอัยการหรือศาลให้ทำการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการหรือศาลซึ่งกำลังหนีหรือจะหลบหนี

การร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลย น่าจะหมายถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่อยู่ใกล้ผู้ประกันหรือที่เป็นหลักประกันมากที่สุดในขณะที่หลบหนีหรือจะหลบหนี ซึ่งผู้นั้นมีโอกาสดีที่สุดจะให้เจ้าพนักงานช่วยจับได้ ส่วนการส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกจับไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด น่าจะหมายถึงที่ที่ใกล้กับสถานที่จับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มากที่สุด ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นที่ทำการเดียวกันกับกรณีแรก กฎหมายให้อำนาจนายประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เองโดยทันที ดังนั้นนายประกันจะขอให้ศาลออกหมายจับ และหมายค้นเพื่อให้พนักงานตำรวจจับตัวจำเลยโดยอ้างว่าจำเลยมีเจตนาหลบหนีหาได้ไม่ มีปัญหาว่า ในกรณีที่ผู้เป็นนายประกันหรือหลักประกัน ไม่ได้เห็นการกระทำที่จำเลยหลบหนีหรือจะหลบหนี แต่มีบุคคลอื่นที่พบเห็นการกระทำดังกล่าวมาบอกอีกทอดหนึ่ง นายประกันหรือผู้ที่เป็นหลักประกันจะมีอำนาจจับหรือไม่ แม้จะเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 117 ดังกล่าว ซึ่งเห็นว่า กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้วนั้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมี

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 “เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนีให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำดังกล่าวมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเป็นผู้พบเห็นการกระทำดังกล่าวอาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันทั่วถึง ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้นรีบจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันนั้น ”

พฤติกรรมที่จะหลบหนี เช่น เก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋า กำลังจะเดินทางไปอื่นโดยไม่แจ้งให้ผู้ใดทราบ หรือไม่สามารถติดต่อได้เลย เป็นต้น พฤติกรรมเช่นนี้แม้จะมีบุคคลอื่นเป็นผู้พบเห็นการกระทำดังกล่าวแล้วมาบอกแก่ผู้ที่เป็นนายประกันหรือหลักประกัน ก็ถือว่าเป็นเหตุที่จะทำให้นายประกันมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เมื่อเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด เพราะการหลบหนีของจำเลยหรือผู้ต้องหาทำให้นายประกันได้รับความเสียหาย หากไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาพบเจ้าพนักงานหรือศาลตามกำหนดได้ เจ้าพนักงานหรือศาลอาจบังคับเอาตามสัญญาประกันหรือหลักประกันได้ (คะเนิง ฎาไซย, 2551)

4. ความแตกต่างระหว่างอำนาจการจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจกับราษฎร
อำนาจการจับของราษฎรตามกฎหมายนั้นมีความคล้ายคลึงกับอำนาจการจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่ ดังนี้

1. เจ้าพนักงานมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา แต่ราษฎรนั้นจับได้เฉพาะฐานความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้แก่ความผิดในกฎหมายลักษณะอาญา เทียบกับปัจจุบันคือ ประมวลกฎหมายอาญา

บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาความผิดในกฎหมายลักษณะอาญา ที่มาตรา 79 อ้างถึงซึ่งราษฎรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

ตารางที่ 1 บัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาความผิดในกฎหมายลักษณะอาญา ที่มาตรา 79

ความผิด	มาตรา
ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล	97 และ 99
ขบถภายในพระราชอาณาจักร	101 ถึง 104
ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร	105 ถึง 111
ความผิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ	112
ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ	115
ความผิดต่อเจ้าพนักงาน	119 ถึง 122 และ 127
หลบหนีจากที่คุมขัง	163 ถึง 166
ความผิดต่อศาสนา	172 และ 173

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความคิด	มาตรา
ก่อการจลาจล	183 และ 184
กระทำให้เกิดภัยอันตรายแก่สาธารณชน	185 ถึง 194 ,
กระทำให้สาธารณชนปราศจากความสะดวกในการไปมาและการส่ง ข้าวและของถึงกัน และกระทำให้สาธารณชนปราศจากความสุขสบาย	196 , 197 และ 199
ปลอมแปลงเงินตรา	202 ถึง 204 และ 210
ข่มขืนกระทำชำเรา	243 ถึง 246
ประทุษร้ายแก่ชีวิต	249 ถึง 251
ประทุษร้ายแก่ร่างกาย	254 ถึง 257
ความคิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ	268 , 270 และ 276
ลักทรัพย์	288 ถึง 296
ชิงทรัพย์ ฆิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และโจรสลัด	297 ถึง 302
กรรโชก	303

ความคิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเทียบกับ
ความคิดตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ความคิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเทียบกับ
ความคิดตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน

ความคิด	มาตรา
ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล	107 - 111
ขบถภายในพระราชอาณาจักร	113 - 118
ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร	119 - 129
ความคิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ	130 - 131
ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ	135
ความคิดต่อเจ้าพนักงาน	138 / 142 , 145
หลบหนีจากที่คุมขัง	190 - 191

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความผิดต่อศาสนา	206 - 207
ก่อการจลาจล	215 - 216
กระทำให้เกิดภัยอันตรายแก่สาธารณชน	217 - 224 , 226 , 229 -
กระทำให้สาธารณชนปราศจากความสะดวกในการไปมาและการส่ง ข่าวและของถึงกัน และกระทำให้สาธารณชนปราศจากความสุขสบาย	232 , 235 , 237
ปลอมแปลงเงินตรา	240 - 247 , 249
ข่มขืนกระทำชำเรา	276 - 280 , 282 - 285
ประทุษร้ายแก่ชีวิต	288 - 290
ประทุษร้ายแก่ร่างกาย	295 - 298
ความผิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ	309 - 310
ลักทรัพย์	334 - 335
วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และ โจรสลัด	336 , 339 , 340
กรรโชก	337

2. นอกจากความผิดซึ่งหน้าแล้ว เจ้าพนักงานยังมีอำนาจจับในพฤติการณ์ตามมาตรา 78 (2) (3) และ (4) อีกด้วย แต่ราษฎรไม่มีอำนาจจับในพฤติการณ์เหล่านั้น พฤติการณ์ซึ่งไม่มีความผิดซึ่งหน้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามมาตรา 78 (2) คือ เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด และ (3) คือ เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้นับว่าใกล้เคียงกับพฤติการณ์ที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 (1) และ (2) อยู่มาก จึงควรต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว (คณะ ฎาไซย, 2551)

5. ขั้นตอนการปฏิบัติในการจับกุมของราษฎร

ในเรื่องการจับ เดิมการที่จะจับกุมใครเพียงแต่บอกว่า “เขาต้องถูกจับ แล้วจับกุมตัวไป” ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวปรากฏข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในหลาย ๆ ประการเกี่ยวกับผู้ถูกจับ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม ถูกกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น เมื่อถูกจับแล้วไม่ทราบว่าจะถูกนำตัวไปที่ไหน ไม่ทราบว่าผิดข้อหาอะไร รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นเป็นอย่างไร การมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ การมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความ

หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ เป็นต้น ต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้ มาตรา 327 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจับไว้ว่า “.....โดยผู้ถูกจับ จะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก...” ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2547 แก้ไข 50 มาตรา 6 หลักเกณฑ์ เฉพาะเรื่องการจับและสิทธิของผู้ถูกจับ แก้ไขเพิ่มเติม รวม 18 มาตรา เป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติเมื่อมีการจับกุมจนถึงปัจจุบันนี้

5.1 ขั้นตอน “ ขณะจับกุม ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคหนึ่ง บัญญัติวิธีการปฏิบัติในการจับ ขณะทำการจับกุม ของราษฎรไว้ ดังนี้

(1) ในการจับนั้น ราษฎรซึ่งทำการจับ ต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่า “ เขาต้องถูกจับ ” แล้ว

(2) สั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่ ถ้าสามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว (ซึ่งกฎหมายเดิมกำหนดให้สั่งผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ)

ข้อสังเกต เหตุผลที่ให้นำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้นถ้าสามารถกระทำได้ ก็เพื่อให้มีการสอบสวนผู้ต้องหาโดยเร็ว*

(3) แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป เช่น ขณะเข้าทำการจับกุมโดยชอบ ผู้ถูกจับได้ต่อสู้ขัดขวางการจับกุม ผู้จับจึงไม่จำเป็นต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่า เขาต้องถูกจับ ตามมาตรา 83 วรรคหนึ่ง ฎีกาที่ 319 – 320 / 2521 วินิจฉัยว่า ตำรวจพบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าและเมื่อได้เข้าทำการจับกุม ผู้ถูกจับได้ต่อสู้ขัดขวาง ไม่ตกอยู่ในบังคับที่จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคหนึ่ง ตำรวจมีอำนาจจับกุมโดยไม่ต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่า จะต้องถูกจับ จะถือว่าการจับของตำรวจไม่เป็นการปฏิบัติการตามหน้าที่หาได้ไม่ ซึ่งตามคำพิพากษาฎีกานี้ มีความเห็นว่า ในการจับกุมโดยตำรวจหรือราษฎรนั้น ตำรวจจะแต่งเครื่องแบบในการปฏิบัติหน้าที่หรือเป็นการแต่งกายชุดตำรวจ (สายสี)หรือราษฎรที่อยู่ในเหตุการณ์ ดังนั้นเมื่อเข้าทำการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า คนร้ายต้องทราบอยู่แล้วว่าเป็นเจ้าพนักงานหรือประชาชนจะ

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 “ ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร.....”

เข้าทำการจับกุมเพราะโดยสัญชาตญาณของคนร้ายย่อมรู้ตัวดีว่า สิ่งที่คุณกระทำไปนั้นเป็นความผิด เมื่อต่อสู้ขัดขวางการจับกุม ย่อมมีความผิดและตำรวจไม่จำเป็นต้องแจ้งว่า เขาต้องถูกจับ

ข้อสังเกต กรณีราษฎรเป็นผู้จับนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติให้ราษฎรต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิตามกฎหมายให้ผู้ถูกจับทราบอย่างเช่นเจ้าพนักงาน* ในส่วนนี้เป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ

ตามถ้อยคำของกฎหมาย ที่เรียกว่า “ จับ ” ก็คือ การแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนพร้อมด้วยผู้จับเท่านั้น ซึ่งแสดงว่าผู้ถูกจับไม่ได้อยู่ในอำนาจของผู้จับโดยเด็ดขาด แต่อยู่ในบังคับที่ต้องทำตามคำสั่ง ส่วนถ้อยคำในตอนต่อไปที่ว่า “ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป ” นั้น คำว่า “ จับ ” ย่อมหมายถึงการทำให้ผู้ถูกจับอยู่ในอำนาจผู้จับโดยสิ้นเชิง สุดแล้วแต่ที่ผู้จับจะนำตัวผู้ถูกจับไปโดยวิธีใดอย่างไรตามความจำเป็น ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ผู้จับเกรงว่าล่าช้าแต่การสั่งให้ผู้ถูกจับไปสถานีตำรวจพร้อมผู้จับ ผู้ถูกจับอาจถือโอกาสหลบหนีได้ ดังนั้น ผู้จับอาจนำตัวผู้ถูกจับขึ้นรถยนต์และควบคุมตัวไปโดยตลอดได้ (ละนิง ภาไชย, 2551)

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวาง หรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคท้าย กล่าวคือ ในกรณีที่มีความแจ้งชัดแล้วว่า การจับกุมโดยปกติจะกระทำมิได้ กฎหมายจึงให้อำนาจผู้จับใช้วิธีการที่จำเป็นเพื่อให้การจับกุมเป็นผลขึ้นได้ วิธีการอันจำเป็นได้แก่ วิธีตอบโต้การขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับกุม กับวิธีป้องกันการหลบหนีหรือจะหลบหนีการจับกุม แต่ผู้จับต้องใช้วิธีการดังกล่าวเพียงเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ หรือกระทำเพียงพอสมควรแก่เหตุตามความจำเป็น การใช้วิธีการเกินกว่าเหตุอาจทำให้มีความผิดทางอาญาได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 738/2491 ผู้ใหญ่บ้านกับผู้ช่วยจับผู้ร้ายสำคัญเรื่องปล้นทรัพย์แล้วควบคุมไว้ ผู้ร้ายหลบหนีระหว่างควบคุม ผู้ใหญ่บ้านเกรงว่าจะมีความผิดจึงสั่งให้ผู้ช่วยยิงผู้ร้ายไปหนึ่งนัด ผู้ร้ายถึงแก่ความตาย วินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ใหญ่บ้านเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสอง “ ในกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งคนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี.....”

แต่ได้กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ บุคคลทั้งสองจึงมีความผิดฐานฆ่าคนตาย หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 766/2486 ผู้ใหญ่บ้านไปตามจับผู้ต้องหาหลักทรัพย์ ผู้ต้องหาไม่ได้ต่อสู้ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีอำนาจจับผู้ต้องหา ผิดฐานทำร้ายร่างกาย

แต่หากเป็นการทำพอสมควรแก่เหตุ ย่อมไม่มีความผิด คำพิพากษาฎีกาที่ 238/2481 วินิจฉัยว่า ตำรวจสองคนเข้าจับผู้ร้ายลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้าม ผู้ถูกจับไม่ยอมให้จับจึงเกิดปลุกปล้ำกันขึ้น ผู้ใหญ่บ้านเข้าช่วยจับโดยใช้ไม้ตีผู้ถูกจับไปหนึ่งที ศีรษะแตกจึงจับได้ เป็นการใช้อำนาจพอสมควรแก่เหตุตามพฤติการณ์ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความผิด หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 241 – 242/2541 วินิจฉัยว่า ตำรวจร้องขอให้ราษฎรช่วยจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ผู้กระทำความผิดไม่ยอมให้จับและใช้ปืนยิงขึ้นด้วย ราษฎรจึงอยู่ในฐานะช่วยเจ้าพนักงานกระทำการจับกุม ย่อมมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 การที่ราษฎรใช้ปืนยิงเพื่อป้องกันตนเองและป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีการจับกุมเป็นการป้องกันที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุม

5.2 ขั้นตอน ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

ราษฎรผู้ทำการจับ ต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับหรือที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบถ้าสามารถนำไปได้โดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้วให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ เช่น ราษฎรจับด้วยตนเองหรือจับตามคำร้องขอของเจ้าพนักงาน ได้ใช้กำลังในการจับด้วยหรือไม่ เป็นต้น และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ และแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคหนึ่ง (2)

การนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันทีภายหลังการจับกุมแล้วนั้น คำว่า “ โดยทันที ” คงหมายถึงทันทีที่ทำได้ อันขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ที่เป็นอยู่ ถ้าเป็นท้องที่ที่มีความเจริญการคมนาคมสะดวก การนำเอาตัวผู้ถูกจับมานั้นอาจทำได้ในเวลาที่ไม่ใกล้เคียงกับเวลาจับกุม แต่ถ้าเป็นท้องที่ทุรกันดารจำเป็นต้องพักแรมในระหว่างทาง หรือใช้เวลาในการเดินทางนาน ซึ่งถ้าไม่มีการหน่วงเหนี่ยวเวลาไว้เพื่อการอื่นแล้วก็ย่อมไม่ขัดต่อความมุ่งหมายของมาตรานี้แล้ว

พนักงานสอบสวนในทันทีที่ทำได้ ผู้จับอาจมีความผิดต่อเสรีภาพในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ถูกจับนั้นได้ ซึ่งเห็นว่า เป็นการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากการกระทำดังกล่าวเป็นการจงใจให้ผู้ถูกจับเสื่อมเสียในเสรีภาพก็เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาตามความเห็นข้างต้น และหากผู้จับเป็นเจ้าพนักงานก็อาจมีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามมาตรา 157 ได้ด้วย

เมื่อได้ดำเนินการรับมอบตัวและจัดการตามข้างต้นแล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธิดังกล่าวอันได้แก่ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้งก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ ในกรณีนี้ มิให้เรียกค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ถูกจับ

ในกรณีที่ผู้ถูกจับได้รับบาดเจ็บ ผู้จับไม่จำเป็นต้องนำตัวมาส่งทันที แต่อาจนำไปรักษาพยาบาล เช่น นำส่งโรงพยาบาลก่อนได้ หรือบาดเจ็บเล็กน้อย แผลถลอก ผู้จับอาจจะจัดการพยาบาลเองหรือเรียกเจ้าหน้าที่มูลนิธิมาทำการจัดการพยาบาลให้ได้ ความบาดเจ็บของผู้ถูกจับอาจเกิดขึ้นเพราะการกระทำของเจ้าทรัพย์ผู้เสียหายที่ต่อสู้ป้องกันตัว หรืออาจเกิดขึ้นเพราะการกระทำของผู้กระทำผิดเอง เช่น บาดเจ็บในที่วิวาท ว่างหลบหนีการจับกุมจนหกล้ม เป็นต้น หรืออาจเกิดขึ้นเพราะการกระทำของผู้จับในการจับกุมตามนัยมาตรา 83 ดังกล่าวข้างต้นก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคสาม

เมื่อทำการจับกุมผู้ถูกจับแล้วต้องมีการควบคุมผู้ถูกจับเอาไว้เพื่อไม่ให้หลบหนี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86 กำหนดให้ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อมิให้เขาหนีเท่านั้น คำว่า “วิธีควบคุม” ในที่นี้หมายถึงมาตรการที่เจ้าพนักงานใช้แก่ผู้ถูกจับภายหลังที่มีการจับกุมแล้วเพื่อให้ผู้ถูกจับคงอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานต่อไป เช่น การ

มัดมือหรือใส่กุญแจมือ ล่ามโซ่ การใช้กำลังจับยึดตัว การกักในรถยนต์คุมขัง เป็นต้น การใช้มาตรการใด ๆ ในขณะจับเพื่อให้ผู้ถูกจับตกอยู่ในอำนาจของผู้จับแต่แรกเป็นกรณีตามมาตรา 83 แม้ว่าพฤติการณ์อาจแยกกันยากในบางกรณีก็ตาม ดังนั้น แม้กฎหมายมิได้ระบุให้อำนาจราษฎรที่จะควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาเหมือนดังเช่นที่ให้ไว้แก่เจ้าพนักงาน ตามหลักทั่วไป ราษฎรจึงไม่มีอำนาจควบคุม อย่างไรก็ตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องและคำพิพากษาฎีกาบางเรื่องแสดงให้เห็นว่า ราษฎรอาจควบคุมผู้ถูกจับได้ในบางกรณีดังต่อไปนี้ (คะเนิง ภาไชย, 2551)

(1) เมื่อราษฎรจับตัวผู้ถูกจับแล้ว ราษฎรมีอำนาจนำ (ควบคุม) ตัวผู้ถูกจับไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามนัยมาตรา 83, 84 (ซึ่งถ้าเป็นการจับโดยเจ้าพนักงาน ย่อมเป็นการควบคุมโดยตรงตามกฎหมาย)

(2) เมื่อราษฎรทำหน้าที่คู่มือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจควบคุม ดังเช่น เมื่อราษฎรได้รับคำร้องจากเจ้าพนักงานผู้จับให้นำตัวผู้ถูกจับไปส่งยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ราษฎรกระทำการดังกล่าวได้โดยถือว่าเป็นการควบคุมภายใต้อำนาจของเจ้าพนักงานผู้จับ (ตามแนวฎีกาที่ 493/2486)

(3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีประกันหนีหรือจะหลบหนี ราษฎรผู้เป็นนายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้เองแล้ว (ควบคุม) ส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด ตามมาตรา 117

หากผู้ถูกจับหลบหนีการควบคุมของราษฎรดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกจับไม่มีความผิดฐานหลบหนีการคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ถ้าเป็นการหลบหนีตามข้อ (2) ผู้ถูกจับมีความผิดฐานหลบหนีการคุมขังของเจ้าพนักงาน (ฎีกาที่ 493/2486) ส่วนระยะเวลาในการควบคุมนั้น ถ้าราษฎรเป็นผู้ควบคุม ราษฎรคงควบคุมได้เพียงเพื่อนำตัวผู้ถูกจับส่งที่ทำการของพนักงานสอบสวนเท่านั้น แต่เจ้าพนักงานเป็นผู้ควบคุม เจ้าพนักงานอาจควบคุมหรือจัดให้ควบคุมได้ต่อไปเพื่อการสืบสวนและสอบสวน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้าพนักงานจะควบคุมเพื่อการดังกล่าวได้โดยไม่มีเวลาจำกัด การควบคุมของเจ้าพนักงานอยู่ในการบังคับแห่งพฤติการณ์และระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 87

6. ผลของการจับโดยไม่ชอบของราษฎร

(1) ผู้จะถูกจับได้ตอบกลับมาโดยอ้างป้องกันตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้*

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 “ผู้ใดต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตน หรือของผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด ”

คำพิพากษาฎีกาที่ 2353/2530 วินิจฉัยว่า กรณีที่มีใช่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า ราษฎรย่อมไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจับกุมผู้กระทำความผิด ดังนั้น การที่ ขวากับแดง ซึ่งเป็นเพียงราษฎรจะเข้าจับกุมเขียวภายหลังจากที่เขียวทำร้ายผู้อื่นแล้ว ดังนี้เขียวย่อมมีสิทธิป้องกันเพื่อให้พ้นจากการที่ต้องถูกจับได้ ทั้งนี้เพราะการจับของขาวกับแดงมิใช่เป็นกรณีความผิดซึ่งหน้า แต่การที่เขียวใช้เหล็กขูดซาร์ฟแทงแดงที่หน้าอกส่วนล่างใต้ราวนมเหนือชายโครงซ้ายและแดงถึงแก่ความตายในคืนเกิดเหตุนั่นเอง แสดงว่าได้แทงโดยแรงและเลือกทำในส่วนที่สำคัญ โดยไม่ปรากฏว่าขาวและแดงมีอาวุธหรือแสดงอาการในลักษณะที่จะทำร้ายเขียวนอกเหนือจากการกระทำเพื่อจับกุม ดังนั้นการกระทำของเขียวจึงเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ

แต่ถ้าเป็นการจับที่ชอบ ราษฎรผู้จับย่อมได้รับการคุ้มครอง คำพิพากษาฎีกาที่ 1344/2496 วินิจฉัยว่า ผู้กระทำความผิดใช้ปืนยิงบุคคลอื่นต่อหน้าราษฎร ราษฎรจะเข้าจับกุมแต่ผู้ถูกจับไม่ยอมให้จับ และชักมีดออกทำร้ายราษฎร ราษฎรจึงเข้าถอดปล้และแย่งมีดได้แล้วและแทงผู้ถูกจับ 1 ที ผู้ถูกจับตาย ดังนี้ราษฎรมีอำนาจจับ เพราะเป็นความผิดซึ่งหน้าตามบัญญัติท้ายประมวลฯ เมื่อผู้ถูกจับทำร้ายราษฎร ผู้จับจึงต่อสู้ป้องกันตนเองได้ และในกรณีนี้เป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ ราษฎรจึงไม่มีความผิด

(2) ผู้จับโดยไม่ชอบย่อมมีความผิดฐานทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียเสรีภาพตาม ป.อาญา มาตรา 310 ได้

เนื่องด้วยการจับนั้นเป็นมาตรการทางอาญาที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกจับ การใช้อำนาจจับโดยมิชอบปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้นั้นถือเป็นเรื่องผิดกฎหมายทั้งยังขัดต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศด้วย ตามที่ผู้เขียนได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 2 ว่าการจับนั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกจับในลักษณะที่ทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวสิ้นสุดลง เมื่อเป็นการกระทำโดยมิชอบ ก็ย่อมมีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310

ข้อสังเกต หากการจับโดยไม่ชอบนั้นเป็นกรณีสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ก็อาจได้รับการยกเว้นความผิดได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62

ข้อสังเกต ผู้จับซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายได้ หากการจับนั้นเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายด้วย

(3) ผู้ที่ต่อสู้ขัดขวางการจับโดยไม่ชอบของราษฎรนั้น ไม่มีความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138

เพราะความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 ต้องเป็นการขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติกรตามหน้าที่ ซึ่งหมายความว่า

ผู้ซึ่งต้องช่วยนั้น มีอำนาจในการจับ เช่น กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 ซึ่งผู้เขียนก็ได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ 3.2.2. ตัวอย่าง สิบตำรวจตรีขาว กำลังวิ่งไล่จับนายเหลือง ตามหมายจับ นายม่วงอาสาสมัคร เข้าช่วยจับ โดย สิบตำรวจตรีขาวไม่ได้ขอความช่วยเหลือ หาก นายเหลืองทำร้ายร่างกายนายม่วงเพื่อขัดขวางการจับของนายม่วง นายเหลืองไม่ผิดฐานทำร้ายร่างกายเพราะอ้างป้องกันตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้ และก็ไม่ผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 ด้วย เพราะนายม่วง ไม่ใช่ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงาน เนื่องจากสมัครใจเอง มิได้ถูกร้องขอ

อำนาจการจับกุมโดยราษฎรตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

การปกครองท้องที่เริ่มต้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ทรงมีพระราชดำริให้มีการจัดระเบียบการปกครองระดับ “หมู่บ้าน” ที่มีมาแต่เดิมขึ้นใหม่ เพราะ ทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจาก เป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการ ปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมือง ต่อมาจึงได้มีการจัดระเบียบ การปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) ซึ่งถือเป็นกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ฉบับแรกของประเทศไทย จนถึง สมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน

การปกครองท้องที่คือการปกครองในตำบลและหมู่บ้าน เป็นการปกครองที่มีการใกล้ชิด กับราษฎรในการปฏิบัติกรตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการ ภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ (นรเศรษฐ์ นาคภักดิ์ พงศ์ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และปิยนถ บุนนาค, 2555)

การจัดการปกครองท้องที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ประกอบไปด้วย หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและกิ่งอำเภอ

หมู่บ้าน ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ มี 2 ประเภท คือ หมู่บ้านที่ จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ* กับ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว** ในการจัดระเบียบการ

* พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 8

** พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 22 - 26

ปกครองหมู่บ้าน จะมีผู้ใหญ่บ้านจำนวน 1 คนในหมู่บ้านหนึ่ง ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้าน โดยมีที่มาจากการเลือกของราษฎรในหมู่บ้านนั้น * อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่

1. อำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย** เช่น อำนาจความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แจงให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย เป็นต้น

2. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา*** เช่น เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความแก่กำนันนายตำบลให้ทราบ เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล เป็นต้น

ตำบล เป็นหน่วยการปกครองท้องที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งกำหนดให้ตำบลประกอบด้วยหลาย ๆ หมู่บ้านรวมกัน โดยมาตรา 29 ได้กำหนดให้หลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน ให้จัดเป็นตำบลหนึ่ง ในการบริหารราชการตำบล ให้มีกำนัน 1 คนในตำบลหนึ่ง ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในตำบลนั้น โดยมาจากการเลือกตั้งกันเองของผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นขึ้นเป็นกำนัน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกกำนัน พ.ศ. 2551**** อำนาจหน้าที่ของกำนัน***** ได้แก่

1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองท้องที่ ได้แก่ การตรวจตรา รักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายการป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎร เป็นต้น

2. อำนาจหน้าที่ทุกอย่างเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญาและรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

อนึ่ง ตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ได้กำหนดไว้ ถ้า เกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้าย

* พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 9

** พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 27

*** พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 28

**** พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 29

***** พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 34 - 42

สำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาฆ่าสุ่มในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การ โดยเต็มกำลัง และมาตรา 43 กำหนดให้อำนาจกำนันที่กระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

ดังนั้น เมื่อมีเหตุร้ายดังกล่าวมาในมาตรา 37 เกิดขึ้นในตำบลหนึ่ง กำนันในฐานะผู้ปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยในตำบลนั้นมีอำนาจที่จะเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านซึ่งก็หมายถึงราษฎรประชาชนทั่ว ๆ ไปที่อาศัยอยู่ในตำบลนั้นออกช่วยกำนันในการต่อสู้และติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางที่คนร้ายลักไป ชิงทรัพย์ไป หรือปล้นทรัพย์ไปคืนกลับมา หรือช่วยอย่างอื่นตามสมควรแก่การเต็มกำลัง มีข้อสังเกตว่า อำนาจในการจับกุมของลูกบ้านซึ่งถือว่าเป็นราษฎรนั้น จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการจับกุมด้วยหรือไม่ เพราะในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 บัญญัติไว้ถึงรายละเอียดในเรื่องการจับกุม แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการจับกุมของราษฎรตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการจับกุม ตามมาตรา 79 ด้วยจึงจะเป็นการชอบด้วยกฎหมาย เช่น เมื่อมีเหตุชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์เกิดขึ้นในตำบลหนึ่ง กำนันได้ประกาศให้ผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านออกติดตามจับกุมผู้ร้ายและเอาของกลางกลับคืนมา ในการออกติดตามจับกุมของลูกบ้าน จะต้องเป็นกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ไม่เช่นนั้นการจับกุมถือว่าเป็นการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หากผู้ร้ายที่หลบหนีได้ทำการต่อสู้หรือขัดขวางการจับกุม ผู้นั้นอ้างการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม โดยราษฎรและเปรียบเทียบการจับโดยราษฎรตามกฎหมายของไทยกับ ของต่างประเทศ

ในบทนี้จะได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม โดยราษฎรและเปรียบเทียบการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของต่างประเทศ และวิเคราะห์ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจับกุมโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศไทย

การจับเป็นหนึ่งในหลายมาตรการบังคับใช้กฎหมายในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “อาชญากรรม” แมคคาเรวิกซ์ (J. Makarewicz) นักปราชญ์ชาวเยอรมันให้คำนิยามตามลักษณะบรรทัดฐานความประพฤติว่า “ อาชญากรรม คือ การกระทำของสมาชิกในกลุ่มสังคมซึ่งทำให้สมาชิกอื่น ๆ ของกลุ่มชนนั้นถือว่าเป็นอันตราย หรือผู้กระทำมีทัศนคติต่อต้านการกระทำนั้นซึ่งทำให้กลุ่มชนจำต้องแสดงออกโดยเปิดเผยร่วมกันเพื่อเพิกถอนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลนั้นเสีย ” (ประธาน วัฒนาวิชย์, 2546) อาชญากรรม ถือเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่มองว่าเป็นการกระทำผิดที่มีอันตรายและมีความรุนแรง มีความกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั้งทำลายสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย ปัญหาอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เช่น คดีฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกาย ข่มขืนกระทำชำเรา ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ และปล้นทรัพย์ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาร้ายแรงต่อสังคม มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งผู้กระทำผิดควรต้องได้รับผลตอบแทนจากสังคมโดยรวมเพื่อเป็นการแก้แค้นให้กับผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหายและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เหยื่อของอาชญากรรม ดังนั้นการจับกุมผู้กระทำผิดความผิดจึงมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ ได้แก่ (คณิต ณ นคร, 2546)

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น โดยเฉพาะในขั้นตอนของการสอบปากคำผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำผิดได้ทันทีและมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อป้องกันผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานอันจะมีผลกระทบต่อ การสอบสวน เพราะมาตรา 131 บัญญัติว่า “ ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับ

ความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ” ในการสอบปากคำผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนก็เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงเพื่อจะให้เห็นถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้เป็นสิทธิของเขาเพราะถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้ หากถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาได้ให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวนที่เป็นการโดยชอบตามกฎหมายแล้ว จะเป็นพยานหลักฐานที่จะให้ศาลรับฟังในการพิสูจน์ความผิดของผู้หาหานั้นได้ เช่นนี้แล้วหากมิได้มีการจับกุมผู้กระทำผิดในทันทีนั้น เมื่อเขาหลบหนีไปอาจจะไปทำลายพยานหลักฐานในภายหลังหรือข่มขู่พยานไม่ได้มาให้ถ้อยคำในฐานะประจักษ์พยานต่อพนักงานสอบสวนอันจะทำให้เกิดความเสียหายแก่คดีนั้นได้ ในทางกลับกันเมื่อได้จับกุมผู้กระทำผิดได้ทันทีที่เกิดเหตุก็จะเป็นการตัดปัญหาในกรณีผู้กระทำผิดจะมายุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในภายหลัง ทั้งยังจะทำให้พนักงานสอบสวนเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้ครบถ้วนเพื่อยืนยันพิสูจน์ความผิดแก่ผู้ต้องหา นั้นได้

2. การควบคุมตัวเพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลของพนักงานอัยการนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ในอำนาจศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคหนึ่ง กำหนดให้พนักงานอัยการส่งตัวผู้หาหานั้นพร้อมกับฟ้องในกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือในชั้นพิจารณา ตามมาตรา 172 วรรคหนึ่ง กฎหมายบัญญัติให้การพิจารณาและสืบพยานในศาล ต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 172 ทวิ ที่ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ดังนั้น ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงถือเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องสั่งให้จำเลยมาศาลหรือควบคุมจำเลยมาส่งศาลพร้อมฟ้อง (सानิส เกศวพิทักษ์, 2553, หน้า 126 – 127) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคสี่ ได้บัญญัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในกรณีที่พิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้วเห็นควรสั่งฟ้องว่า “ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา มา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อให้ส่งตัวข้ามแดนมา ” ดังนั้น เมื่อฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้วแต่มิได้นำตัวจำเลยมาศาลพร้อมฟ้อง ศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการวางหลักประกันสิทธิที่จะอยู่ร่วมกันด้วยในการดำเนินคดีอาญาของจำเลย ซึ่งเหล่านี้คือหลักการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ที่อยู่ในอำนาจศาล กล่าวคือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียงจำกัดภายในกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้และผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้หาหานั้นไว้ต่อไปเพื่อทำการสอบสวนหรือฟ้องคดี

พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหานั้นไว้ภายใต้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 87 พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจฟ้องโดยไม่ต้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาลพร้อมฟ้อง (สัญญา กามินทร์, 2556)

3. การจับและควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการบังคับโทษ ในกรณีที่หากมีการปล่อยตัวจำเลยไปในระหว่างคดี จำเลยอาจจะหลบหนีไปและเมื่อศาลพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ก็อาจจะไม่ได้ตัวจำเลยมาลงโทษหรือได้ตัวจำเลยมาโดยยาก และหากศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดในคดีอาญาแล้ว คดีส่วนแพ่งผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลยนั้นด้วย

ดังนั้น แม้วัตถุประสงค์ในการจับและควบคุมตัวจำเลยไว้มี 3 ประการข้างต้น แต่วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่วนวัตถุประสงค์เพื่อประกันการบังคับโทษนั้นเป็นเพียงวัตถุประสงค์รอง เพราะกรณีอาจจะไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็ได้ แม้ศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริง แต่ศาลก็อาจให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษจำเลยไว้ก็ได้

ในบทนี้จะได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบในเรื่องอำนาจการจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของไทยและของต่างประเทศว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร และวิเคราะห์ถึงปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายตามบทบัญญัติในเรื่องการจับโดยราชฎ

เปรียบเทียบอำนาจการจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของไทยและของต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ จะได้เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจับกุมของราชฎตามกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหรัฐอเมริกากับหลักเกณฑ์การจับโดยราชฎตามกฎหมายของไทยว่ามีความสอดคล้องใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร การให้อำนาจราชฎสามารถจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นมีความยืดหยุ่นมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับอำนาจการจับกุมโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งจะได้อธิบายเปรียบเทียบและวิเคราะห์ของแต่ละประเทศกับของประเทศไทย

การจับโดยราชฎตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

การจับกุมโดยราชฎตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้นำหลักสากลในเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในประเทศเพื่อรองรับการใช้อำนาจในเรื่องการจับกุมจนเกินขอบเขต ในการจับกุมผู้กระทำความผิดและนำตัวมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นโดยหลักแล้วจะต้องอาศัยอำนาจจากองค์กรภายนอกและเป็นอิสระคือ ศาลเป็นผู้ตรวจสอบและออกหมายให้ไปดำเนินการจับกุมผู้นั้นได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ได้

สอดคล้องกับหลาย ๆ ประเทศรวมไปถึงประเทศไทยด้วย การจับจะต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล จึงจะดำเนินการเช่นนั้นได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นไว้ให้สามารถกระทำได้หากเป็นการจับกรณีพบการกระทำผิดซึ่งหน้าผู้จับ การจับจะต้องเป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น แต่กฎหมายก็ได้ขยายให้อำนาจแก่ราษฎรทั่วไปมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำผิดได้ หากแต่ต้องเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้าเท่านั้นและมีอำนาจในการจับกุมเท่าเทียมกับเจ้าพนักงานของรัฐด้วยเช่นกัน และหลายประเทศก็เป็นเช่นนั้น อาทิ ประเทศญี่ปุ่น หรือแม้แต่ประเทศเกาหลีใต้ เป็นต้น ซึ่งต่างจากของประเทศไทยที่จำกัดอำนาจการจับของราษฎรไว้เพียงแค่บางฐานความผิดเท่านั้น ซึ่งจะได้อธิบายเปรียบเทียบต่อไป (อริยา มนุสข, 2548)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ราษฎรมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดได้เมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้าผู้จับนั้นเท่านั้น ดังนั้นเงื่อนไขในการจับของราษฎรในกฎหมายของฝรั่งเศส คือ “ความผิดซึ่งหน้า” เงื่อนไขดังกล่าวมีความสอดคล้องกันกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตามมาตรา 79 “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่...หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า...” โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้บัญญัติถึงลักษณะของความผิดซึ่งหน้าไว้ในมาตรา 53 ว่าหมายถึง “ ความผิดมัชยโทษและความผิดอุกฤษโทษซึ่งกำลังกระทำอยู่หรือเพิ่งกำลังกระทำสำเร็จไปและความผิดซึ่งในระยะเวลาใกล้เคียงกับการกระทำ ผู้ต้องสงสัยถูกไล่ตามโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือถูกพบโดยมีวัตถุ หรือมีร่องรอย หรือเครื่องหมายที่ทำให้เชื่อว่าเขาได้กระทำผิดมาแล้ว

ความผิดมัชยโทษและความผิดอุกฤษโทษ ซึ่งแม้ว่าจะมิได้กระทำในสภาพการณ์ดังกล่าวในวรรคก่อน แต่ว่าได้กระทำในบ้านเรือน และเจ้าของบ้านได้ร้องขออัยการหรือตำรวจฝ่ายคดีให้ไปดำเนินการให้ถือเป็นการผิดซึ่งหน้าด้วย ”

ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้แก้ไขกฎหมายในเรื่องความผิดซึ่งหน้าโดยยกเลิกความในวรรคสองที่ว่า “ความผิดซึ่งกระทำในบ้านเรือนและเจ้าของบ้านได้ร้องขออัยการหรือตำรวจฝ่ายคดีให้ดำเนินคดีให้ถือเป็นการผิดซึ่งหน้า” และเพิ่มเติมความในวรรคสองของมาตรา 53 ขึ้นมาใหม่โดยกฎหมายเลขที่ 99 – 515 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 1999 ว่า “การสอบสวนในคดีการกระทำความผิดซึ่งหน้าจะต้องดำเนินการภายในเวลาไม่เกิน 8 วัน”

ดังนั้นแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกระทำผิดซึ่งหน้าไว้ว่า หมายถึง

1. ความผิดซึ่งกำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น
2. ความผิดซึ่งเพิ่งกระทำลงสด ๆ

3. ในระยะเวลาซึ่งใกล้ชิดกับการกระทำผิดผู้ต้องสงสัยถูกประชาชนไล่จับและกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ และ

4. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิดได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือพร่องรอยพิรุชซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

ในความคิดซึ่งหน้าจะต้องพิจารณาว่ามีการกระทำความคิดอาญาเกิดขึ้นในขณะนั้นหรือเพิ่งเกิดขึ้นเท่านั้นจึงจะเป็นความคิดซึ่งหน้า เช่น ในเวลาที่ใกล้ชิดกับการกระทำที่เป็นความผิดบุคคลที่ต้องสงสัยถูกพบว่าครอบครองวัตถุหรือแสดงร่องรอยหรือสิ่งบ่งชี้ทำให้เห็นว่าได้มีส่วนร่วมในการกระทำความคิด อย่างไรก็ดีตามศาลใต้สวนชั้นอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า การค้นโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินแล้วพบเอกสารทางด้านบัญชีของบริษัทจำนวน 572 ชิ้นอันแสดงถึงการซื้อ โกงบริษัทและใช้เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีในความคิดซึ่งหน้านั้นทำได้ แต่ศาลฎีกาไม่เห็นด้วย (อริยา มนุสข, 2548)

การจับผู้กระทำผิดซึ่งหน้า ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส มาตรา 73 ได้บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ความผิดอุกฤษ โทษซึ่งหน้าหรือความผิดมัชย โทษซึ่งหน้าเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก ทุกคนมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดและนำส่งตำรวจฝ่ายคดีที่ใกล้เคียงที่สุด” ฉะนั้นจะสังเกตเห็นว่า ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสบัญญัติใช้คำว่า “บุคคล” ซึ่งพออาจจะตีความได้ว่า หมายถึงบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปซึ่งไม่ใช่เจ้าพนักงานตำรวจและตอนท้ายของบทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังกำหนดให้ “...นำตัวไปมอบให้แก่ตำรวจฝ่ายคดี...” ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อหน้าราษฎรอันเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ราษฎรชาวฝรั่งเศสสามารถจับได้ เมื่อจับแล้วก็ให้นำตัวผู้ถูกจับส่งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี กรณีดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 83 ราษฎรซึ่งทำการจับจะต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยราษฎรผู้จับ เว้นแต่จะสามารถนำตัวไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในเวลานั้น แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป เมื่อทำการจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้แล้ว มาตรา 84 วรรคหนึ่งบัญญัติให้ราษฎรผู้จับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา 83 โดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อดำเนินการต่อไปนี้ และตามมาตรา 84 (2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็น

พยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

ในกรณีจำเป็น ราษฎรซึ่งทำการจับจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนจะนำตัวไปส่งพนักงานสอบสวนก็ได้

ในการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้านั้น ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับ (ราษฎรผู้จับ) มีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

ข้อสังเกตกรณีการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส คือ การพิจารณาตามความผิดอันได้แก่ ความผิดอุกฤษ โทษและความผิดมรชย โทษซึ่งลักษณะของความผิดทั้งสองประเภทนั้นได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 3 ดังนั้นจึงมีความแตกต่างจากกฎหมายของไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดให้ราษฎรจับได้ แต่ต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลฯเท่านั้น ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังกล่าวทำให้เกิดความแคบในเรื่องอำนาจการจับและตัวบทกฎหมายก็มีได้เป็นการบัญญัติที่เป็นการบังคับหรือเป็นหน้าที่ของราษฎรที่ต้องทำการจับเมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุไว้ท้ายประมวลฯแม้ราษฎรไม่ทำการจับก็ไม่มี ความผิดและไม่ต้องรับโทษในทางอาญา แต่ในประเทศฝรั่งเศสถือว่าการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้านั้นกฎหมายถือเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องกระทำ เมื่อไม่กระทำถือเป็นความผิดและต้องรับโทษ

แต่ก็มีความคล้ายกันในเรื่องเหตุแห่งการจับ คือ ความผิดซึ่ง โดยลักษณะของความผิดซึ่งหน้าของประเทศฝรั่งเศสมีความหมายใกล้เคียงกับของไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 80 ได้แก่ ความผิดซึ่งกำลังกระทำ หรือเพิ่งกระทำลงซึ่งแทบจะไม่สงสัยเลยว่าเขาได้กระทำผิดมาแล้วสด ๆ ในส่วนของวรรคสองของมาตรา 80 นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยกำหนดให้ถือว่าพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ เป็นความผิดซึ่งหน้า แต่ความผิดนั้นต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ แม้พฤติการณ์ทั้ง 2 ข้อนั้นจะมีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส คือ เมื่อพบบุคคลถูกไล่จับดังผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือเมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและมิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น แต่ก็ยังต่างกันในเรื่องฐานความผิดที่จะจับได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายของฝรั่งเศสมีการบัญญัติเหตุในการจับของราษฎรไว้กว้างกว่าของไทยมาก เพราะถือว่า ประชาชนชาวฝรั่งเศสทุกคนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและอำนาจในการจับนั้นก็เทียบเท่ากับเจ้าพนักงานตำรวจ ต่อไปจะ

เปรียบเทียบอำนาจการจับของราษฎรตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกากับของไทย

การจับโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานพลเมืองเป็นอย่างมาก รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาจึงได้บัญญัติหลักพื้นฐานของสิทธิดังกล่าวไว้คือ รัฐจะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของรัฐ โดยหลักการจับจะกระทำมิได้หากปราศจากหมายของศาล แต่ก็มีข้อยกเว้นแม้จะไม่มีหมายจากศาล แต่กรณีมีการกระทำผิดซึ่งหน้าผู้จับ ๆ มีอำนาจจับได้ถือเป็นการกระทำโดยชอบ การจับจะต้องเป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงานของรัฐ แต่กฎหมายก็ขยายอำนาจให้ราษฎรทั่วไปมีอำนาจจับราษฎรด้วยกันได้ แต่ต้องเป็นการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าเท่านั้นซึ่งกรณีดังกล่าวสอดคล้องกับประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทยเช่นกัน

การจับกรณีความผิดซึ่งหน้าโดยราษฎรตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นถือเป็นข้อยกเว้นที่ว่า การจับจะต้องเป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common law) โดยศาลจะเป็นผู้สร้างหลักกฎหมาย ปรับใช้และตีความหลักกฎหมายดังกล่าวซึ่งจะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แต่ละรัฐหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ขยายอำนาจแก่ราษฎร (Citizen's Arrest) สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดอุกฤษ โทษ (Felony) หรือความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องความสงบเรียบร้อยซึ่งได้กระทำลงต่อหน้าบุคคลนั้น ซึ่งความผิดอุกฤษ โทษ ศาลสูงสุดในคดี Larry K. Gain' es, Michael Kaune and Roger Leroy Miller, Criminal Justice in action the core. p. 64 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความผิดทางอาญาซึ่งมีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุก หรืออยู่ในสถานฝึกและอบรมไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือมากกว่านั้น และประมวลกฎหมายอาญาได้แบ่งระดับของความผิดอุกฤษ โทษออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (อริยา มนุสสุข, 2548)

1. ความผิดระดับที่ 1 ความผิดอุกฤษกรรจ์ คือความผิดที่มีโทษสูงสุดคือประหารชีวิต
2. ความผิดระดับที่ 2 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุกตลอดชีวิต
3. ความผิดระดับที่ 3 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุก 10 ปี
4. ความผิดระดับที่ 4 ความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดจำคุก 5 ปี

ความหมายของคำว่า “ ความผิดซึ่งหน้า ” นั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีบทนิยามบัญญัติความหมายไว้ชัดเจน ตามหลักของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ศาลฎีกามีบทบาทในการวางหลักกฎหมายไว้ในเรื่องการจับกรณีความผิดซึ่งหน้าย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แต่ละกรณีไป

ในหลักการให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดได้นั้นแพร่หลายไปในหลาย ๆ รัฐ เช่น ในกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ปี 1872 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ราษฎรทำการจับผู้กระทำความผิดได้โดยต้องมีหมายของศาลใน 3 กรณี ดังนี้

1. เมื่อได้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับสาธารณะชนหรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าว ต่อหน้าราษฎรผู้ทำการจับ
2. เมื่อผู้ถูกจับได้กระทำความผิดอุกฉุทโศกโทษแล้วแม้จะมีได้กระทำต่อหน้าราษฎรผู้จับก็ตาม
3. เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าความผิดอุกฉุทโศกโทษได้ถูกกระทำลงและผู้จับมีเหตุอันควรเชื่อได้ (Reasonable cause) ว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิด

จากการศึกษาดังกล่าวจะพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้อำนาจแก่ราษฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่หลักการที่ให้อำนาจแก่ราษฎรจับนั้นกว้างกว่าของประเทศไทยเป็นอันมาก โดยการพิจารณาความผิดซึ่งกระทำลงต่อหน้าราษฎรผู้จับเฉพาะความผิดอุกฉุทโศกโทษและความผิดมรชโยทโทษอันเป็นการพิจารณาจากอัตราโทษตามความผิดนั้นแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ตามมาตรา 79 ส่วนที่สองที่แม้จะให้ราษฎรจับในความผิดซึ่งหน้าได้แต่ความผิดดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลฯ เท่านั้น อีกทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกายังให้ราษฎรสามารถจับผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับสาธารณะชนหรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าว และจับกุมผู้กระทำความผิดอุกฉุทโศกโทษแม้จะมีได้กระทำต่อหน้าผู้จับก็ตาม แต่จะต้องปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงคือ ความผิดอุกฉุทโศกโทษได้กระทำลงและผู้จับมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้จับเป็นผู้กระทำความผิด หลักเกณฑ์ในเรื่อง “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้นตามที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 เป็นกฎเกณฑ์ในเชิงปฏิบัติที่ไม่มีความหมายแน่นอนซึ่งใช้เป็นดุลินิจในการนำกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้อย่างยืดหยุ่นในแต่ละเรื่องไป นักกฎหมายบางท่านถือว่า หลักการดังกล่าวเป็นหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการจับที่มีเหตุอันควรเชื่อได้นั้นต้องประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นสาระสำคัญ คือ

1. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่ผู้จับรู้และทำให้ผู้จับเชื่อโดยสุจริตใจได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและผู้ถูกจับก็เป็นผู้กระทำความผิดซึ่งความเชื่อดังเป็นความหมายทางอรรถวิสัย และ
2. ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่ว ๆ ไปพอจะเห็นได้ว่าผู้จับนั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นความหมายทางภาวะวิสัย และการพิสูจน์ “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้นจะต้องพิสูจน์ตามอรรถวิสัยและภาวะวิสัยควบคู่กันไป กล่าวคือการเชื่อโดยสุจริตใจของเจ้าพนักงานและวิญญูชนทั่ว ๆ ไปมีความเหมือนกันหรือไม่ว่าผู้จับนั้นเป็นผู้กระทำความผิด แม้เจ้าพนักงานจะเชื่อโดยสุจริต

ใจว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิดแต่หากวิญญูชนทั่ว ๆ ไปกลับมองตรงข้าม เช่นนี้เรียกว่า ยังไม่มี “เหตุอันควรเชื่อได้” ที่จะให้เจ้าพนักงานจับกุม

3. หลักความเป็นไปได้ เป็นการคำนวณถึงความเป็นไปได้ว่าเป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด การคำนวณดังกล่าวต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป (เดิมประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เกณฑ์กรณีแรก ต่อมาเห็นว่าเข้มงวดเกินไปขณะนั้นจึงได้ใช้เกณฑ์กรณีที่ 3 เป็นหลัก)

ดังนั้น แม้ “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้นในกฎหมายของต่างประเทศจะนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาประกอบอำนาจการจับ โดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงาน แต่ก็มีกรณำหลักเกณฑ์นี้มาใช้กับกรณีการจับ โดยราษฎรด้วยเช่นกัน แม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่มีกฎหมายฉบับใดบัญญัตินิยามคำว่า “เหตุอันควรเชื่อได้” (Probable Cause) ไว้ในเรื่องการจับหรือตรวจค้น หรือแม้แต่รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 แต่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้เคยตัดสินเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า จะถือว่า “เหตุอันควรเชื่อได้” ได้ต่อเมื่อ ข้อเท็จจริงและกรณีแวดล้อมที่เจ้าพนักงานทราบและซึ่งได้มาจากข้อมูลที่น่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลมีความเพียงพอที่จะทำให้วิญญูชนเชื่อว่า ในกรณีการจับความผิดได้กระทำการหรือพยายามกระทำอยู่และผู้ถูกจับได้กระทำการกำลังกระทำความผิดนั้น ดังนั้นเหตุอันควรเชื่อได้ตามที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาและศาลสูงสุดของรัฐต่าง ๆ ถือเป็นแนวทางในการวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับเหตุการณ์จับและค้น ซึ่งศาลได้ตัดสินคดีไว้มากมายว่าข้อเท็จจริงอย่างใดถือเป็น เหตุอันควรเชื่อได้ ในการจับหรือค้นได้แล้ว ซึ่งส่วนมากศาลมักจะตีความไปในแนวทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

กรณี “เหตุอันควรเชื่อได้” นั้น ในประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดเหตุลักษณะนี้ไว้เช่นกัน คือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 วรรคหนึ่ง “ก่อนออกหมายจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมาย ตามมาตรา 66 มาตรา 69 หรือมาตรา 71” ซึ่ง การมีพยานหลักฐานตามสมควรนั้น หมายถึง มีพยานหลักฐานเพียงพอที่ทำให้เชื่อว่ามีเหตุที่จะออกหมายมากกว่าไม่มีเหตุที่จะออกหมาย เช่น กรณีร้องขอให้ออกหมายจับในความผิดอาญาร้ายแรง ต้องปรากฏพยานหลักฐานเพียงพอที่ทำให้เชื่อว่าจะถูกออกหมายจับนั้นน่าจะได้กระทำความผิดมากกว่าไม่ได้กระทำ หรือในกรณีเหตุในการออกหมายจับตามมาตรา 66 (1), (2) การร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายจับนั้นต้อง “ปรากฏหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา” คำว่า “มีพยานหลักฐานตามสมควรนั้น ....” หมายถึง มีหลักฐานที่แสดงว่าบุคคลที่จะขอหมายจับนั้นน่าจะเป็นผู้กระทำผิด มิใช่เพียงแต่สงสัยโดยไม่มีหลักฐาน แต่ไม่ต้องถึงขนาดมีหลักฐานจนแน่ใจว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด หรือในกรณีมีพฤติการณ์อันควรสงสัย ตามมาตรา 78 (2) “เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้

นั่นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น.....” เป็นต้น (อริยา มนุสฺสุ, 2548)

ดังนั้นแล้วจะเห็นว่า การจับกรณีความผิดซึ่งหน้าในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา จะไม่มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรกรณีพฤติการณ์อันหมายถึงการกระทำผิดซึ่งหน้า แต่ศาลจะเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมา โดยคำพิพากษาของศาลสูงสุดในคดีก่อน ๆ ถือเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินในคดีภายหลัง การจับโดยราษฎรนั้นต้องเป็นความผิดอุกฤษโทษหรือความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและกระทำซึ่งหน้าบุคคลผู้ทำการจับ และมีข้อสังเกตว่า กฎหมายยังได้กำหนดหลักในเรื่อง “เหตุอันควรเชื่อได้” เป็นองค์ประกอบในการใช้เป็นดุลพินิจประกอบเหตุผลในการจับด้วย แม้หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะไม่มีการบัญญัติความหมายอย่างชัดเจนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่หลักเรื่อง “เหตุอันควรเชื่อได้นั้น” มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า บทบัญญัติดังกล่าวนี้ใช้เฉพาะกรณีของศาลหรือเจ้าพนักงานเท่านั้นที่เป็นดุลพินิจ แต่มิได้นำมาใช้กับกรณีของราษฎรด้วย อันทำให้เกิดปัญหาในการราษฎรได้ใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการจับเหมือนกับเจ้าพนักงาน เพราะกฎหมายไม่ได้เปิดช่องให้กว้างพอที่จะใช้ดุลพินิจในการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้ ซึ่งหากมีการใช้ดุลพินิจในการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าแล้ว การตรวจสอบดุลพินิจดังกล่าวก็เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะเป็นผู้ตรวจสอบถึงการจับที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่ชอบก็ต้องปล่อยตัวไปแล้วทำการสืบสวนสอบสวนจากพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อออกหมายจับตามหลังต่อไป

จากการเปรียบเทียบอำนาจการจับของราษฎรตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยนั้นพบว่ามีความสอดคล้องกันในเรื่องการจับกุมโดยไม่มีหมายจับซึ่งสามารถกระทำได้ เมื่อเป็นความผิดซึ่งหน้า และขยายอำนาจการจับซึ่งปกติแล้วต้องเป็นเจ้าพนักงานเท่านั้นที่มีอำนาจในการจับแต่ยังให้ราษฎรมีอำนาจในการจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าด้วย ในความหมายของความผิดซึ่งหน้านั้นตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติลักษณะของความผิดซึ่งหน้าไว้คล้ายกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่แนวคำพิพากษาของศาลสูง ศาลได้มีการตีความของความหมายคำว่า “ความผิดซึ่งหน้า” ได้ค่อนข้างกว้าง และสอดคล้องกับหลักในเรื่องการจับกรณีความผิดซึ่งหน้า โดยไม่ได้เจาะจงเฉพาะเพียงแค่ “เห็นกำลังกระทำ” หรือ “พบในอาการซึ่งแทบจะไม่ต้องสงสัย” เท่านั้น ยังรวมไปถึงการรับรู้โดยสัมผัสอย่างอื่นด้วยประสาทสัมผัสทางร่างกายด้วย แต่ข้อที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย คือ การจำกัดฐานความผิดที่ให้ราษฎรจับผู้กระทำความผิดได้ แม้อารยประเทศต่างให้อำนาจแก่ราษฎรจับกุมผู้กระทำ

ผิดซึ่งหน้าได้เทียบเท่ากับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีได้จำกัดไว้เพียงฐานความผิดบางฐานเท่านั้น อย่างประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่เคร่งครัดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและประเทศฝรั่งเศสที่เป็นประเทศต้นแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษรของยุโรปภาคพื้นทวีป รัฐยังได้มอบอำนาจแก่ราษฎรของตนให้ดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายซึ่งกระทำผิดต่อหน้าตนเองได้ภายใต้กรอบที่กฎหมายได้วางไว้เท่าเทียมกับเจ้าพนักงาน เพราะประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลปกป้องรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ฉะนั้นแล้วเมื่อมีการให้อำนาจราษฎรจับแล้วแต่จำกัดเพียงบางฐานความผิดจึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคตามมาในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

วิเคราะห์ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการจับกุมโดยราษฎร

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองประชาชนในเรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นสำคัญ สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้น ถือเป็นคุณค่าอันสูงสุด ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย หากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ บุคคลใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือประชาชนทั่วไป จะไปจำกัดตัดทอนสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้โดยประการใด ๆ มิได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 28 วรรคสอง ได้บัญญัติถึงเรื่องการจับไว้ กล่าวคือ การจับบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานของรัฐจะทำการจับบุคคลใด โดยเหตุที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้มีหมายของศาลให้ทำการจับ หรือมีกฎหมายบัญญัติให้ทำการจับกุมได้แม้ไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล (ไพศาล วัตตธรรม, 2549, หน้า 22-23)

การจับกุมผู้กระทำผิดเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะติดตามนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยหลักแล้วกฎหมายประสงค์ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น ส่วนราษฎรไม่มีอำนาจจับบุคคลใด ๆ ได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายต้องการความร่วมมือจากราษฎรในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐในการระงับและป้องกันปราบปรามผู้กระทำผิด (คะเนิง ภาไชย, 2551) รวมถึงอำนาจการจับกุมของพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งมีเขตอำนาจเฉพาะพื้นที่ที่ตนปกครอง จะไปจับกุมนอกเขตอำนาจไม่ได้ หากไปจับกุมนอกเขตอำนาจของตนถือว่าจับในฐานะราษฎร และจับได้เฉพาะความผิดซึ่งหน้าที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น แต่ในส่วนของเจ้าพนักงานตำรวจ ไม่ว่าจะมียศหรือตำแหน่งใด มี

อำนาจสืบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดได้ทั่วราชอาณาจักร และแม้จะอยู่ในเวลาราชการหรือมิใช่ในเวลาปฏิบัติหน้าที่ ก็มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ (สทรรฐ กิติ ศุภการ, 2559)

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้ราษฎรทั่วไปมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ใน 3 กรณี ได้แก่

1. เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 และความผิดซึ่งหน้านั้นต้องได้ระบุนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้อยตามมาตรา 79

มาตรา 79 “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่.....เมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย”

มาตรา 80 “ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุนไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(1) เมื่อบุคคลนั้นถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุขึ้นและมีสิ่งของที่ได้อาจจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสนับสนุนฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น”

2. เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับขอความช่วยเหลือจากราษฎรให้ช่วยจับ ตามมาตรา 82

มาตรา 82 “เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายจับนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้นั้นช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาไม่ได้”

3. นายประกันหรือผู้เป็นหลักประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนี ตามเงื่อนไขในมาตรา 117

มาตรา 117 “เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนีให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำความผิดกล่าวมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดกล่าวขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้นรับจัดส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันนั้น ”

โดยหลักแล้วราษฎรไม่มีอำนาจจับ แต่กฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ให้สามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับเมื่อเข้ากรณีข้อยกเว้นทั้ง 3 กรณีข้างต้น แต่ด้วยตัวบทกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจไว้ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคแก่ราษฎรในเรื่องความเข้าใจและตีความตัวบทกฎหมาย โดยราษฎรส่วนใหญ่มองว่าตนมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดได้ทุกกรณีเมื่อพบการกระทำความผิดขึ้นและถือเป็นการช่วยเจ้าพนักงานในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเพราะบุคลากรของรัฐอย่างเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองมีจำนวนไม่เพียงพอต่อพื้นที่รับผิดชอบ โดยอัตราส่วนของเจ้าหน้าที่ 1 นายจะต้องดูแลประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ 100 – 200 คนซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ว่ามีความเจริญทางเศรษฐกิจหรือมีการอาศัยอยู่ของประชาชนหนาแน่นเพียงใด ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาถึงการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องอำนาจการจับ โดยราษฎรซึ่งจะได้อธิบายดังนี้

(ก) ปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องอำนาจการจับ โดยราษฎรประการแรก คือ แม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่ราษฎรจับกรณีความผิดซึ่งหน้าได้ซึ่งเท่ากับรัฐได้มอบอำนาจบางส่วนให้ราษฎรเพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและเป็นการปกป้องประชาชนด้วยตนเอง หากแต่อำนาจดังกล่าวได้ถูกจำกัดไว้โดยฐานความผิดบางฐานที่จะให้จับได้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ระบุบัญญัติฐานความผิดไว้ท้ายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นแม้ราษฎรจะพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าตนเอง หากจะเข้าทำการจับกุมราษฎรจะต้องพิจารณาถึงฐานความผิดที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นซึ่งหน้าตนว่าเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ ซึ่งหากมิใช่แล้วตนก็ไม่มีอำนาจเข้าจับกุม ผลคือต้องปล่อยผู้กระทำความผิดไปหรือแจ้งเจ้าพนักงานของรัฐที่อยู่ใกล้เคียงให้ทำการจับกุม ในทางปฏิบัติจะเป็นการยากเนื่องจากกว่าที่เจ้าพนักงานจะมาถึง ผู้กระทำความผิดก็หลบหนีไปแล้ว ซึ่งหากราษฎรเข้าจับกุมโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมายด้วยแล้ว การจับถือเป็นการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมายและมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 หรือหน่วงเหนี่ยวกักขังได้ตามมาตรา 310 เว้นแต่ราษฎรผู้จับกุมนั้นจะอ้างความสำคัญผิดตามมาตรา 62 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งก็ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสำคัญผิดอย่างไรอันเป็นอุปสรรคของราษฎรที่จะต้องยกข้อต่อสู้ขึ้นเพื่อให้ตนพ้นความผิด หรือไม่ต้องรับโทษ หรือรับโทษน้อยลงแล้วแต่กรณี หากความสำคัญผิดดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากความประมาทของราษฎรผู้จับกุมเสียเอง ราษฎรผู้จับกุมจะต้องรับผิดชอบฐานกระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การกระทำนั้นผู้กระทำจะต้องรับโทษแม้กระทำโดยประมาท หรือในกรณีที่ผู้จะถูกจับต่อสู้ขัดขวาง

การจับของราษฎรซึ่งเป็นการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้จะถูกจับย่อมมีสิทธิอ้างป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้ เพราะถือว่าเป็นกษัตริย์ซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นกษัตริย์ที่ใกล้จะถึง และการต่อสู้ขัดขวางนั้นได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ การกระทำของผู้จะถูกจับเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ในความเป็นจริงแล้วเขาผู้นั้นคือผู้ที่กระทำความผิดซึ่งหน้าราษฎรผู้จับก็ตาม เช่น นายแดงพบนายเขียวกำลังใช้ค้อนทุบกระจกรถของตนเพราะนายเขียวไปรู้มาว่านายแดงไปแอบชอบผู้หญิงคนเดียวกับกับนายเขียวจึงทำให้นายเขียวเกิดความไม่พอใจ การกระทำของนายเขียวเป็นความผิดฐานทำให้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 และในขณะนั้นนายเขียวกำลังจะหลบหนีไปกับทั้งนายแดงและนายเขียวไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ดังนี้หากนายแดงเข้าทำการจับกุมนายเขียวไว้ แม้การกระทำความผิดดังกล่าวจะเป็นความผิดซึ่งหน้านายแดง แต่ความผิดฐานทำให้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ไม่มีระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 การจับของนายแดงจึงเป็นการจับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายเขียวต่อสู้ขัดขวางการจับโดยการทำให้ร้ายร่างกายนายแดง นายเขียวอ้างการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้ ในทางกลับกัน หากนายแดงไม่เข้าทำการจับกุม แต่ได้แจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจมาจับกุม ในระหว่างรอเจ้าพนักงานตำรวจมาจับ นายเขียวได้หลบหนีไปแล้ว นายแดงต้องไปร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและออกหมายจับนายเขียวต่อไป (สทรรฐ กิติ ศุภการ, 2559)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในกรณีข้างต้นจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคตามมาต่อกระบวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษและการเยียวยาความเสียหายต่อนายแดงซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีฐานทำให้เสียหาย เพราะเมื่อพนักงานสอบสวนร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายจับนายเขียว เมื่อศาลออกหมายจับให้แล้วจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะจัดการตามหมายจับนั้น และต้องใช้เวลาในการออกติดตามจับนายเขียวตามหมายจับดังกล่าว ซึ่งหากว่านายแดงมีอำนาจจับนายเขียวได้ในวันเกิดเหตุด้วยแล้ว จะทำให้ได้ตัวนายเขียวเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมได้รวดเร็วขึ้น

(ข) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องอำนาจการจับของราษฎรในประการที่สอง คือ การกำหนดความผิดตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้ นั้น บัญชีความผิดดังกล่าวอ้างถึงความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนมาใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 โดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว “เมื่อประมวลกฎหมายอาญา

ได้ใช้บังคับแล้ว ให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา” และมาตรา 8 “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดอ้างถึงกฎหมายลักษณะอาญา หรืออ้างถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญา ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอ้างถึงประมวลกฎหมายอาญา หรือบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาในบทมาตราที่มีนัยเช่นเดียวกัน แล้วแต่กรณี” ดังนั้น เมื่อการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับโดยราษฎรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่อ้างถึงบัญญัติความผิดท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิมจึงเกิดความสับสนในการบังคับใช้ เนื่องจากบทบัญญัติมาตราตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการอ้างอิงถึงกฎหมายลักษณะอาญา มิใช่ประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น เมื่อพิจารณาตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากรณีความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ปรากฏว่าอ้างความผิดฐานประทุษร้ายตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 97 และ 99 ซึ่งเทียบได้กับ มาตรา 108 มาตรา 110 และมาตรา 111 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น เหตุใดจึงไม่อ้างมาตรา 107 ซึ่งเป็นความผิดฐานปลงพระชนม์ด้วยทั้ง ๆ ที่เป็นการผิดที่มีความรุนแรงมากกว่า (สงวน สิทธิไชย, 2522) แต่บัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันซึ่งอ้างมาตรา 97 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งเทียบได้กับมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เพราะเป็นความผิดฐานประทุษร้ายเช่นเดียวและตามกฎหมายลักษณะอาญา ไม่มีความผิดฐานปลงพระชนม์ จึงเข้าใจว่าเหตุที่บัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ระบุความผิดฐานปลงพระชนม์ไว้ด้วยเพราะกฎหมายลักษณะอาญายังไม่มีความผิดฐานนี้บัญญัติไว้ (มงคล เขมวิลาส, 2522) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากมีการปรับปรุงแก้ไขฐานความผิดตามบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ครอบคลุมหรือสอดคล้องกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับใช้ในปัจจุบันน่าจะมีผลต่อการปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมายต่อไปในภายภาคหน้า ซึ่งกฎหมายต่างประเทศส่วนมากไม่ระบุความผิดไว้ชัดเจนแต่ถือเอาการกระทำเป็นสำคัญว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือไม่ จึงมีความแตกต่างกับไทยที่ระบุความผิดไว้ชัดเจนในบัญญัติท้าย แม้จะมีอำนาจเทียบเท่ากับเจ้าพนักงานแต่ก็ไม่ได้เป็นการบังคับให้ราษฎรต้องจับเหมือนกับเจ้าพนักงาน แต่เป็นอำนาจของราษฎรที่จะจับหรือไม่ก็ได้ เมื่อเห็นว่าเป็นอันตรายจะไม่จับก็ได้ไม่มีความผิด

หยุด แสงอุทัย (2506) ได้เสนอความเห็นไว้ เมื่อครั้งที่มีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 51 - 19/2506, วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2506 ความว่า “...ผมได้เสนอให้ยกเลิกบัญญัติความผิด (ซึ่งราษฎรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสีย เพราะเท่าที่ผมได้ตรวจดูกฎหมายของต่างประเทศแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดที่มีบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เช่นเดียวกันกับของประเทศเรา นอกจากประเทศอินเดีย และการที่ประเทศอินเดียได้บัญญัติบัญญัติ ความผิดต่อท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นข้อเท็จจริงก็ต่างกับเรา ทั้งนี้เพราะการ จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าในประเทศอินเดียจะกระทำได้ดีก็แต่โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น ซึ่งเป็นการ สันนิษฐานว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรู้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและต้องรู้ถึงบัญชีท้าย ประมวล แต่สำหรับประเทศไทยเราให้อำนาจแก่บุคคลธรรมดาที่มีอำนาจจับได้ด้วย ซึ่งบุคคล ธรรมดาจะมีทางทราบกฎหมายเช่นเดียวกับตำรวจได้อย่างไร กฎหมายของต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส จีน ฯลฯ ก็ได้บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ถ้ามีเสียงร้องโวยวายก็ให้จับได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็น ความผิดชนิดใด เป็นการบัญญัติกฎหมายโดยยึดถือเอาความคิดของบุคคลธรรมดาเป็นหลัก..... ตามปกติแล้วบุคคลธรรมดาที่ไม่ควรไปจับผู้ซึ่งกระทำความผิดตามกฎหมายอื่น ควรจับได้ก็ต่อเมื่อ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น ในประเทศฝรั่งเศสก็ได้จำกัดให้ประชาชนมีอำนาจ จับได้ก็ต่อเมื่อความผิดซึ่งหน้าที่เกิดขึ้นเป็น Crime หรือ Delit เท่านั้น” และดร.หยุด ยังได้อธิบาย ต่อด้วยว่า “แต่ก็ควรคำนึงถึงความจำเป็นในแง่ของบุคคลธรรมดาด้วยเหมือนกัน เช่นปัจจุบันนี้ถ้า ถูกคนอื่นมารังแกตบหน้า ก็ไม่มีใครกล้าช่วยเหลือจับกุมได้ ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ควรที่จะให้เป็นเช่นนั้น แต่สำหรับความผิดตามกฎหมายอื่นเช่นเรื่องการจับผิดอื่นเป็นต้น ผมก็คิดว่าไม่ควรให้บุคคล ธรรมดาที่มีอำนาจจับควรให้เป็นหน้าที่ของตำรวจเท่านั้น โดยเฉพาะ การระบุชนิดความผิดไว้ไว้ใน บัญชีท้ายประมวลเช่นนี้ ผมเกรงว่าจะเป็นอันตราย เพราะถ้าบังเอิญไปจับในความผิดซึ่งมิได้ระบุอยู่ ในบัญชีท้ายประมวลแล้วผู้ที่ทำการจับก็จะมีผิด ผมคิดว่าประเทศไทยยังมีตำรวจน้อยจึงควร ให้บุคคลธรรมดาได้มีส่วนได้ช่วยเหลือด้วย.....” ซึ่งในการประชุมครั้งนั้นก็มีผู้เข้าประชุมหลาย ท่านต่างเสนอความเห็น ว่า เห็นควรให้มีการยกเลิกความผิดท้ายบัญชีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาโดยให้ราษฎรมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้เมื่อความผิดซึ่งหน้านั้นเป็นความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญาและขยายไปถึงความผิดลหุโทษในภาคสองด้วย แต่ก็มีบางท่านแย้งว่า หาก ไม่มีการจำกัดชนิดของความผิดแล้ว ก็อาจกลายเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรมขึ้น โดยจะมีผู้ฉวยโอกาส ถือเอาหลักกว้าง ๆ ของกฎหมายมาใช้มุ่งเอาเรียกผลประโยชน์จากบุคคลอื่นได้ (สมคิด ศารทูลสิงห์, 2506) และการให้อำนาจบุคคลธรรมดาจับได้นี้ไม่ควรจะแปลไปถึงกับว่าบุคคลธรรมดาที่มีอำนาจ เท่ากับตำรวจ การที่จะบัญญัติกฎหมายให้บุคคลธรรมดาที่มีอำนาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้นั้น จำต้องวิเคราะห์ว่าบุคคลธรรมดานั้นมีอำนาจและหน้าที่อย่างไรบ้าง (บันลือ เรื่องตระกูล, 2506)

(ก) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องอำนาจการจับของราษฎรในประการที่ สาม คือ มาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้ที่มีอำนาจจับกุม

ในการป้องปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมอันสร้างความไม่สงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้น ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสังคมเป็นอย่างมาก ตำรวจ ซึ่งมี

ฐานะเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ คือผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบที่เป็นภัยแก่สังคม การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการบริการสาธารณะที่รัฐได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (สนธิยา รัตนธารศ, 2554) การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจซึ่งถือว่าเป็นต้นสายธารแห่งกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยหน้าที่จะต้องมีการจับกุม คุมขังผู้ถูกจับ อันถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่เป็นการกระทำที่ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจดังกล่าวในลักษณะมีอำนาจรัฐในการจับกุม มีอาวุธในการปฏิบัติงาน ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจทำให้ประชาชนถูกจำกัดสิทธิหรือสูญเสียเสรีภาพในบางประการ แต่บางครั้งในการปฏิบัติและบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายเป็นการโดยชอบด้วยแล้ว แต่ถูกปฏิเสธโดยผู้กระทำความผิดด้วยการต่อสู้หรือขัดขวางการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีการทำร้ายร่างกาย ฆ่าหรือดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ในขณะที่ปฏิบัติกรตามหน้าที่ กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งบัญญัติถึงบทลงโทษหากมีการกระทำดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงความผิดและบทลงโทษเอาไว้และโทษสำหรับการทำความผิดดังกล่าวจะสังเกตว่ามีความรุนแรงกว่าโทษที่ราษฎรกระทำผิดต่อราษฎรด้วยกันเสียอีก เช่น กล่าวต่อตำรวจว่า “ ตำรวจเฮงชวยถือว่ามีอำนาจก็ทำไปตามอำนาจ จะต้องให้เจอดีเสียบ้าง ”* ตำรวจสั่งให้รถยนต์ที่จำเลยกับพวกนั่งมาให้หยุดเพื่อตรวจค้น จำเลยพูดว่า “ ผู้กองอย่างมึงจะเอาอะไรกับกู นี่หรือผู้พิทักษ์สันติราษฎร ”** กล่าวต่อเจ้าสลิบตำรวจในขณะที่จะเข้าทำการจับกุมว่า “ อ้ายจำ ถ้ามึงจับกู กูจะเอามึงออก ”*** กล่าวต่อตำรวจที่จะจับว่า “ ลื้อจับแบบนี้แกล้งจับอ้าวนี้หว่า ไม่เป็นไร ไว้เจอกันเมื่อไรก็ได้ ”**** หรือจะเป็นกรณีนายสลิบตำรวจจับผู้ที่กำลังยิงคน ผู้ นั้นไม่ยอมให้จับเกิดปล้ำกัน เป็นกรณีจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะต้องถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคหนึ่ง จะถือว่าการจับกุมของนายสลิบตำรวจไม่เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ไม่ได้ การต่อสู้ขัดขวางดังกล่าวจึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 140 ฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติกรตามหน้าที่ ***** การยิงปืนขู่ขึ้นฟ้าเพื่อขู่ตำรวจไม่ให้ไล่จับกุมต่อไป *****

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 862/2508 น. 1272

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2251/2516

*** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 316/2517 น. 186

**** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1541/2522 น. 1241

***** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 319,320/2521 น. 244

***** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 243/2509 น. 1941

ใช้ปิ่นยิงตำรว * ใช้ปิ่นยิงตำรวที่จะเข้าจับกุมแต่กระสุนปืนด้าน กระสุนปืนจึงไม่ลั่น ** เป็นการต่อสู้อัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 วรรคสอง และผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นด้วยเหตุเพิ่มโทษในกรณีโดยมีหรือใช้อาวุธปืน ตามมาตรา 140 วรรคสาม

สำหรับความผิดและอัตราโทษของความผิดที่ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกเจ้าพนักงานจับกุมแต่ได้กระทำความผิดต่อเจ้าพนักงานผู้จับกุมนั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

(1) มาตรา 136 ผู้ใดขู่หมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) มาตรา 138 ผู้ใดต่อสู้ หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) มาตรา 140 ถ้าความผิดตามมาตรา 138 วรรคสอง หรือมาตรา 139 ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจอั้งยี่หรือช่องโจร ไม่ว่าอั้งยี่หรือช่องโจรนั้นจะมีอยู่จริงหรือไม่ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสองหมื่นบาท

ถ้าความผิดตามมาตรานี้ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ในสองวรรคก่อนถึงหนึ่ง

(4) มาตรา 289 ผู้ใด....

(2) ข่มขู่เจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่.....

ต้องระวางโทษประหารชีวิต

(5) มาตรา 296 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ถ้าความผิดนั้น มีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

* คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 984/2514 น. 695

** คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1501/2514

(6) ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 297 ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี

ความผิดและอัตราโทษในความผิดที่ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกราชฎาเข้าทำการจับกุมโดยชอบ ด้วยกฎหมาย แต่ได้ปฏิเสธการจับกุมด้วยการต่อสู้หรือขัดขวาง หรือทำร้ายร่างกายหรือคู่มือซึ่ง หน้า ตามประมวลกฎหมายอาญา

(1) มาตรา 288 ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก ตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี

มาตรา 289 ผู้ใด....

(7) ฆ่าผู้อื่น....เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิด อื่นที่ตนได้กระทำให้

ต้องระวางโทษประหารชีวิต

(2) มาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่น นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่ พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) มาตรา 297 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้าย รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี

อันตรายสาหัสนั้น คือ

(1) ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียมานประสาท

(2) เสียอวัยวะสืบพันธุ์หรือความสามารถสืบพันธุ์

(3) เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด

(4) หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว

(5) แผลงู

(6) จิตพิการอย่างติดตัว

(7) ทูพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงชีวิตได้

(8) ทูพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวันหรือจน ประกอบกรณีกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

(4) มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือ จิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(5) มาตรา 393 ผู้ใดคู่มือผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากบทบัญญัติความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาข้างต้น ความผิดที่ผู้กระทำผิดได้กระทำต่อเจ้าพนักงานนั้นจะมีโทษที่ร้ายแรงกว่าโทษที่ผู้กระทำผิดกระทำต่อราษฎรทั่วไป ด้วยเหตุที่ว่าเจ้าพนักงานงานของรัฐคือบุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นเจ้าพนักงานหรือได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ* และการพิจารณาความเป็นเจ้าพนักงานนั้น ต้องคำนึงเสมอว่าเจ้าพนักงานนั้นมีทั้งดีและไม่ดีโดยผลของกฎหมาย เจ้าพนักงานได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายมากกว่าบุคคลธรรมดา (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2553) และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานก็เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐเพื่อสนองความต้องการหรือประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่จะทำให้นโยบายและการกิจของรัฐบรรลุตามความมุ่งหมายได้จึงจำต้องให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจมหาชนได้ ในลักษณะที่ใช้อำนาจเหนือปัจเจกชน ซึ่งบางครั้งอาจจะไปกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนได้ และอีกหนึ่งหน้าที่การกิจหลักของรัฐคือการรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงภายในประเทศเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หากรัฐโดยเจ้าพนักงานใช้อำนาจที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้และบังคับใช้กฎหมายภายในกรอบขอบเขตโดยชอบแล้ว การกระทำของประชาชนคนใดที่ไม่ยินยอมหรือปฏิเสธอำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าว กฎหมายถือว่าเป็นความผิดและมีโทษตามกฎหมายบุคคลนั้นต้องรับโทษและโทษที่กระทำต่อเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติกรโดยชอบด้วยกฎหมายต้องร้ายแรงกว่าโทษที่กระทำ ความผิดทั่วไป ทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์ส่วนรวมภายในประเทศ (ธนอิสินันท์ มหาวัฒนาภกุล, 2555)

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับความผิดและอัตราโทษที่ผู้กระทำผิดได้กระทำต่อราษฎรผู้ที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจการของรัฐ เช่น การเข้าจับกุมผู้ที่กระทำผิดซึ่งหน้าแล้ว กลับมีอัตราโทษที่น้อยกว่าอัตราโทษตามความผิดที่กระทำต่อเจ้าพนักงาน ซึ่งหากเปรียบเทียบความผิดที่ผู้จะถูกจับได้ต่อสู้หรือขัดขวางการจับอันกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น การกระทำที่กระทำต่อเจ้าพนักงานจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 วรรคแรก ฐานต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งถ้าผู้ถูกจับได้ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้จะถูกจับต้องรับโทษหนักขึ้น คือ จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 138 วรรคสอง และมีเหตุเพิ่มโทษแก่ผู้จะถูกจับให้รับโทษหนักขึ้นอีกตามมาตรา 140 หากการกระทำความผิดดังกล่าวผู้จะถูกจับมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป หรือเป็นการอ้างอำนาจอัยหรือช่องโง่ หรือการกระทำได้มีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (16) เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558
มาตรา 3

ตามลำดับ แต่สำหรับความรับผิดชอบในทางอาญาในส่วนนี้ของราษฎรผู้จับกุม ประมวลกฎหมายอาญา กลับไม่ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้เป็นความผิดเช่นเดียวกับเจ้าพนักงาน คงต้องบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เป็นความผิดทั่วไป กล่าวคือ การกระทำต่อบุคคลทั่วไป เช่น การต่อสู้หรือขัดขวางการจับกุมของราษฎรในความผิดซึ่งหน้าโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกจับไม่มีความผิดเพราะการกระทำดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งเป็นไปตามหลักสากลที่เรียกในภาษาละตินว่า “ Nullum crimen nulla poena sine lege ” แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “ No crime nor punishment without law ” “ไม่มีผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย ” ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ หากเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายอันไม่ทำให้เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จึงเป็นเพียงความผิดโทษตามมาตรา 391 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งอัตราโทษจะน้อยกว่าความผิดตามมาตรา 138 แม้ผู้จะถูกจับมีหรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป หรืออ้างอำนาจอัยย์หรือช่องโง่ หรือมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ผู้จะถูกจับก็ไม่ต้องรับโทษหนักขึ้นแต่ประการใด เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่ผู้จะถูกจับอาจจะมีความผิดอีกฐานหนึ่งได้ คือ ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ในกรณีมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ส่วนความผิดในเรื่องคู่มือปืนนั้น การกระทำของผู้ที่ถูกจับกระทำต่อราษฎรผู้จับกุม จะมีเพียงความผิดฐานคู่มือปืนผู้อื่นซึ่งหน้า ซึ่งเป็นความผิดโทษเท่านั้นตามมาตรา 393 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์, 2551)

จากการศึกษาเรื่องอำนาจจับกุมโดยราษฎรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาทั้งหมดนั้นจะพบว่ายังมีปัญหาในเรื่องฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาบางฐานที่ไม่มีบัญญัติไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นยังเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งได้ถูกยกเลิกไปแล้วและปัจจุบันได้บังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา และฐานความผิดกับบทมาตราในกฎหมายลักษณะอาญากับประมวลกฎหมายอาญามีความแตกต่างกันจึงก่อให้เกิดปัญหาแก่ราษฎรในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งมาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้นมิได้บัญญัติเป็นฐานความผิดไว้โดยเฉพาะเช่นกับกรณีความผิดต่อเจ้าพนักงานจึงก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อราษฎรผู้จับกุมซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมายในการช่วยเหลือกิจการของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับอำนาจการจับกุม โดยศึกษาในเรื่องอำนาจการจับกุมของ ราชฎร ในการศึกษานั้นได้ศึกษาการตีความกฎหมายจากตัวบทกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านกฎหมาย หนังสือ ตำราเอกสารหรือวารสารด้านกฎหมาย รายงาน การประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา งานวิจัย กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการจับกุมความผิดซึ่งหน้า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการ จับกุมโดยราชฎรในอดีตของไทย และศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศ สหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส ทำให้ทราบถึงปัญหาในเรื่องการจับกุมโดยราชฎรมากขึ้น จึงขอ สรุปและเสนอแนะแนวคิดเพื่อประกอบการพิจารณาว่า สมควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายใน ส่วนที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร ดังนี้

บทสรุป

การจับเป็นการใช้มาตรการบังคับทางกฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการ ฟ้องร้องคดีและลงโทษตามกฎหมายซึ่งมีผลกระทบต่อร่างกายและสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด จาก การศึกษาในเรื่องอำนาจการจับกุมโดยราชฎรทำให้ทราบว่า โดยหลักสากลของอารยประเทศแล้ว การจับกุมผู้กระทำความผิดถือเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐและต้องดำเนินการตามกรอบที่ กฎหมายวางไว้เท่านั้น กล่าวคือ การใช้อำนาจในการจับผู้กระทำความผิดนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำ โดยอำเภอใจมิได้ ซึ่งหมายถึงการจับจะต้องมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลให้จับได้ แต่มีข้อยกเว้นคือ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า เมื่อมีพฤติการณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อันเข้าลักษณะของความผิดซึ่ง หน้าที่สามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล และหลายประเทศรวมถึงประเทศ ไทยได้ให้อำนาจแก่ราชฎรในการจับกุมผู้กระทำความผิดด้วยซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ราชฎรมีอำนาจจับ ผู้กระทำความผิดได้ในกรณีความผิดซึ่งหน้าเพราะถือว่า รัฐต้องการความร่วมมือจากราชฎรในการระงับ และปราบปรามอาชญากรรมในสังคมซึ่งเป็นการให้ราชฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐเพื่อ ช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของประชาชนในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะรัฐยังประสบปัญหาในเรื่องบุคลากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการคุ้มครอง ปกป้องดูแลชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนของรัฐ และในบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสถือว่า การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องกระทำเช่นนั้น

จากการศึกษาเปรียบเทียบอำนาจการจับกุมของราษฎรตามกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสที่ผู้เขียนให้ความสนใจและนำมาศึกษาเปรียบเทียบนั้นพบว่า หลักเกณฑ์ในการให้ราษฎรมีอำนาจในการจับผู้กระทำผิดนั้น คือ กรณีความผิดซึ่งหน้า ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก และต่างประเทศให้อำนาจการจับของราษฎรเทียบเท่ากับเจ้าพนักงานของรัฐ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสเพราะในกรณีที่ราษฎรจับกุมโดยหลักก็คือเป็นการทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความผิดนั้นและกฎหมายถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องกระทำเช่นนั้นและไม่ได้จำกัดฐานความผิดไว้ หากแต่เป็นการพิจารณาในเรื่องความผิดอุกฤษโทษและความผิดมัชยโทษ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้นได้ให้อำนาจราษฎรในการจับกุมผู้กระทำผิดได้ในความผิดอุกฤษโทษหรือความผิดที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องความสงบเรียบร้อยและบางมลรัฐ ได้มีกฎหมายซึ่งขยายหลักการให้ราษฎรมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดโดยไม่ต้องมีหมายแม้ว่าผู้จะถูกจับจะมีได้กระทำผิดซึ่งหน้าผู้จับก็ตามแต่ผู้จับต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้จะถูกจับนั้นเป็นผู้กระทำความผิด แตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีบัญญัติในเรื่องอำนาจการจับกุมโดยราษฎรไว้ในความผิดซึ่งหน้าแต่จำกัดฐานความผิดไว้บางฐานความผิดเท่านั้นตามที่ระบุไว้ในบัญญัติท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการจำกัดอำนาจการจับของราษฎรไว้แคบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาแก่ราษฎรผู้จับกุม เช่น เข้าจับกุมผู้กระทำความผิดในฐานความผิดที่ไม่ได้ระบุไว้ในบัญญัติท้ายแม้ผู้จะถูกจับจะกระทำความผิดซึ่งหน้าซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด ท้ายที่สุดแล้วทำให้การจับเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายและผู้จับมีความผิดตามกฎหมายและแม้ผู้จับจะสามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 62 ของประมวลกฎหมายอาญาได้เพื่อมาเป็นเหตุยกเว้นโทษ แต่ก็อาจเป็นปัญหาและการยากที่จะพิสูจน์ถึงการนั้นสำหรับราษฎร

และจากการศึกษาพบว่า มาตรการในการคุ้มครองราษฎรผู้จับนั้นไม่มีบัญญัติไว้อย่างเช่นความผิดที่กระทำต่อเจ้าพนักงาน ในกรณีที่ราษฎรผู้จับเข้าจับกุมผู้กระทำผิดโดยชอบด้วยกฎหมายแต่กลับถูกผู้กระทำผิดต่อสู้ขัดขืนการจับกุม ทำร้ายร่างกาย ฆ่า หรือคูหมีน ซึ่งบางความผิดมีกฎหมายบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายอาญาแต่เป็นความผิดที่ใช้กับการกระทำต่อบุคคลทั่วไปและอัตราโทษน้อยกว่าโทษที่กระทำต่อเจ้าพนักงาน จึงก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อราษฎรผู้จับกุมตามอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องอำนาจการจับกุม โดยราษฎรตามกฎหมายพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิด โดยราษฎรซึ่งเป็นการจำกัดขอบเขตอำนาจการจับกุมที่แคบเกินไป โดยกฎหมายได้ระบุฐานความผิดไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะให้ราษฎรมีอำนาจจับได้จึงก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในทางปฏิบัติของราษฎรผู้จับกุมทั้งยัง ไม่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์อาชญากรรมในสังคมปัจจุบันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น และไม่มีการคุ้มครองราษฎรผู้จับกุมในกรณีจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ถูกปฏิเสธการใช้อำนาจเช่นนั้น โดยผู้จะถูกจับ ดังนั้นจึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่อง อำนาจการจับกุมโดยราษฎรและมาตรการคุ้มครองราษฎรผู้จับกุมตามประมวลกฎหมายอาญาเพื่อให้เกิดความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

1. แก้ไขฐานความผิดในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้เป็นปัจจุบันยิ่งขึ้น โดยยกเลิกความผิดในกฎหมายลักษณะอาญาที่มาตรา 79 อ้างถึงซึ่งราษฎรมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย เนื่องจากปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้ประกาศบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาจนถึง ณ ปัจจุบันและยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญาไปแล้ว จึงทำให้มีการปรับปรุงกฎหมายอาญาเสียใหม่เพื่อให้ทันสมัยแก่พฤติการณ์บ้านเมืองที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเป็นอันมากและภายในระยะเวลาที่มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาโดยตลอดในบางฐานความผิดหรือในบางความผิดที่ไม่มีบัญญัติไว้ตามสถานการณ์ของบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองขึ้น ดังนั้นบทบัญญัติฐานความผิดและเนื้อหาสาระในต้วบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญาจึงมีความแตกต่างจากต้วบทในกฎหมายลักษณะอาญา ก่อให้เกิดอุปสรรคปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นราษฎรผู้จับกุมหรือจะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งจะต้องบังคับใช้กฎหมายในส่วนขอมาตรา 78 อนุมาตรา 1 ประกอบมาตรา 80 วรรคสอง ที่จะต้องพิจารณาฐานความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยเช่นกัน

2. เพิ่มเติมฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาบางฐานในบัญชีแนบท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ฐานรับของโจร ฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานริศเอาทรัพย์หรือความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งความผิดเหล่านี้ถือว่าเป็นความผิดใกล้ตัวและเกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมทุกวันนี้ แม้ความผิดดังกล่าวจะ ไม่มีความรุนแรงมากมายแต่เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นสร้างความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก อาทิ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เมื่อผู้ร้ายใช้วัตถุทุบตีทรัพย์สินต่อหน้าเจ้าของทรัพย์จน

เสียหายคิดคำนวณค่าความเสียหายเป็นเงินหลายหมื่นหรือแสนบาท เมื่อไม่มีอำนาจจับผู้ร้ายในขณะนั้นได้แล้ว หากผู้ร้ายหลบหนีไป จะเป็นการยากที่จะตามจับตัวผู้ร้ายมาดำเนินคดีได้และส่งผลกระทบต่อเจ้าของทรัพย์สินที่จะไม่ได้รับความเสียหายในทางแพ่งได้ทันทั่วทั้งที่เป็นต้น

3. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เป็นมาตรการคุ้มครองราษฎรผู้จับตามประมวลกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับความผิดต่อเจ้าพนักงาน เช่น ดูหมิ่นราษฎรผู้จับกุมโดยชอบด้วยกฎหมาย ต่อผู้หรือข้าขวางราษฎรผู้ใช้อำนาจจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมาย ฆ่าหรือทำร้ายร่างกายราษฎรผู้ใช้อำนาจจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายขณะเข้ากระทำการนั้น และมีอัตราโทษที่หนักกว่าโทษที่กระทำต่อบุคคลทั่วไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองราษฎรผู้จับกุมโดยชอบและยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำได้กระทำต่อราษฎรขณะเข้าจับกุม

บรรณานุกรม

- กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2555). *สิทธิมนุษยชนกับการปฏิบัติงานของ ตำรวจ คู่มือตำรวจเล่ม 1 หลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ.
- กฤษณ์ มีบำรุง. (2556). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม: กรณีศึกษาชุมชนมัธยมศึกษานาค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- กรกาญจน์ อรุณปลอด. (2543). *การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: พลสยามพรินติ้ง.
- คณิต ณ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). *การประชุมนิติศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ: พีเอ ลีฟวิ่ง.
- คะเนิง ภาไชย. (2551). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2542). *คู่มือสอบและการปฏิบัติงานกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2548). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า ด้วย
หมายเรียก หมายอาญา กลยุทธ์ศึกษาและคู่มือปฏิบัติงานในการออกหมายเรียก จับ ค้น
(ควบคุม) ชั่ง จำคุก ปลดปล่อย (ปล่อย – ชั่วคราว)*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร
- จรรย์ โฆษณานันท์. (2541). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จตุติ ชรรम्म โนวานิช. (2537). *หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าด้วยการจับและการแจ้งข้อหา, การ
ควบคุมและฝากขัง, การค้นและการปล่อยชั่วคราว*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2544). *สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2537). *กฎหมายป้องกันการฟอกเงิน*. *ศุลพาห*, 41(4), 15-27
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2553). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ* (พิมพ์ครั้งที่ 6
แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชนอิสันันท์ มหาวัฒนางกุล. (2555). *ความเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา*.
วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรเสฏฐ์ นาคภัทระพงศ์ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ และปิยนาด บุนนาค. (2555). *การบริหารจัดการ
มณฑลเทศาภิบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
พหุติกรรมศาสตร์, 18(2), 143.
- นันทิ จิตสว่าง. (2539). *หลักทฤษฎีวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
ม.ป.ท.
- บันลือ เรื่องตระกูล. (2506). *รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา*. ม.ป.ท.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory
Democracy)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ .
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ปรกาศปริก.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2555). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พิพากษ์ เกียรติกรมเลศ. (2546). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการตรวจค้น และการจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ศึกษาเฉพาะกรณี: อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นก่อนฟ้องคดี. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพโรจน์ พลเพชร. (2546). ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ไพศาล วัตตธรรม. (2549). การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการออกหมายจับ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มงคล เขมวิลาส. (2522). รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ม.ป.ท.
- เมธา วาดิเจริญ. (2539). บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา “ทฤษฎีกับปฏิบัติทำได้แต่ไม่ค่อยจะตรงกัน”. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิชัย ศรีรัตน์. (2544). พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน. คุณภาพ 48(3), 32.
- ศานิส เกศวพิทักษ์. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 – 4 (มาตรา 157 – 245) เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ศุกกิจ เข้มประชา. (2558). มองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยผ่านการศึกษาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.
- สงวน สิทธิไชย. (2522). รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ม.ป.ท.
- สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน. (2559). สิทธิมนุษยชนสากล: ความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน (คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานสอบสวนควรรู้). เข้าถึงได้จาก <http://www.investigation.inst.police.go.th/download/02015704.pdf>
- สมคิด สารทูลสิงห์. (2506). รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ม.ป.ท.
- สนธยา รัตนธารส. (2554). การจับและสิทธิของผู้ถูกจับ. สมุทรปราการ: สันทิวิกิจ พรินติ้ง.

- สหัส สิงหวิริยะ. (2548). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาล่าสุด*(พ.ศ.2548).
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2559). *หลักและคำพิพากษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7).
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สัญญา ศรีศักดิ์. (2537). *คนกลางในการขายที่ดิน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
นิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สัญญา กามินทร์. (2556). *การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกจับและควบคุมตัวตามพระราชกำหนดการบริหาร
ราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
นิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุพิศาล ภักดีนฤนาถ. (2556). *แนวทางการปฏิบัติงานตามหลักการและทฤษฎีตำรวจ
สมัยใหม่=Modern policing community policing in CSD*. นนทบุรี: กรีนแอปเปิ้ล
กราฟฟิค พริ้นติ้ง.
- หยุด แสงอุทัย. (2506). *รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา*. ม.ป.ท.
- อนุเมติ ใจสมุทร. (2514). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไป
ตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
นิติบรรณการ.
- อุดม รัฐอมฤต นพนธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ
ใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์. (2548). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวะช. (2546). *การจับการค้นในประเทศสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- อุทัย อาทิวะช.(2554). *ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- อุทัย อาทิวะช. (2555). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา*.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พริ้นติ้ง.
- อริยา มนุสุข. (2548). *การจับ: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดซึ่งหน้า*. วิทยานิพนธ์การศึกษานิติศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- George, F. C. (1995). *The American system of criminal justice*. Belmont: Wadsworth.

Trojanowicz, R., & Bucqueroux, B. (1990). *Community policing: A contemporary perspective Cincinnati*. Ohio: Anderson.

Yale, K., Wayne, R. L., & Jerold, H. I. (1986). *Basic criminal procedure cases, comments and questions sixth Edition*. ST.Paul, Minn: West publishing.